

~~In. A. 67. 826~~

BIBLIOTECA „ROMÂNULUI“

~~In.~~ 1263.

AMINTIRI ISTORICE

SCRIERI ADUNATE ȘI ANOTATE

DE

VINTILĂ C. A. ROSETTI

2151. 125095

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA „ROMÂNULU“ VINTILĂ C. A. ROSETTI

2, — Strada Dămnăi, — 2

1889

753
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
COTA 1263

CONTROL 1954

RC 190/03

1961
L

B.C.U. Bucuresti

C2151

PRECVËNTARE

Cam pe la anul 1883, părintele meu 'mă încredință corespondența ce avusese în timp de vr'o 40 de ani, cu persoane politice din țară și din străinătate. Tot de uă dată îmi dete și câte-va documentele istorice ce avea spre a le pune în ordine și a începe publicarea lor sub direcțiunea sea.

Din nenorocire aceste hârtii, care fusese ascunse în timpul exilului său, și în timpul conspirațiunelor din 1866, spre a scăpa de perchisițiunile domiciliare, ce în diverse rînduri se făcu părintelui meu, aceste hârtii erau într'ua mare desordine, unele vestejite de timp, altele incomplete.

Pe lângă acésta trebuia adesea să cer deslușiri cari făcură că lucrarea nu putu fi terminată când izbucni incendiul din 1884, care distruse redacțiunea *Românului* și casa în care locuiam.

Marea parte a acestor documente istorice fu distrusă de flacări și puținele care mai rămăseseră fură reduse într'ua stare care adesea le face indescifrabile pentru persóne care n'au avut cunoscința de ele.

C. A. Rosetti hotărî atunci ca ele să fie imediat tipărite și, în 2 volume, întruni parte din scrierile séle din junete și din esiliu. Mórtea sea întrerupse lucrarea începută.

Void a o urma publicaî în 1887 scrierea sea asupra *Rusiei* și câte-va fascicule cu proclamațiuni din 1848.

Luptele politice în care fui silit se intru și dificultățile ce întâmpinaî, matrialicesce și moralicesce mă siliră să întreprup din nou lucrarea.

Ne void însă ca puținele note ce am și documentetele ce voi mai putea aduna să se pérđă, m'am hotărît să le public, ast-fel cum le găsesc, aňotându-le și dând lámuririle

pe care am fost pus în pozițiune să le am, pentru ca cititorii să înțelegă mai bine scrierile ce se publică.

Pe viitor ele vor putea fi puse într'ună ordină mai bună, și redactate de uă pană mai competente.

Editorele.

DE LA
PARIS LA STAMBUL

CALATORIE FACUTA IN 1853

de

C. A. Rosetti, Goleseii și D. Brătianu

C. A. Rosetti ne spunea că îi s'aduc laude pentru fapte, pe care le-a făcut fără cel mai mic sacrificiu, iar fapte pentru care a suferit mai mult, aũ trecut fără a fi observate, seu nimeni nu ține sémă de ele.

Unul din aceste fapte, pe care el 'l amintea adesea, era următórea călătorie pe care o întreprinse în 1853,

cu Ștefan și Alesandru Golescu și cu d. Dumitru Brătianu.

Scopul acelei călătorii era d'a profita de resbelul Crimeei, și a rescuța țera spre a dobândi independința României.

Din aceste câte-va note ce ne au rămas, scrise de C. A. Rosetti, chiar în anul 1853, se va vedea pedicele ce întempină în acea călătorie de trei luni de zile, și care erau aspirațiunile bētrânilor democrați români și sacrificiile cari erau gata să le facă pentru mărirea țerei.

Notele ce găsim privitoare la această călătorie încep la 24 Novembre 1853 și sunt datate din Marsilia.

Ele presintând și un interes istoric și aducând óre-cari lumină asupra caracterului persónelor care au jucat roluri importante în istoria noastră, credem că este nemerit a le pune ađi supt ochii publicului ast-fel cum au fost scrise, și cu și, de C. A. Rosetti.

Marsilia 24 Novembre, 1853.

Am plecat din Paris la 21 Novembre 1853, Luni la 9 ore ale serei.

Acéstă plecare era durerosă, pentru mine, din două puncte de vedere.

Primo: Unde mă duc? Turcii nu ne vor. Turcii voesc a lua uă domnie deplină asupra țerilor năstre, și chiar d'ar voi sē facă ceva bun pentru țeră, Turcii ori sē slujesc cu boerii sēu cel mai mult cu constituționalit ca Ion Ghica. A lucra dēr cu Turcii este prin neputință. Spre a lucra fără dēnșii și a-i sili a se purta cu omenie ș'a ne da ce ni se cuvine, este un singur mijloc: a scula țera ș'a ne face uă putere.

Cred că țera s'ar scula, dēr pentru acésta imi trebuie arme și bani, și amēndouē aceste ne lipsesc.

Am plecat dēr cu inima închisă pentru că nu vēd nimic sigur, ba încă mai nimic probabil pentru mine, adecă pentru credința mea, dēr am plecat fiind-că mă simt dator în asemenea împrejurări, a mă afla în jurul țerei.

A doua durere este că las pe socia mea singură, cu trei prunci, fără mijloce d'a trăi și în neodina cea mai amară asupra sórtei ce mă așteptă.

A venit cu noi la drumul de fer și a

fost sublimă, pătrunsă de durere, d'ér fo d'ua dată pătrunsă de datoria mea, m'a îmbrățișat plină de emoție, d'ér fără cea mai mică seenă, fără lăcrămi chiar; nu putea plânge seû nu voia? Nu sciû, cea ce sciû este c'a fost sublimă.

Dupe informațiunile ce luase Ștefan ¹⁾ trebuia să fim la Marsilia la 24, ca să plecăm d'aci la 25 dimineața. D'ér venind aci vedurăm că nu putem pleca de cât la 26 noptea.

Așa stăm aci trei zile, în deșert și fără să putem avea cel puțin uă scrisore de la Paris.

Calătoria noastră n'a fost rea; n'am fost triști pentru că este în natura mea ș'a lui Dumitru ²⁾ a glumi; d'ér suntem departe d'a fi veseli; suntem toți amorțiți.

Malta 30 Noembre 1853.

Ne-am imbarcat la 26, la 9 ore séra; am plecat dimineața la 27, la 8 ore jumătate, ș'ajunserăm aci pe la 9 ore ale dimineței. N'am trecut zile și nopti mai miserabile ca acestea în viața mea. Starea

¹⁾ Ștefan Golescu.

²⁾ Dumitru Brătianu.

ghimiilor era cu mult mai plăcută, ¹⁾ căci cel puțin eram sănătoși, dér acum pe lângă amosfera cea molipsită a cabinei, pe lângă murdălicul și plóia ce pica pe mine, apoi suntem bolnavi și nepustiți.

Ear starea lui Stefan este și mai tristă, el a fost necurinat bolnav ast-fel în cât dicea că mai bine voia temnița austriacă."

Se mișcă casa cu mine ca cum ași fi pe batel, dér nu sunt rău; și vederea cerului senin, și căldura mă fac să renasc.

Pentru întâiași dată că eram mulțamit că nu era cu noi Maria; dér acum ce n'aș da să fie cu mine să vadă și ea acest cer, și să resufle și ea acest aer călduros.

Malta 3 Decembre

Când vedurăm că se deschide resbel voirăm, sau mai bine, ne creðurăm datori

¹⁾ Rosetti face alusiune la ghimiile turcesci în care a călătorit, când în 1848 a fost arestat de Turci și pornit în esiliu. În acea călătorie, ca și în acésta, el 'și păstrase caracterul său cel vesel. Când soldații Turci împinseră pe cei arestați în ghimie și le arătară ghiulelele, pe care trebuia să se culce, Rosetti fu cel d'ântâi care se întinse pe ele și adresându-se către tovarășii lui de închisóre lemise rîdând: „Domnilor tóte corpurile sunt elastice.“

Se scie că mai în urmă cei arestați fură scăpați de pe ghimiă, de către d-na Maria Rosetti și plecară în Francia unde rămăseră esilați în timp de 9 ani.

a merge și noi pe hotarele țerei. Dér unde și cum se mergi?... Zic *unde*, fiind-că Turcii nu ne vor ca și muscalii; și *cum* fiind-că n'avém nici uă lăscae. Eū n'am cređut și ȃdiceam la ai noștri, că nu cred că în starea lucrurilor vom putea dobândi ceva de la Turci; cea ce se pôte, le ȃdiceam, este se ne aflăm p'acolea când va fi se trécă Turcii Dunărea. A'unci se pôte ca Omer pașa, prin taină, nefind sigur de biruință, se ne dea ceva arme. Dér cum am ȃdis n'aveam nimeni nici uă para. Pe d'altă parte, cată s'o mărturisesc c'atunci, ca și acum, n'aveam tragere de inimă pentru acéstă speđiție; căci d'ași fi avut a'si fi găsit eū bani ș'ași fi plecat. Voiam a merge ca uă *datorie*, ca se mē impac óre-cum cu cugetul meū ca se nu'mi pot ȃdice: „Cine scie! pôte c'am fi smuls ceva de la Turci.“

Dér voința mea fiind slabă, pedicile ce aveam imi plăcea óre-cum, seū cel puțin le primeam ca un fel de fatalitate, și nu le sdrobeam.

În sfârșit veniră Golescii, și încet încet, le găsi 5 mil franci împrumut de la amicul meū Bataillard și plecarăm.

Dér mai aveam încă uă greutate, pe unde se mergem? Stefan voia se mergem ascunși prin Austria; am voit și eū tot așa. Dér

nu găseam patru sau trei pașaporturi bune. Amicii și chiar Polonii ne diceau mereu să nu facem această nebunie și să mergem prin Orient ; mai bine diceau ei, să întârziati vr'ua de ce zile și s'ajungeți de cât să fiți în pericol a cădea în temnițele austriace.

În fine nu știu cum, Stefan se muiă și dise să venim prin Orient. Eū aci ca și la plecare, fiind mōie, nu m'am opus. Stefan a cercetat la agenția batelului engles ș'a luat informațiunile cele mai positive că putem pleca la 25 de la Marsilia ; că la 30 plēca de la Malta un batel pentru Corfu, și că prin urmare la 2 Decembrie vom putea pleca pe uscat de la Corfu și în 7 sau 8 zile cu vai, cu chiū, vom fi la Belgrad.

Deci la 21 sēra plecarām de la Paris. Dēr la Marsilia nu gāsirām batelul care se ne aducā aci, staturām dēr până la 27 diminēta, când pornirām cu un batel engles *Vectis* carele ne luā 80) de franci.

Ajungând aci vēdurām că nu este batel carele se mērgā la Corfu și iatā-ne siliți a sta aci până la 5, ș'apoi să mergem la Syra și d'acolo să revenim la Corfu, ș'apoi să luām drumul pe uscat. Perdere de timp fōrte mare și scurgere de bani, ast-fel în cât de ne vor ajunge banii ce avem, dēr

este de sigur că vom ajunge la Belgrad fără nici uă lăscaie.

Avurăm aci desbateri, de nu va fi mai bine să mergem la Stambul. Eū m'am împotrivit, dicând că Turcii sunt în stare a ne propri acolo. Ast-fel furăm siliți a lua iarăși calea ce țiseiū.

Aci la Malta găsirăm pe un amic al lui Iosif ¹⁾ anume Emilio Scaluras; acest om este tórte dulce și bun pentru noi. Mai găsirăm încă p'un general Polon Milawitz, cu ei trecurăm aceste țile.

Polonul nu este mare sculă și cred că cunoscința lui nu va sluji la nimic alt de cât la perderea a 20 franci ce a costat un prânț ce îi am dat. Alaltăeri și eri dimineață am scris Mariei starea în care ne aflăm. Ca Românii, ca călători și ca ómeni, este tristă; inimile noastre sunt închise; cu tóte acestea avem un capital de veselie care ne susține. Suntem în acel pelerinagiū: Stefan și frate-seu Alexandru, Dimitrie și eu. ²⁾

Malta, Sâmbătă 1 Decembre 1853

Astă zi am fost mai trist de cât în cele jalte țile; am citit puțin, apoi am eșit ca

¹⁾ Probabil al lui Mazini.

²⁾ Stefan și Alexandru Golesecu și Dumitru Brătianu.

să ne vizăm pașapórtelē, am intrat și am eșit. In asemenea pozițiune critică, ca român și ca om fără mijlóce d'a lucra pentru țera mea, și fără mijlóce d'a ne hrăni chiar, a sta cu brațele încă încrucișate, se înțelege că trebuie să fiu trist. Acum sunt 8 ore jumătate, mă duc să mă puiú în pat și să mă silesc a citi ceva.

Galipoli, 17 Decembrie 1853

Ilusii și decepții. A fost cu neputință să mergem la Corfu. A venit la noi Manzoni, fostul ministru de finanțe la Roma, și ne-a spus că el carele a fost la Corfu, scie că nu putem urma calea noastră pe uscat fiind-că pentru un nasture de alamă te omórá ca să ți'l ia; pe apă asemenea nu putem merge fiind că nu este batel cu vapor. Am putea merge, ne dīse el, cu batel cu pânze, dér atunci putem face 15 și 20 de zile pēnē la Scutarj, de nu va fi vint. Ast-fel furăm siliți a veni pēnē la Galipoli, siguri fiind că de aci cel puțin vom putea urma drumul nostru spre Serbia, pe uscat. Ast-fel la 6 ale lunei curente, plecaram de la Malta fiind că batelul a fost în întârziere cu 24 de ore. Abia la 14, la 4 ore, ajunserăm aci. Eșirea noastră din batel fu maiestósă, într'ua

barcă a unui brick de resbel, frances, cu 12 vêslaşi marinari. Dér cum puserăm piciorul pe pământ, începură neajunsurile.

Căpitanul a ȃis uă vorbă de recoman-
dațiune pentru noi, unui agent al lui, d.
Pandreas și prin el avurăm barca aceea.
Veni și el cu altă barcă după noi și ne
ȃete un Turc ca să ne ducă la un han,
ȃicȃndu-ne că peste puțin, va veni să ne
vadă, dér, n'a venit pȃnȃ eri.

Casa în care ne-am dus, este curat un
han turcesc și când am intrat mi s'a în-
chis inima. Acum m'am obicinuit și găsesc
camera noastră bunicică.

În adevăr este fôrte mică: 2 sofale a-
coperite cu uă saltea d'un deget de gróză;
dér este nouă, și destul de curată pentru
un han turcesc. Dér când ne am dus să
măncăm a fost mult mai rȃu; un birt tur-
cesc, murdar cu deplinătate și nu era de
măncat de cât un pilaf fôrte prost, un iaurt
și cȃte-va ouă vechi. Am măncat, dér cu
desgust, m'am întors a casă bolnav; nȃp-
tea patul tare, perna și mai tare, și frigul
pe d'alta contribuiră la bóla mea.

A doua ȃi tȃtă ȃiua am zăcut cu du-
rere de cap și greață. Acum cu patul m'am
deprins; frig nu 'mi mai este fiind că a-
vem nisce ȃile de Aprile și nisce nopți

cum n'am vedut mai frumoșe. Dér cu mâncarea o ducem tot reu.

Albu ¹⁾ s'a dus drept la Stambul și la 16 primirăm scrisóre de la el și dela Negru ²⁾. El ne dice că suntem smintiți să plecăm patru inși spre a veni aci fără bani—și că facem un lucru nepriincios; că Turcii sunt gata a da uă amnistie, că sunt bine dispuși și c'am putea face ceva cu dênșii, dér că diplomația nu îi lasă; că englesul umblă cu dinadinsul a face armistițiū și începe tratările diplomatice, și că tot englesul nu lasă pe Turci să ne întrebuinteze fiind că îi e frică de revoluție; că pe mine și pe Brătianu ³⁾ nu ne vor nici cum Turcii, și că nu ne vor lăsa să ne ducem pe marginea Dunărei, că Ghica ⁴⁾ a compus uă proclamațiune care cu puține modificări s'a primit de Pörtă și s'a trimis lui Omer Pașa c'a s'o subscrie și s'o publice. Acum speră că Turcii vor da un manifest prin care vor proclama autonomia principatelor; că este gata manifestul, că Tell a venit singur *offrir ses services*, și că Turcii îi au *dis peki*

¹⁾ Alesandru C. Golescu.

²⁾ Alesandru G. Golescu.

³⁾ Dumitru

⁴⁾ Ión Ghica

dér că aũ numit a doua ȃi pe fiul lui Sturza pașă și comandant al trupelor române; că Maghierulul îi aũ scris Turcii sê vie la Stambul; că Ghica are mare influență; că soldații români, după lângă Dunăre desertă de când-va; și în fine că noi sê mai stăm aci până ne vor mai scrie ei de la Stambul, fiind că după poruncile date nimeni nu pôte merge în părțile locului fără voie specială.

Galipoli, Marți 20 Decembre.

Am mai primit uã scrisóre de la Negru, în care ca și în cea d'ântâiũ, ne cêrtă că venim aci; că compromitem lucrările diplomației; că B. 1) zê se întorcă la Londra, fiind trebuincios acolo; eũ la Paris și Ștefan sê mêrgă la Stambul. Am fost fôrte trist vedênd că diplomația iar începe tratațiile, că Turcia este nemernică și în agonia morței precum am cređut'o, și că chiar ai noștrii sunt înfașați în scuticele diplomației. Am suferit așa în cât decă a'și fi avut bani, m'ași fi întors la Paris; caei ce pôte fi mai amar de cât a lăsa tot ș'a pleca la uã espediția plina de neajunsuri felurite, de miu de greutate și de

1) D. Brătianu

primejdii, ș'apoi se vede că chiar ai teli nu te vor.

Desbătura amândouă ¹⁾ și mai că hotărârea se merge la Stambul. În sfârșit în urmă hotărârea se merge drept la Andrianopoli, și acum stăm în această hotărâre.

Puserăm plecarea noastră pentru mâine după sosirea batelului, în speranță că poate Pleșoianu său alt român din Paris va fi pe batel ca să ne spuie ceva despre Iancu ²⁾ și despre Maria mea. Biata Maria cât va fi suferind acum! și de ce? ca să viă în Galipoli, să'mi chinuesc trupul, să'mi amărăsc sufletul, să mănânc banii Goleșcului și să nu fac, să nu pot face nimic. Căci acum chiar de vom isbuti cu voi și cu chiă s'ajungem în Serbia, ce vom face? Diplomația are totă puterea în mână, negociază și ne persecută și n'avem nimic și nici măcar un capital, fie cât de mic ca să trăim și să putem înjghieba ceva. În adevăr am făcut rău de am plecat. Dér acum ce să fac! mi se pare că fiind c'am plecat trebuia să merg înainte până unde se va putea.

¹⁾ Ștefan Goleșcu și D. Brătianu

²⁾ Ión Brătianu

Galipoli, Joi 22 Decembre 1853

Nu puturăm pleca ieri. De dimineață d. d'Andreas ne duse la Caimacam ca să ne luăm tescherelele. Acolo cu cafele, ciubucele și șocpetul turcesc, cu dus și venit, perdurammai 2 ore.

Eri seră chiemărăm pe hangiū să vie să plătim, veni, intră, și după el unul cu ciubucul în gură și altul cu nerghelēua. Ședură. E! cât îți suntem datori?

— Nu știu; ce vrei.

— Câte cafele?

— Nu știu, n'am scris.

— Cât odăile pe ți?

— Cât veți voi.

În sfârșit prin ajutorul acelor doi arbitrii cari intervenēu, făcurăm uă apreciație aprocsimativă și îi plătirăm.

Fuserăm apoi la d. D'Andreas.

Acolo avurăm uă surprindere plăcută; el carele *îngâna* ceva piano ne *îngână* un cântec românesc.

Acest om deși nu ne scia nici măcar numele și nu îi furăm recomandati de cât priutr'un singur cuvânt al căpitanului lui *Eurota*, a fost destul de amabil cu noi, ne-a ajutat, ne-a înlesnit găsirea cailor, tescherelei etc. etc.

Îi sunt dator ore-care recunoștință și

ași voi să pot să-1 trimit într'ua și un mic suvenir. Acum sunt 6 ore jumătate. Așteptăm ziua și *cavasul* ca să plecăm.

Chichan său Cașhan; Vineri 23 Decembre 853

Suntem aci într'ua cameră pe trei saltele d'un deget de gróse, așternute pe jos, și'mi pare un loc civilizat și'ua cameră comodă în comparațiune cu asera.

Am plecat eri la 8 și jum. de dimineață, noi trei, un arap care mai ducea un cal cu giământanele noastre și un *cavas*.

Șaile noastre ruină ca tot ce este turcesc, caii glóbe de cele mai proste și noi, eū cel puțin, de 16 său 17 ani de când n'am mai încalcat.

Adaogă apoi că nenorocitiī noștri de cai aū un pas foarte mic, ast-fel încât la fiecare 4 său 5 minute eram silit a merge în trapăt un minut, ca se ajung pe *Cavas* și pe arap cari mergeau înainte.

Pe lângă acésta aveam și ua cismă care îmi strângea tare negul. Ast-fel peste trei ore după plecare, pe lângă un guturai din cele mai strasnice, mă durea ședutul, pulpele și negul.

În sfârșit pe la 4 și jumătate ajunserăm la un sat turcesc și conductorii se opriră aci.

Intrebăm de este uă cameră pentru noi și ne spun foarte bine. Pênă una alta ne puserăm pe lavița d'afară a cafenelei. Comandarăm să ne frigă uă găină, și să ne aducă ceva ouë și bœurăm câte uă cafea.

Peste uă oră veniră să ne spună că este gata camera. M'am dus eū înteiū s'o ved.

La ușa unui grajd, un alt grajd. Adică patru ziduri fără feréstră, în care n'a străbătut sórele nici uă dată, ș'uă rogojină ascernută pe pământ. Am chemat pe tovarășii mei cari să odihniră și ei, și întrebaram apoi de nu va fi prin putință să ne culce alt unde-va, căci acolo pe pământ gol ne temem. După mai multe sfaturi ne diseră că de voim să ne culcăm în cafea; dér că trebuie să așteptăm pênă să fugă musafirii, cari fumaū și beaū cafea.

Intrarăm în coșar și pênă să ne vie găina, eū ferbeam apă, Dumitru se văita și Ștefan dormea. În sfârșit pe la 7 ore, mâncarăm. Ștefan se culcă iarăși și eū luat cartea (*Souv. du p. par de Flotte*) ¹⁾ și

¹⁾ Probabil la «Souveraineté du peuple» de Flotte fost ofițer de marină, omorît în 1860, în lupta de la Salano, comandând un corp garibaldian. E jucă, un mare rol politic și scrisese cartea citată în 1850 pe când era deputat. În 1848 luă uă parte activă la revoluția din Februarie și fu unul din cei mai distinși oratori ai clubului presidat de Blanqui și al societăților populare.

citii pêne la nouă ore când venira sê ne spue că putem merge.

Ne duserăm îndată, când ce sê veđi? înloc d'a fi gólă, cum ne điseră, era sală comună; cămilarii, cavașii, negru etc. Ne culcarăm mai îmbrăcați.

Guturaiul, durerile trupului și sgomotul ne deșteptară adesea, căci la fie-care oră sêu 2 ore se scula câte unul, doi, beaū câte uă cafea și iar se culcaū. În fine la 6 ore mē sculaiū și eū; guturaiul era tot tare și durerea muschilor și mai tare. Astă-đi plecarăm la 8 și jumătate și merse-
răm până la 1, fără a sta. Mâncarăm nisce ouē și pastramă și la 4 și jumătate ajun-
serăm aci, prăpădiți, spetiți.

Injuncepri, 25. Decembre.

Astă-đi se implinesce 9 ani de când per-
dui pe maica mea¹⁾. Cum dér petrecui a-
céstă aniversare!

În adevăr, m'am gândit neîncetat la dên-
sa, am suspinat, dér nu mai avui durerea
și focul acela din anul trecuți. Astă-đi fu
și întâia đi de iarnă ce avuiū în anul a-
cesta.

¹⁾ Durerea pe care o resimți Rosetti, la mórtea mamei sêle, remase atât de vie în cit până la mór-
tea sea, đia de Crăciun fu uă đi de durere pentru
dê sul.

De la Malta, afară de vr'ua două zile, toate cele-l'alte fură zile de primăvară său de toamnă, zile calde și nopți luminoase.

Eri plecarăm pe la 8 și jumătate, ziua era noroasă dar nu era frig; pe la 12 ajunserăm la un sat și cum intrarăm în grajd său cafenea, (tot una este pe aci), începură tunete și plouă mare; eu insistai să plec; dar cavasul nu voia și tovarășii mei tăceau; tăcuiți atunci și eu și ne întorserăm la coșarul grecului, unde ședurăm în întineric până ați la 8 și jumătate, când plecarăm.

Ați avurăm frig și poleiți până la orele 11. Picioarele 'mi erau degerate; seara la 4 și jumătate sosirăm aci în conac la un Turc. Voia să ne culce în cafenea, dar protestai. Atunci, veni într'ua ruină d'asupra grajdului, așternu rogojine și trei salteluțe și iat'o transformată în hotel. La 5 și jumătate intrarăm. Stefan adormi, Dumitru sta culcat și eu scrisei Mariel.

Acum așteptând cina, voiți citi.

Andrianopoli, 29 Decembre.

Am ajuns la 26 seara pe la 7 ore. Muream de durere de cap și nu găsi decât iar un coșar grajd. Am căzut pe uă velință așternută pe jos și am adormit.

Ebibzé, 30 Decembre, 5 și trăi sferturi séra.

Am pornit pe la 8 ore și am ajuns aci la 3 și un sfert. Ziua a fost frumoasă, só-rele eșia în adevér din când în când numai, dér nu era nici cum frig.

Dumitru era bine astă-đi și vesel, Ștefan asemenea cânta, ș'acum se plimbă prin casă recitind tragedii și din Lamartine. Eu fără a fi trist, n'am fost nici cum vesel și din pricină că calul meu nu merge nicăcesta de cât în trăpișor, avém dureri. Cu toate acestea aũ fost minute în care vederea câmpului, care sémănă fórte cu cel românesc, imi aducea mulțămire. Aci găsirăm uã casă care este nouă, nesfârșita și ruinată; puserăm indată la ferestre douë rogojini; așternurăm alte douë, uã velincióră și uã pătură ce a cumpărat acum Ștefan, și ast-fel iată-ne așeđați pentru nóptea acésta, și, în raport cu starea țerei, suntem bine.

Acum cinarăm și la cină băurăm, câteși trei, un pahar de vin în sănătatea mamei Goleșcilor, al cărui nume este astă-đi ¹⁾).

Este pe d'uã parte deprinderea, dér ori

¹⁾ Aceste note fiind datate cu stilul 100, ziua de care vorbește Rosetti era 18 Decembro stil vechiũ, adică Sfânta Zoe, ziua anomastică a d-nei Zoe Goleșcu, mama d-ler Ștefan, Nicolae, Alecsandru și Radu Goleșcu.

și cum aci suntem mai bine de cât în alte părți; este mai curat; pe jos scânduri și avem și foc în vatra turcăscă. Peste puțin ne vom culca căci trebuie să ne sculam pe la 4 ore, dér nu 'mi-e somn. Aș voi să citesc ca să mă mai distrez dér mai bine să mă silesc s'adorm.

Filipopoli, 3 Ianuare, 1854.

Abea aseră pe la 5 și jumătate ajunserăm aci. Starea noastră a fost tristă; ninsoare, frig și frig mai cu semă noptea. Călea acésta o făcurăm în 8 zile și de și timpul a fost rău, de și eram nedepriși cu călăria și aveam un cal încărcat cu geamantanele noastre, totuși am fi putut prea bine să facem acest drum în 5 zile. De ce nu l'am făcut?... În sfârșit se vedem în viitor.

Mâne plecăm pentru Sofia, 32 de ore cale.

Astă-zi nu ne putem îmbrăca din cauza vizitelor. Venea când hangiul, când nu mai știu ce ciorbagiū ca să ne privescă și să afle și noutăți. Sătenii, negustorii, toți suferă, toți se plâng de Turci, de guvern și de oștirile sële. Suferințele sunt mari și felurite.

.

Belgrad, 14 Ianure 1854.¹⁾

În aceste zile mersem mai iute. La 9 Ianuare ajunsem la Alecsinați, unde făcurăm carantină 24 de ore.

La 10 Ianuare plecăm și la 13 seara, la 6 ore, furăm aci în otel.

Belgrad, 20 Ianuare 1854.

Mâne, pe la 10 ore, sper că vom pleca. Acum mă duc cu inima plină pentru că după scirile ce avem (de vor fi adevărate) Curcan²⁾ se află la Calafat cu 1000 de Români armați. Am deci asigurarea că voi intra în țera mea și că voi putea face ce-va.

Ca să fiu cu deplin fericit 'mi lipsesc:

1. Asigurarea acestei sciri, 2. uă scrisore de la Maria, prin care se află că sunt toți bine, ³⁾ scirea că Ion este achitat ³⁾ și 4. să am tovarași cari se vrea să meargă mai iute.

¹⁾ Notele din Sofia lipsesc cu deseveșare, avem numai câte-va mici anotări în care spun că de la Filipopoli la Sofia a pus 32 de ore, de la Sofia la Nisa 34 și de la Nisa la Be'grad 42 de ore.

²⁾ Ion Filipescu, căruia i se dăduse porecla de Curcan.

³⁾ D. Ion Brătianu era atunci dat judecății, în Franța, pentru atentul de la Hipodrom, contra vieții lui Napoleon III. La acest proces face aluziune Ro:etti, care spera că d. I. Brătianu va fi achitat. El fu însă osândit, după cum se scie, la 3 ani de închisoare.

Ori și cum ênsê sunt de 50 de ori mai
vôios de cât când am plecat.

Aci nu făcurăm nimic.

Sêrbii s'aũ purtat destul de rêu cu noi;
pot dice că nici unul n'a voit sê fie cu
noi nici chiar ospitalier. Ce sê le faci! pe
d'ua parte nu cred că putem, și pe d'alta
le este frică sê aibă aface cu noi ca sê
nu se compromită.

Be'grad, 21 Ianuare.

Spălătorésa nu ne-a adus rufele de cât
la 1 oră dupê 12 și prin urmare n'am fi
putut pleca de cât la 2 și jumătate. Dêr
Dumitru nu voi sê plece dicând că nu se
simte în stare a merge în trapăt, și în pas
nu mai era timp, dise, sê ajungem la poștă.
Așa dêr rămăserăm pentru mâine; cai sunt
comandați pentru 6 ore diminéta, deci este
de sperat că vom fi plecați la 7 și ju-
mătate.

Vidin, 1 Februlare 1854.

Abia la 28 Ianuariũ ajunserăm aci. Pri-
cina întârzierei a fost, ântêiũ ghiata și
munții și apoi Dumitru carele nu voia s'o
ia în trapăt.

Când intrarăm în Turcia ni se dete uã
escortă de trei ómeni, cari nu ne mai lã-
sară pênê nu ne duseră la Pașă. El nu
ne-a primit rêu, pentru un Turc; dêr a-

fară din *bacalêm* nu dobândirăm nimic încă.

Eri am fost la Calafat. După 5 ani și 4 luni am călcat în fine pe pământul maichi mele.

Dér în ce stare l'am văzut !

Vidin 20 Februarie 1854

N'am făcut nimic de când sunt aci și nici n'am mai însemnat nimic. Astă-ți ênsê am ce însemna. Astă-ți am scuipat sânge. Și astă sêră scuiparea este désă și sângele mai mult de cât la 1849. Biata Maria și bieții pruncii mei. Ea numai o se plângă cu amar și ei numai o sê piardă prin lipsa mea

Cât pentru țeră mea în acest minut, ce sê mai dic mai bine de cât cuvintele ce ne dicea un sâtean astă-ți :

«Ne uităm pe Dunăre pênê ni se svântă ochii.»

.....

 Am citit astă-ți în *Presa* de la 16 Februarie aceste cuvinte :

«Un ordin de ți al generalului Gorcia-koff opresce trupele cantonate în Valachia mică d'a se depărta mai mult cu uă mie pași de bivoacul lor și sê întreție raporturi cu locuitorii perfidi.»

.....

Iar mai vëdui umbra morțel. La 21 Februarie de diminețã, iar am scuipat sânge și a ținut pënë la 24 Februarie. Țiua acësta ca și cea din 1848 a fost uã și de viațã, fiã ca acum sã nu fie amãgitóre ca atunci ¹⁾.

Constantinopol, 17 Aprilie 1851.

Fãrã a sci bine de ce am plecat de la Vidin la 5 Aprilie la 16 am ajuns aci.

Starea nãstrã étã cum sta: Voirãm a trece Dunãrea cu vr'uã sutã de sãteni ce puteam avea la Vidin și apucãnd spre Cernați sã sculãm poporul și sã mergem la Munți.

Pentru acësta ne trebuia arme și Turcii de aci, de și ne fãgãduirã 3000 de puscã, se cam codeauã ênsã de a ni le da.

Hotãrirãm dër a trãmite pe Ștefan Goleșcu la Omer Pașa ca sã cërã arme. S'a dus la 4 Februarie și l'am așteptat pënë acum, din sãptãmãnã în sãptãmãnã, fãrã ca sã mai vie.

Ștefan la Șumla a gãsit pe Tell și pe Eliad. Acolo Omer cerea împãciuirea tuturor cu Eliad ²⁾, și apoi le fãgãduise arme.

¹⁾ Rosetti face alusiune la Rvoluțiunea din Franția și la proclamarea Republicei din 24 Februarie 1848

²⁾ Se scie cã democrații romãni erãu certatũ cu Eliad din cauza intrigelor sãle din 1848.

Tell a făcut împăciuirea și n'a dobândit nimic.

În fine după două luni de felurite minciuni, le-a ȳis s'e plece la Stambul, și plecară tot'i rămâind numai Eliad la Șumla carele în aparență j'oca un rol important fiind c'a primesce tot ce vor Turcii și nu cere nimic.

Purtarea lui Ghica aci, spun tot'i, c'a fost f'orte rea. ȳic c'a el elimin'ază pe tot'i fiind singurul carele este introdus la ambasadori și fiind c'a voesce a ajunge la domnie.

Ghica mi-a scris u'ă scris'ore prin care îmi propune stindardul naț'ional și'mi ȳice a veni aci. Scris'orea în adev'er era veche d'er e'u am venit. Nu de alt-ceva, ci fiind c'a nu mai aveam ce face la Vidin, mi se urise și voiam s'e v'ed prin mine însumi ce om este Ghica, și d'ec'ă n'aș'i putea s'e profit ceva.

Am sosit, d'er Ghica este trimis la Samosca s'e împăciu'esc'ă revolta.

Ast-fel am fost silit a îi scrie u'ă scri's'ore f'orte sincer'ă, prin care îi spu'i ce se spune de d'ensul și pe ce cale și p'en'e unde pot merge cu d'ensul.

Acum sunt silit a sta aci ș'a aștepta ore-care schimbare, s'e'u perderea total'ă a mic'e'i speranțe ce sunt silit a mai avea.

18 Aprilé.

Astă-đi am fost sé fac uă visită unui Polon Groppler. Soția lui ne-a cântat câteva hore Românesci, apoi cei-l-alți s'au dus sé se plimbe, și eü am venit acasă și am scris Mariet.

Séra am stat acasă apoi veniră cei trei Golesci, Sergiescu, Maghieru fiul ¹⁾ și statură pêne la 11 ore.

Timpul perdut în deșert, vorbim fără nici un folos.

4 Mai 1854

Prin scrisórea lui Langlois ²⁾ am cunoscut pe un Polon Coheski, carele este bine cu Napoleon IV. Am făcut un memoriü și uă hârtie. Am chiebat pe Magheru și îi am citit'o față cu mai mulți. A aprobat cele ce spuneam, dér ađi cere alte schimbări. Prin urmare trebuie sé mérgă la Napoleon ³⁾ din nou cu hârtia. Am đis sé mérgă Nicolae Golescu și Mălinescu. Mălinescu nu voesce đicend că sé

¹⁾ Generalul Magheru.

²⁾ Un amic al lui Rosetti, deputat al stângei în mai multe rânduri, luă uă parte activă în resbelul Franciei d.n 1870 ca colonel

³⁾ Prințul Napoleon (Plom-Plom) care se afla atunci la Constantinopol.

nu i se impute că s'amestecă în trebile noastre. Acum vom vedea cine va merge și ce vom alege. Nimic! Dér suntem datori a ne face datoria.

11 Ma' 1854.

Ađi aflu că muscalii s'aũ tras din Valachia mică, că Turcii aũ înaintat până la Craiova și că Eliad este numit de Omer Pașa guvernator al Valachiei mici ¹⁾.

¹⁾ Demersurile pe care le făcură democrații români pe lângă Napoleon n'aură nici un rezultat. Uă parte din ei fură goniți din Turcia ér cei l'alți nevoiți să reia drumul esilului, urde rămaseră pênă în 1857, luptând pentru cauza Româniilor.

II

REINTRAREA ESILAȚILOR

IN

ROMANIA

In ajunul alegerilor pentru Divanul adhoc, C. A. Rosetti și esilații din 1848, cari nu dobândise încă voie să vie în țară, se hotărâră să încerce să reintre în România.

Ei voiau să ia uă parte activă la acea luptă electorală, care avea uă importanță cu totul excepțională, pentru viitorul Românii.

Fură nevoiți însă să se oprască la Ruscuiuc căci intrarea le fu interzisă. D-na Maria Rosetti veni în Bacuresci spre a stărui pe lângă autoritățile noastre și pe lângă agenții puterilor streine ca să dea voie esilaților să reintre în țară. Intr'ua scrisore pe care dânsa o trimise în acea

epocă (Martie 1857) lui C. A. Rosetti, care se afla ia Rusciuc, și într'alta trimisă unei amice din Franca, la 5 August 1857 sunt descrise demersurile ce făcu și modul cum s'a primit esilații la Giurgiū și pe câmpul Libertății.

Aceste pagine fiind singurele pe care le avem privitoare la acea și, reproducem în întregul lor acele două scrisori :

*Maria Rosetti, lui C. A. Rosetti,
la Rusciuc.*

I

Bucuresci, Vineri 8 Martie 1857

Rose al meu ¹⁾

Dacă n'ași avea curagiul său energia trebuicioasă, scrisorile tēle și amorul tēu ar fi de ajuns spre a-mi da și unul și alta. Dacă resimț uă vie durere (căci mă pun în locul vostru) sunt îndoit fericită, căci în mijlocul durerei care te sfâșie și al indignărei care colcâie în pieptul tēu cel leal, din cauza acelor ne-

¹⁾ Scrisoarea este scrisă în limba francesă, *Rose* este diminutivul lui Rosetti.

dreptăți ale căror victime sunteți, mai găsesci încă cuvinte de iubire spre a mângâia pe sërmana ta prietenă.

Sunt fericită pentru că am făcut deja de *două zile* tot cea ce 'mî spui să fac ađi diminéță ; Căci am primit cele două scrisori ale téle, una după alta, și a doua m'a găsit făcënd cea ce 'mî spunea cea d'ântăiũ.

Chiar Marți am scris Prințului¹⁾ tot cea ce tu 'mî spăi. Mercuri am fost primită în audiență, și am obținut asigurarea că în cas când pașapórtele vóstre ar fi cu destinațiunea Bucuresci și semnate de ambasadorul Turcesc, lucrurile ar merge strună.

El fu fórte afabil. Plecaĩ mánghâiată și vė trimiseĩ chiar îndată prima depeșă.

Ieri diminéță, primind telegrama tea, alergaĩ din nuou la Palat. Fui primită cât se póte de bine și 'mî spuse Prințul, să mă liniștesc, căci așteptă numai pașapórtele.

Ađi diminéță primind scrisórea vóstră pentru el, alergaĩ din nuou la Palat.

¹⁾ Alexandru Ghica.

Intrarea 'mî fu interzisă de un aghiotant care 'mî spuse că ađi este cu neputință, fiind ھیوا *jălbelor*. Alergai la fratele meu, spre a-mî explica el ce este ھیوا *jălbelor*.

Mă hotărîi se merg la 4 ore împreună cu cei-l-alți jălbași, dér căutaî un mijloc spre a face ca scrisórea vóstră sê-î parvie maî curênd.

In sfârșit găsii un om care are intrările libere (Prințul G. M. Ghica). Se apropie de mine îmi vorbi de voi etc. și îmi făgădui că va da îndată scrisórea, chiar el însu-și, în mânele Prințului. I-o încredințaî, rugându-l sê'mî aducă un respuns. In timpul absenței séle primii a doua scrisóre a ta.

Iubirea ta îmi umple inima de fericire și de speranță.

Trimisul meu se reintórse de la Principe și îmi spuse că acesta îi a arătat pașapórtelile vóstre, visate pentru Valachia *prin Constantinopoli*. Iată un cuvênt care e prea mult, un cuvênt de care vê veți împedica.

El spune că nu maî póte nimic, trebuie sê aștepte pe Saafet Pașa care sosese mâine.

Prusianul ¹⁾ a sosit ađi, dar Benzi ²⁾ și Talleyrand ³⁾ nu vor sosi de cât Mercurea viitoare.

Fii sigur, Rose, că nu dorm și că n'am nici de cum dorința să fiu *cuminte* ⁴⁾. Acésta n'a fost nici uă dată dorința mea și pe viitor ea va fi încă și mai puțin. Dér nu vėd de cât oamenii *cuminți*!

Vedí că am fost de 3 orí în trei dıle, la Prinț ⁵⁾, *eú*, care credeam că nu voiú călca nici uă dată pragul unui *palat*!

Am cerut ađi diminéță uă audiență lui Bulwer ⁶⁾. Mi-a respuns că ađi și mâine nu'mi póte ficsa nici uă

1) Comisarul Prusiei.

2) Comisarul Italiei.

3) Comisarul Franciei.

4) Rosetti se plângea adesea că lumea la acea epocă, ca și ađi, era prea *prudinte*, *prea cuminte* că tinerii erau prea *positivi*, că n'aveau acele imprudınțe generóse ale intusiasmului seú, care făceau pe mulți se-ı dıcând că este nebun când vorbea de așpirațiunile seúle. La acésta face alusiune dómna Rosetti spuinduı că nu va fi *cu minte* ca cei carı o incomjuraú, adecă ca cei carı nu voiaú a face nici un sacrificiú pentru țeră.

5) Prințul A. Ghica.

6) Comisarul Engliterei.

oră, dér că va încerca să vie la mine în timpul ȝilei.

Nu vë am trimes telegramă aȝi, căci de ce folos ar fi fost? N'avém nimic bun să vë spun!

Acum, amicii mei, dați-mi ordinele vostre și fiți siguri că le voi urmă intocmai, sfātuindu-mă numai cu inspirațiunile mele. Ași dori să vëd și pe alții lucrând. Cine scie! póte o fi făcënd acésta în taină! Dér toți aũ devenit atât de *cumintți* și așa de puțin comunicativi, încât fratele meu ¹⁾, afară de Philipescu ²⁾, este cel care vorbesce mai tare și spune mai mult ce cugetă.

Am vëdut pe un om care a prânȝit cu comisarul, cu consuli și cu *marii* țerei. El ne încredintëză (deși acésta n'a fost subiectul oficial), că intrarea vóstră în țeră nu va putea să fie întârȝiată mai mult ca 8 ȝile.

Totul se aruncă pe spinarea Turcului și Turcul nu va putea să resiste căci comisarii vor fi pentru

¹⁾ D. Ef Grant.

²⁾ I. Filipescu Curcan.

voi, În cât privesce pe Print, el jocă după cum îi cântă comisarii.

Sărmanul meu Rose ! Inima mi se sfâșie când mă gândesc la pozițiunea ta și când ved neputința mea.

Cât despre iubirea'mi, știu bine că acesta este viața mea. De uă mie de ori pe di voesc să plec la Rusciuc, der tot atâtea ori 'mi spun că trebuie să rămân la postul meu. Apoi am visuri de aur. Ved că intrați toți în țără, că acesta 'mi o datorati mie. Eū semnez ordinul alături de iscălitura caimacanului. Mă simt mândră pentru că mie 'mi datoriti Patria și binecuvintez suferințele care s'au sfârșit ast-fel. Der vai ! nu ast-fel se sfârșesc lucrurile !

Fratele meu 'ți va aduce această scrisore. Și eū rămân !

Toți plécă afară de mine. Philipescu spune că o să plece și el. Am lăsat pe fratele meu să înțelégă că ași dori să ia pe unul din copii cu el, der acesta pare că'l sperie.

Ce plăcere ți-ar fi făcut să poți avea pe unul acolo lângă tine ! Der nici această fericire nu poți să o ai !

A ! sunt momente, Rose în care

am mare trebuință să'mi aduc aminte
cea ce esci spre a nu blăstema u-
 nele lucruri sfinte!

Te iubesc din suflet și din inimă
 și nici sufletul, nici inima (nu sunt
 ore același lucru?) nu sunt slabe
 nici reci, cu toate acestea sunt mo-
 mente în care văd că nu pot fi de
 cât uă femeia slabă, ori ce ași face.
 Ecă, numai ideia d'a merge la un
 Prinț mă revoltă, mai mult de cât
 ași vrea, gândindu-mă că sunt *soția*
tea. În fie-care dată, când mă duc
 mă indignez în contră'mi. Acus edu-
 cațiunea mea, slăbiciunea mea, inima
 mea chiar, și'mi dic: «trebuie să ai
 curagiū! scii că prețuesci mai mult
 de cât ei toți, de uă miă de ori mai
 mult ca ei, arată-le bine cine esci,
 adu'ți aminte că porți numele *lui!*»

Și ridic capul și privirea sus, dér
 pulsul 'mi bate ca în acele momente
 când așteptam doctorul. În sfârșit 'mi
 stăpânesc emoțiunea, ea nu se vede
 pe fața mea și mă liniștesc. Dér
 când intru în acele salóne, 'mi aduc
 aminte de «Fracul meu» ¹⁾ secundele

¹⁾ D-na Rosetti face alusinne la versurile urmă-

'mî par ore și 'mî repet :

«Eû nu staû în sal'afară»¹⁾. In zadar caut s'îmi aduc aminte cea ce vin s'î fac acolo, s'îmi spun că

tóre din poesia «Fracul meû» făcută în 1843 de C. A. Rosetti :

La un boer prea mare mă duc acum îndată
Și mâne și poimâne, și un frac ađi mi-am făcut.

Plecaî s'î merg, dér êns'î împins de îngimfare,
Pe la a mea E'lenă s'î trec puțin am vrut ;
Dér ce, a'mî đise : „dragă, și tu în astă stare,
Și tu cu haina Curței, și tu frac ț'i'a făcut ?»

Ca vis de nălucire, cum pere tóte în lume,
Zădarnica 'mî mandrie îndată a trecut !
S'am đis : de cat ăst «dragă», nu vo.û eû un alt
nume,

Nu vo.û palat, rang, aur, și fracul l'am vëndut.

¹⁾ Alusiune la mimătórele versuri dintr'ua ată poezie a lui C. A. Rosetti, intitulată „Faceți đeû și voi așa :»

O s'îmi v'ed sfârșitul vieței,
Fără s'am nici uă para
Ca s'î nu ve calce hoții
Faceți đeû și voi așa

Eû nu staû în sal 'afară
La ministru s'î pândesc ;
N'am suit eû nici uă scară
Rang și slujbe s'î c'șesc.

vin numai spre a căuta *dreptatea*, găesc că sunt *förte próstă* să vin să o caut *acolo*.

În sfârșit, Rose, nu sunt de cât uă sërmană femeie, și drept putere mă tem *förte*, că nu voiü putea avea alta de cât aceia, care o are cea mai mare parte din acele, care *iubesc*.

Mă port une-orî ca și când ași fi tare, dér nu mă amăgesc asupra mea, și tu iubivei-mă mai puțin din cauza acestor prostii care ți le spusei, cu nenorocitul meu de obiceiü d'a spune totul ?

A Rose ! iubesc-mă în tot-d'a-una, căci fără de acésta n'ași putea să trăesc.

Nu sciü decă fac un ce criminal și decă Dumnezeü 'mî va erta acésta, dér m'am gândit adesea, de când ne-am despărțit că chiar copiii mei nu m'ar putea face să țin la viață, decă n'ai mai fi tu.

Sërmane și scumpe ființe inocente și dulce, le părăesc adesea spre a ne gândi numai la tine.

Ce egoiști suntem ! Dér îi mângâiu.

apoi cu pasiune și le cer iertare când dorm.

Ce frumoși sunt, Rose copiii tăi! ce cuminți sunt!

Cantacuzino ¹⁾ a venit spre a mă lua la el. N'am voit să plec pênă ce voiă fi vorbit cu Bulwer.

Am primit dulcea tea scrisore din Saint-Quentin împreună cu a lui Arène ²⁾ și te-am bine-cuvântat, Rose. Chiar în ora în care 'mă scriai căutam un mijloc d'ați trimite un cuvânt prin trenul care mergea să te ia ³⁾, dăr nu isbuti.

A! cum urmărea inima mea p'acel tren care mergea spre tine; dăcă ași fi cutezat!...

După cum spui, singura nenorocire este mórtea, dăr voi adăoga că cea ce îi sémână mai mult, este despărțirea. Nu, nimic nu me va împăca cu despărțirea, nici chiar *datoria*. Nu

¹⁾ C. Cantacuzino-Rifoveanu.

²⁾ Un profesor frances, care atunci se afla la Belgrad

³⁾ D-na Rosetti venise în România înaintea lui Rosetti spre a face demersurile necesare. Acum Rosetti se decisese a pleca și acesta o anunța prin scrisoreă din Saint Quentin.

'mî-a plăcut nicî uă dată acest cuvânt. El a fost tot-dé-una rostit pentru ca să ne despărțim, începînd prin acea țî în care strigam, fără a ști cât de adevărată era profeția ce făceam : *Datorie*, fi-va acesta cuvîntul destinului meu !

A, nu ! sîu cel puțin nu este singurul, căci mai am altă stea care conduce destinul meu și ea se numește *amor*, și ea va învinge datoria mai bine de cât să fie învinsă de dînsa. Veî încrunta pôte sprîncenile, dragă Rose ; a ! le așî descrunta lesne decă așî putea să mă arunc cu ambele brațe în jurul gâtului tîu, și să năbușesc grósnicul cuvînt pe care ai vrea să mi'l dai drept *idol* ¹⁾.

Nu'mî place *datoria* ai auđit domnule Rose ? și nu voesc nicî uă dată să o iubesc. Voiu putea să mă servesc de ea ca de un satelit al scumpei mele stele, să o pun la serviciul sîu, dér să o iubesc... *nicî ooooo* dată.

Copiiî fac fel de fel de proiecte spre a te aduce pe ascuns. Ađî di-

¹⁾ Cuvîntul „datorie“, cuvînt la care Rosetti stăbordona tôte acțiunile sîle, din care făcuse un idol.

minéţă Biche ¹⁾ vine alergând şi foarte veselă şi'mi spune că dânsa şi Mir²⁾ au găsit un *midloc* ca să vii în ţeră, că trebuie să te îmbraci în *femeie* turcă şi că ast-fel ti se va ascunde barba. Sărmani copii! Mătuşa tea³⁾ este foarte bine. Ea pare a fi mândră de copiii tăi, şi spune că nici unul nu este al meu, că toţi aparţin familiei tale. A vorbit uă dată Prinţului, în privinţa voastră şi pare dispusă să măi vorbescă, dăr nu cred că va folosi mult.

Magheru va merge dillele acestea la Giurgiu şi va sta acolo pêne veţi putea să intraţi în ţeră.

Prinţul spune că are voia pentru Golesci, dăr cu óre cari *condiţiuni*, care nu i s'a spus încă. A arătat lui Radu⁴⁾ depeşa lui Aristarchi.

E! Amicii mei, veţi îndura încă multe neajunsuri, dăr veţi veni peste puţin, şi trebuia să trecem pe acolo, măi bine să suferiţi aici la Rusciuc de cât lă Stambul; e măi aprópe de noi.

¹⁾ Dómra Korné care avea atunci 9 ani.

²⁾ Mircea Rosetti care avea atunci 7 ani.

³⁾ Dómna Craescu.

⁴⁾ Radu Golescu Fraţii Golesci ênsé refuseră să intre în România fără Rosetti

Da, trebuie să te văd, Rose al meu, caută deci un mijloc. Eū fac proiecte tot atât de absurde ca și ale copiilor! Nu mai dorm. Trebuie să vii, vei veni.

Maria Rosetti către dōmna X. la Paris

Rifov lângă Ploesci, 5 August 1857.

II

.

Despre Rose și despre Dumitru Brătianu ce s'ți spun? ai aflat toate amēnunțele privitoare la traiul sērmanilor noștri esilați din Rusciuk.

Ai înțeles cât a trebuit să sufer, dér ceia ce nu știi, este cât m'a costat plecarea mea *silită* din Bucuresci. După ce am încercat tot ce era cu putință spre a obține libertatea lor, a trebuit să viū aci la vechiī noștri prietenī C. ¹⁾

Acēstă plecare din Bucuresci imi sfășia inima în modul cel mai du-

¹⁾ Constantin Cantacuzino Rifoveanu

reros, căci mi se părea că'i părăsesc d'eu nu sciam atunci care vor fi grelele consecințe pentru Rose al meu și pentru mine.

Incipuesce-ți că sunt aci la uă depărtare de Rusciuc, de dece ore, cu trăsura d'eu ea ar merge destul de iute. E'i bine, afară de uă depeșă electrică care ne-a costat 18 franci, când simțeam trebuință de 18 solde, și un espres, n'am primit de cât scrisori trimise cu uă lună înainte.

Cât a ținut despărțirea noastră n'am avut nici scrisori, nici diare din București s'eu din altă parte și nu vedu'i nici uă persoană care s'eu mi p'otă spune un cuvânt privitor la ceia ce mă preocupa pe mine singură.

Notéză că afară de acésta, trăind la nisce prietenī, trebuie s'eu opresc ca întristarea mea s'eu se reverse și asupra lor. Decī înghițeam t'ote și trebuia în tot-d'a-una s'eu fiu cu uă *toaletă morală*.

Nu plângem nici uă dată, ceia ce ne ușurează pe noi femeile în suferințele noastre.

În sfârșit la 7 Iulie (nu voiu uita nici uă dată acésta dată) ajunseseam

într'ună stare fizică și morală din cele mai de nesuferit. Mă închisei în odaia mea, mă întrebați decă este un Dumnezeu. Da, vă mărturesc, ajunseseam la acesta. Mă hotărâi să nu mai îndur sôrta mea fără să *lupt* și începuî a găsi că *furtul* pôte fi scu-zabil ¹⁾, adică *împrumutul* fără a avea speranța d'a putea plăti, fiindcă numai lipsa de bani mă oprea să fiu cu dênsul, d'a sci cel puțin că *trăesce*. Dér nu putuî să rămân mult timp fără a crede în Dumnezeu, aveam prea mare trebuință să cred în ceva. Atunci începuî a mă ruga cu foc, pentru ca acéstă stare de lucruri să se sfârșescă. Mă rugam pentru *el*, pentru copii mei. Voiam să mor, era pôte un păcat, pôte uă lipsă de iubire pentru el, pentru ei, era uă faptă lașă și egoistă.

Înțelesei acésta și începuî să plâng, cum n'am plâns de mai mulți ani, cerând ertare Dumnezeului despre existența căruia mă îndoisem.

3), Dómna Rosetti face alusiune la sărăcia sea, căci ne mai avênd bani, fusese nevoită să se retragă la moșia d-lui Cantaauz no și să plece din Bucuresci.

Plânsei mult timp. Acele lacrimi
mă ușurară.

A doua zi fui deșteptată la 5 ore
dimineță prin sosirea unei telegrame :

Erați liberi !

La debarcarea lor la Giurgiu fură
primiți cu entusiasm. Mulțimea alerga
din toate părțile spre a îi felicita.

Deputațiunile tuturor corporațiunii
deteră năvală la prefectură, unde se
coborise Rose și Golești (căci prefec-
tul fu foarte amabil).

Prefectul voia să 'i reție la dejun
și se opunea maiorului Drăgulinescu,
care în tristul timp cât aș stat la
Rusciuc, fusese foarte devotat. Ei se
hotărîră să mîergă la maiorul Drăgu-
linescu care este un camarad de oș-
tire a trei dintre dînșii.

Acolo se succedară deputațiunile
negustorilor, ale tinerimei, preoții,
sătenii; acestora Rose le respuse.

În tot timpul călătorii lor li se făcu
ovațiunii și la bariera Bucurescilor
uă mare mulțime îi aștepta, cu ti-
nerimea școlelor în cap, le aruncau
buchete de flori; *căruța* lor fu transfor-
mată într'un car triumfal.

Maî departe, la câmpul *Libertății*

(acum Filaret), chiar în locul de unde acum 9 ani, fură duși în lungul lor esil, drapelul tricolor, singurul vestigiu din 1848, salută venirea lor.

S'a instalat uă grădină—cafenea. Ei fură siliți să se scobore din nou.

Amicii, rudele, care nū fusese la barieră, îl aștepta.

Aci, acea nobilă și sublimă mamă, care a suferit atât de mult, primi pe fiii săi, pe Golescii.

Mulțimea era compusă din toate elementele societății. Tinerimea tot în fruntea lor. Boerii erau și ei. Bogatul, săracul, săteanul, toți întidea mânăle său buzele lor.

Un *țigan*, odinioară rob, chiamă pe unul dintr'ênșii pe numele său, și se aruncă în brațele séle.

S'aū dus câteși patru la dómna Golescu în a cărei casă se da năvală până târziu în nópte.

Aū fost în sfârșit respłătiți cei cari aū fost 9 ani fără patrie.... și *eū lipseam!*... Rose a stat a doua zi cu amicii săi din București și séra a plecat la monăstirea Pasérea unde sunt înmormęntați tatăl, mama și fratele său. S'a reîntors, a făcut

visitele oficiale de rigóre și nóptea a plecat spre a veni aci. Diminéța la 7 ore era în brațele nóstre.

Vai, a trebuit îndată să plece din nooă spre a vedea cum stám și ce trebuie să facem.

A regulat cu fratele meů afacerile séle comerciale. Fratele meů¹⁾ a fost în adevěr frate și afacerea a fost iute regulată.

¹⁾ D-nul Ef. Grant.

III

UĂ SCRISOARE

către

D. IOAN GHICA

In călătoria *de la Paris la Stam-*
bul descrisă de C. A. Rosetti, s'a
vădut că el face alusiune la uă
scrisóre pe care a trimis'o în 1854
d-lui Ion Ghica.

Rosetti, care lucra în tot déuna pe faţă
şi în mod leal, îndată ce a aflat că se spune
că d. Ion Ghica lucrăză cu Turcii pentru
ca sē vie la domnie, n'a şovăit un mo-
ment şi a scris d-lui Ghica tot ce se
spune despre el, spre a avea un răspuns
categoric.

Acea scrisóre făcând sē reiasă sinceri-
tatea cu care lucrau bătrênii liberali, o pu-
nem supt ochii generaţiunei actuale care
adesea se sfiesce a spune pe faţă cea ce
cugeta :

Vidin, Martie 1854.

Am primit în sfârșit epistola ta și iatămă răspundânduți cu aceeași sinceritate cu care 'mî vorbesci.

Scrisórea ta, din nenorocire, a rătăcit fórté. Aî scris'o la 30 Ianuarie și timbrul poștei este de la 15 Februarie. Apoi aî trimis'o la Paris și abea la 25 Martie ajunse la mine la Vidin. Etă pentru ce răspunsul meü vine atât de târziu.

Mi a părut tot déuna rěü, am suferit și ca român și ca om, când am vėđut că de și avem aceeași țintă, suntem siliți a merge despărțiți și pe căi osebite. Am suferit ca român, primo, fiind-că lipsit de ajutorul tėü, eram negreșit pe jumătate mai slab; secundo, fiind-că cei ce apucă pe osebite căi, de și la plecare aü același scop, ajung adesea fără voie-le și fără a sci chiar, a se despărți cu totul. Am suferit și ca om, fiind-că am dorit totdéuna a iubi și a fi iubit d'un om ca tine.

Sciî că noi amândoi n'ayurăm ocazia a trăi ș'a lucra mai mult timp

împreună, astfel în cât s'ajungem a ne cunoște cu deplinătate. Câteva luni în Paris și câteva luni în București 'nainte de învierea de la 1848, fură singurele zile ce trăirăm împreună, ¹⁾ ș'apoi furăm d'ua dată despărțiți; tu în Sтамbul și eū în Franția; tu în societatea diplomaților și eū în a descuților. Pe lângă acéstă tristă despărțire mai veni uă stavilă și mai tristă; încetarăm d'a mai vorbi și prin scrisori și—mă cred dator ați spune tot adevărul—începuī și eū încetul, încetul, de și nu a crede, dér a bănuī că póte se fie adevăr cea ce 'mī spuneau unī și alții de tine. Adică, că ținta ta cea mai de căpeteniă este d'a ajunge prin Turci la domniă.

¹⁾ Rosetti cunosc pe Ion Ghica la Paris pe când studiaū și lucră cu dēnsul în societatea literară fondată pe la 1846 la care luară parte între alții d-n-ī.

Maior Voenescu H. Asachi, Aaron, N. Bălcescu, C. Codreanu, Laurian, I. C. Brătianu, St. Golescu, A. Golescu, K. Boliac. I. E. Florescu, Negulici, toate lucrările și manuserisele acelei societăți le am în original, cu semnăturile pe sōnelor care jucară un rol important în literatura seū în luptele nōstre politice.

Le voi da în curând publicității, fiind de un mare interes pentru istoria literaturēi nōstre.

Sciū bine că sunt eū vinovat, căci trebuie să te întreb cu sinceritate de este adevăr seū nu cea ce se dice ; o sciū și nu voesc nici de cum să 'mī ascunz vina.

Tot ce pot dice, nu ca s'o micșorez ci fiind un adevăr, este că sciind că credința ta este în diplomație și eū ne sperând nimic de la dēnsa, și vădând c'a încetat cu totul relațiile între noi, am socotit că numai am nici un drept a 'ți cere socotélă de cea ce sperī, de cea ce cređi, de cea ce voescī.

De la 1852 evenimentele veniră unul după altul în favorul ideilor tēle și în contra credințelor mele până ce lepădarea ultimatului Mentcicoff aduse și mai bine și mai în deplinătate lucrurile pe tărîmul tēū, pe tărêmul diplomației.

Atunci am voit de mai multe ori a 'ți scrie, a te întreba ce sperī, ce cređi și ce ai de gând să faci ș'ați spune tot de uă dată până unde și cum pot merge și eū cu tine.

Așa se cuvenea, n'am făcut'o, decī 'ți-o mai repet, vina este a mea.

Dér 'ți-a scris Dumitru Brătianu și nu 'i-ai răspuns, și în urmă veni și pustia acea de carte ce publicași, ca să ne confirme și mai bine în nenorocitele-mi bănueli.

Iată, frate Ioane, tot ce am a'ți spune pentru trecut ca răspuns la întâia parte a scrisorei téle. Acum să venim la a doua parte:

Indată ce am putut, am venit aci la Vidin cu speranță că póte să dobândesc două-trei mi de puscă de la Turci ș'apoî să intru în țără ridicând stindardul național, să scol țera în contra Rușilor. Credeam și cred și acum, că este lesne a scula țera; credeam și cred încă că numai printr'ua manifestare mare și seriósă, vom putea dobândi ce-va mai bun de la Impărați, fiind-că filosofia diplomatică dice: «Se bat, decî sunt». Cea de care mă îndoiam este că Turcii ne vor da arme și din nenorocire am avut dreptate a ne îndoii. Turcii nu vor să ne dea nici uă pușculiță.

Programul ce 'mi propui ¹⁾ 'mi

¹⁾ Am avut acest program, dér în urma incendiului a dispărut. El a fost sustras, cum s'a întâmplat cu multe alte hârtii, séu a ars.

place, și fără a'ți cere nici uă retractație, primesc a lucra cu tine. Peste uă ți séu două plec d'aci și venind acolo ¹⁾ sper că ne vom înțelege și mai bine și că vom isbuti a ne face cel mai puțin datoria noastră de Români.

¹⁾ La Constantinopoli

IV

ADRESA ȘCOLARILOR

din 1857

Sa reîntrarea esilaților în țeră, la 7 Iulie 1857, s'a vedut din scrisórea d-nei Maria Rosetti, că uă delegațiune a școlarilor esind la Câmpul Libertății, a presintat lui Rosetti uă a dresă prin care îi ură bună venire.

Etă conținutul acelei adrese, al cărui original 'l posed încă :

Domnule,

Școlariî români din Bucuresci viû în persóna nóstră s'e'ți esprime tótă fericirea ce simpt vedêndute în fine redat patriei nóstre.

Suntem prea junî ca s'e te fi putut cunósce, dér cu tóte astea scim tot ce ai făcut spre scăparea și liberarea mumei nóstre comune, și

dorul nostru te-a însoțit pretutindeni în lungul esiliu ce suferiși.

Ați, când dorințele noastre se îndeplinesc și când în fine România 'și revădu pe unul din fii săi cei mai demni și mai glorioși, junimea română vine să'ți mulțămescă de marele exemplu ce'i dedeși. Ea scie bine că singura resplată ce ai dori pentru atâtea suferințe, ar fi s'o veđi urmând pe calea devotamentului patriotic ce'i ai însemnat, ajutată de esperiența și consiliile d-téle.

Ei bine! ea'ți promite a'si pune tóte străduințele spre a fi demnă de patrioții din 1848.

Trăiască patrioții Români din 1848!

Școlarii Români din Bucuresci.

V

UĂ PAGINĂ

DIN

ISTORIA INDEPENDENȚEI NOASTRE

e scie că C. A. Rosetti a fost în mai multe rînduri în streinătate spre a lupta pentru recunoascerea drepturilor României. După ce a încercat să facă ca Franția se intervie să nu ni se ia Basarabia, de congresul de la Berlin, a mers în Franția spre a stărui ca să ni se recunoască Independința, lucru care întâmpina mari greutăți din cauza cestiunei Israelitiților din România. După uă vie discuțiune ce avu cu d. Waddington, ministru afacerilor streine, Rosetti plecă în Italia unde întâmpina aceleași dificultăți. Vêdend că Italia trimesese scrisori de acreditare ministrului ei din România, dé: că printr' uă telegramă 'l oprise

d'a se servi de ele, C. A. Rosetti părăsi Italia adresând uă scrisoare către regele Umberto prin care îi amintea trecutul nostru, luptele ce înduraram și cum la începutul domniei lui Cuza, se înțelesese cu Napoleon și cu Victor Emanuel pentru ca România să ia parte la resbelul contra Austriei pentru care îi se va reda Transilvania. Indată ce oștirele noastre ar fi trecut în Austria, Napoleon III trebuia să intre în Italia și în înțelegere cu Victor Emanuel, să treacă în Austria.

Se scie că domnul Cuza și Camerile noastre n'au voit să înțeleagă pe Rosetti, care nu putea să le divulge înțelegerea noastră cu Francia și Italia și ast-fel am perdut ocazia d'a redobândi provinciile române de sub dominațiunea Austro-Ungariei. Scrisoarea în cestiune a fost trimisă în 1879 prin luna lui Februarie, după cât 'mi adue aminte, căci pe ea nu este pusă nici uă dată.

După ce o trimise, Rosetti plecă la Neapoli, unde se afla doamna Rosetti, dăr indată fu rechemat de regele Umberto, care se arată mult mai favorabil pentru noi.

Etă acea scrisoare :

Sire,

Copilul plânge spre a vesti pe părinți de suferințele sêle.

De aceea am cutezat să adresez M. V. plângerea unei întregi națiuni.

Doi dintre cei mai înțelepți Imperați Romani, Trajan și Marcu Aureliu, au crezut că cea mai bună politică pentru Imperiū este cea d'a dobândi puterea în Orient ; de unde 'și a luat naștere colonizarea Daciei făcută pe uă scară mai întinsă de cât aiurea.

Republicele italiene din veacul de mijloc, Genua, Venezia, au urmat aceiași politică.

Încă azi mai avem pe Dunăre orașe ca Giurgiū (Banco din San Giorgio), Calafat (porto dei Calafatai), care au fost fondate de genovesi.

Pe litoralul maritim al Basarabiei orașul român Cetatea Albă, cunoscut în Europa supt denumirea tătarască de Ackerman, nu este altul

de cât portul fundat de Genovesi și numit de a Moncastro.

S'a constatat ađi că îndată ce s'a părăsit politica, care consistă în a avea un picior stabil în Orient, imperiul Roman ca și republicele italiene aũ fost în decădere.

În timp de lungi veacuri Italia a suferit, România a suferit.

Și una și alta au avut să lupte contra numeroaselor invasiuni.

Tóte cetele barbare care aũ năvălit ca grămezi ciclopeene asupra Italiei, nu se ciocniră óre mai ântâiũ în Valea Dunărei de jos cu puternica colonie romană ?

Furã numeroase legiunile pe care le oprirãm în cale. Dér eram unul contra a șése, unul contra a uã sută, și furãm nevoiți, în cele din urmă să ne dãm în lături spre a lăsa să treacă valurile năvălitoare.

A ! dacã s'ar fi întărit antegarda pusă la gurile marelui fluviu, imperiul Roman ar exista încă !

Sic voluerunt fata !

Latinii de la Dunăre, Latinii din patria mamă am îndurat toate nenorocirile !

Am fost reduși în fragmente și părțile de provincie.

Siliți să ne plecăm nu furăm nici uă dată învinși.

Și lumea fu uimită când îi arătarăm că nici uă putere omenească n'a putut să distrugă colonia lui Traian.

Cei mai mari sciitori și historici actuali, printre cari Michelet, Quinet, Henri Martin, Correnti, Vegezzi Ruscalla, aū dovedit cea ce pentru toți a părut uă minune, că cetățenul Român de la Dunăre este încă ađi identic *în tóte* cu legionarul Roman din anul 101.

Românii aū trimes uă deputațiune lui Napoleon I—al căruí fiū fusese decorat cu titlu de rege al Romei, spre a îi cere protecțiunea sea.

Nu obținurăm nimic.

Se vorbi chiar la Tilsit d'a se anecsa imperiilor vecine Principatele române rămase autonome până atunci.

Dér nici unul dintre noi n'a perdut încrederea în acea ante-gardă a Romei care se află pe malurile Dunărei.

« *Nu pere Românulū* » !

Acésta este *cređul* poporului nostru.

În 1821, când fu uă mișcare în mai multe puncte ale Europei, Românii luară armele spre a redobândi independința desăvêrșită și unitatea națională. Ei nu isbutiră nici de astă dată, cum nu isbutiră în alte rânduri.

În 1848, Românii ridicară din nou *stindardele naționalităților și al marilor principii moderne*, și nu perdură cauza lor de cât când acelaș stindard fu învins în Franția, la Roma și la Venezia.

Esilații români lucrară de la 1848 pâna după 1857 împreună cu marii patrioți italieni printre care voiū cita, M. V. numai pe Manin și Cavour.

Din nenorocire Camerele din București și din Iași, și Domnul ales atunci ¹⁾, *nu înțeleseră* și nu sciură să săvêrșescă cea ce ne înțelesesem cu Napoleon III și cu Cavour, adecă să trecem Carpați cu uă

¹⁾ Atunci, adecă în 1859 când isbucni resbelul Franciei și Italiei contra Austriei, când se urcă Alexandru I pe tron, și aveam încă 2 Camere: una la București, alta la Iași.

sută de mii de soldați români, unde trebuia să mai găsim încă atâția din Transilvania, Banat și Bucovina—în care timp Francia trebuia să trecă Alpii.

Românii tăcură uă mare greșelă ne indeplinând acest legământ ; uă greșelă care ne pricinui mari nenorociri.

Dér M. V. scie că popórele nu înțeleg de cât cu mare anevoință ideile abstracte.

Domnitorul meú de atuncí nu era de talia regilor pe carí casa Savoia îi a dat Italiei, și nouă ne era oprit, din toate punctele de vedere, se divulgăm pactul încheiat cu Napolen III și cu Victor Emanuel prin intermediarea lui Cavour.

In fine, după numeroase lupte, am isbutit—ne dândune în lături înaintea nicí unui sacrificiú—în 1877 și 1878, se ne apropiăm de idealul nostru, se arătăm că și *cu arma în mână*, astă-đi încă suntem demni descedenți ai cuceritorilor lumei.

Este un fapt care se asemănă cu uă minune; dér patriotismul și inteligența M. V. vor înțelege că acésta

este numai efectul natural al împreunării cauzelor care fac că din Roma se reverse în toate sensurile influența cea mai eficace asupra tuturor regiunelor ocupate de Latinii; și acest fapt face ca România să cadă când Italia slăbește și colonia voastră de la Dunăre să se ridice îndată ce Italia își redobândește mărirea sea.

Acum ne spunem toți, *habemus imperatorem*, avem nu numai pe deul latinilor în ceruri, dar avem și pe împăratul nostru pe pământ.

Căci, Sire, pentru Români, M. V. este și rege al Italianilor și împărat al Latinilor.

Și cu toate acestea ce s'a întâmplat?

— La congres s'a cerut să ni se smulgă una din cóstele noastre, Basarabia.

Aveam pentru noi dreptul, căci Basarabia nu ni se luase de Rusia cu arma în mână.

Imperiul Sultanilor o dăduse în dar Rusiei și Turcia, după tractatele noastre cu dânsa, n'avea acest drept.

Aveam pentru noi convențiune încheiată cu Rusia la 16 Aprilie 1877, prin care Țarul Alesandru se lega ca

în *nicî un cas* s'ă nu permită s'ă se ia un deget din teritoriul nostru.

Maî avem în favórea nóstră faptul că fără a fi siliți, la chiámarea Țarului, am alergat în ajutorul lui și lumea a vădut ce am făcut la Plevna.

Italia a trebuit, maî mult ca orî cine, s'ă fie mândră de purtarea fiilor s'ei de la Dunăre.

Congresul¹⁾ s'a întrunit și nicî uă voce nu s'a ridicat în favórea nóstră !

S'a cerut la congres suprimarea art. 7 din Constituțiunea nóstră care oprea pe cei necreștini s'ă devie cetățeni români.

Acéstă prohibițiune nu se stabilese la noi pentru un motiv religios.

În veacul de mijloc chiar toleranța cea maî mare a domnit în România.

Nu era altă cestiune la noi de cât aceea d'a se opune unei mari invasiuni a unei populațiuni imorale și corumpătore și care constituie instru-

¹⁾ Congresul de la Berlin.

mentul cel mai eficace al Germanisărei.

Bucovina, provincie răpită acum 100 de ani României, este aprópe germanisată grație invasiunii evreilor poloneși.

Fie-mi permis a vă aminti cuvintele următoare ale unui distins scriitor italian, unul din miniștrii dinastiei.

«Propugnare per gli Ebrei che invadano la Romania, é propugnare per l'intedescamonto di quello stato Latino, di quel paese che é un'altra Italia». ¹⁾

Incrisesem acel articol în Constituțiunea noastră, pentru că credem, póte fără drept, că acésta ne va ajuta să oprim emigrarea, care devenea din ce în mai mare, a evreilor polonezi.

În fine dispozițiunea tratatului de la Berlin, care țintesce un punct din statutul nostru, a fost adoptată ca un principiiu și Româniî aũ primit'o și ei ca un principiiu.

¹⁾ A lupta pentru Evreii cărî fac invasiune în România, es'e a lupta pentru germanisarea ac lui stat latin, acelei țeri care este uã a doua Italiã.

Corpurile noastre legislative au votat uă dată că primesc tratatul.

Au votat pentru a doua óră, în unanimitate, că primesc, *în principiu*, să ștérgă articolul 7 din Constituțiune.

De curênd, comisiunile celor două camere au presintat raportul prin care cer, tot cu unanimitate, să se ștérgă articolul, și chiar în acéstă săptămână se va proceda la prima votare a legii.

Rusia, Austria și chiar Turcia au acreditat la Bucurescî trimișiî estraordinariî și miniștriî plenipotențiarî.

Italia a trimis scrisorile de acreditare, dér printr'ua telegramă a suspendat întrebuiñțarea lor.

Româniî s'au simțit fórte loviți, au suferit și suferă încă de acéstă lovire care le a venit din Roma.

Sire, inima vóstră de Italian, simțimintele vóstre de rege și de fiú al lui Victor Emanuel, înțeleg durerea a celor đece milióne de Latinî.

Dupě 18 veacuri de încercări grós-nice, România liberă devine independentă prin sacrificiul sângelui seú, însărcinéză pentru prima óră pe un

trimis al ei; pe președintele Camerei deputaților ¹⁾ să meargă să salute pe regele Patriei-mame și să-i spuie :

«Imperator, ecce colonia tua! Jam libera; est hodie quod semper fuit!.. Accipe eam sicut Romae filiam! ²⁾

Și ce răspund miniștrii M-v?

«Roma liberă te va recunoște când toate cele l'alte puteri te vor fi recunoscut.»

Domnul Președinte al Consiliului ne a arătat și ne arată cea mai frățescă și sinceră simpatie.

Dér de ce óre trebuie ca el să se puie în partea celor trei puteri care nu ne au recunoscut, în loc d'a se pune în partea celor trei care ne au recunoscut?

Și acești din urmă nu se trag din sângele nostru, n'au fost tot dé-una amici pentru noi!

De sigur că acesta este uă politică dréptă, înțeleptă, națională!

¹⁾ C. A. Rosetti era atunci președinte al Camerei noastre

²⁾ Impărate, étă Colonia ta! E liberă, și astăzi este cea ce a fost tot dé-una! Primesce-o ca pe fia Romei.

Dér eũ, țeran de la Dunăre, ne putând să mă ridic la uă asemenea înălțime spre a înțelege acea politică, nu am alt de făcut de cât să mă inclin înaintea M. V. și a M. Séle Reginei și să plec imediat cu inima sdrobită de durere, căci numai acest fapt, ne izbândă, ar spune Romanilor de la Dunăre, cari m'aũ trimis pe lângă cel care domnesce asupra glorioseĩ cetăți a lumel :

«Roma ne respinge».

Sunt, cu cel mai profund respect,
Sire,

al Maiestăței Vóstre
prea supus și devotat servitor

C. A. Metzger

UĂ ADRESĂ OFICIALĂ

upă ce isbucni revoluțiunea Română din 1848, democrații Români, cari aveau strânse legături cu membrii puterei executive din Francia, le trimiseră următoarea adresă, a cărei copie o găsiți printre hârtiile lui C. A. Rosetti :

Domnilor membrii ai Puterei executive la Paris.

(Oficială)

Domnilor,

Acum că opera de regenerare socială care se realizează printre noi 'și urmăresce dezvoltarea sea pacifică și regulată, că concertul unanim

al deliberaţiunelor noastre, spiritul de moderaţiune care a presidat la acţiunile noastre, scrupulul pus pentru îndeplinirea făgăduelilor noastre, simpatiile ce întâlnim în jurul nostru, sunt atâtea garanţii oferite Europei şi poate un titlu la protecţiunea ei; acum că am dovedit legitimitatea operei noastre prin chiar acea operă, credem că este bine, amintindu-vă telegrama noastră către ministrul afacerilor străine al Republicei Franceze, se vă facem să pătrundeţi mai adânc în amănuntele şi în spiritul Revoluţiunei noastre.

Sguduitura dată de piciorul Franckiei solului Europei s'a resimţit pêne la noi. Acest pământ nenorocit, der care 'şi aduce aminte de origina sea, resimţi uă vie plăcere, der păstră tăcerea, aşteptând un mare eveniment. Ora sosise. La 11 (23) Iunie uă proclamaţiune (pe care vă o alăturăm aci), prin care se declară drepturile cetăţenilor şi se aruncă bazele unei noii organisaţiuni, fu presintată principelui spre a o semna.

Principele semnă actul de suveranitate al Poporului şi părea că intră

cu bună credință în mișcarea care 'l târea fără voiă-î; atât de mult această revoluțiune săvârșită în liniște, într'ua oră, fără sfîșierî, esercita un prestigiū chiar asupra celor cari se arătase până aci adversari ai spiritului ei. Noua stare de lucruri triumfă chiar acolo, unde era de temut că va avea să lupte.

Increderea renăscea. Dér la 12 (24) Iunie ministrul Rusiî protestă și se retrase amenințându-ne. Amenințările séle se perd în mijlocul aclamațiunelor Poporului, pe când nuoul guvern avênd prin instinct presimțiirea unei primejdii, se strânse cu mai multă tărie în jurul șefului său, spre a 'l linisci și la trebuință spre a 'l apăra. Atunci Principele Bibescu printr'una din acele hotărîri órbe pe care le dă Providența celor pe cari voesce să-î pérđă, speriat de primejdia situațiunei, demisionedă de uă dată, din funcțiunile séle și fuge în streinătate. El lasă țera fără șei. (A doua și după uă revoluțiune) fără organizare regulată în năuntru, și amenințată de evenimentele, care puteau dintr'un moment în altul să se nască în afară.

Situațiunea era critică, dér uă națiune generósă, care voesce cu tãrie libertatea, găsesce leac chiar în sînul eî.

Un guvern provisoriu, avênd în frunte-î pe Mitropolitul, capul bisericeî, se constitui îndată și vedu în curênd întrêga națiune alergând spre dênsul, și aducându-î laude pentru că n'a desperat de salvarea Patrieî.

Guvernul provisoriu 'și a îndeplinit datoria și n'a stat în puterea sa ca opera de mântuire începută atât de bine, să se sfârșescă în acelaș mod, fără să fi curs uă lacrimă, fără să se fi vêrsat uă picătură de sânge.

Acêsta ênsê nu îi a fost dat. Căci, orî unde este uă operă umană, instrumentul este neperfect. Voința lui Dumnezeu presidă acțiunea nóstră, dér mâna omului o săvêrșise.

La 19 Iunie (1 Iulie) uă tentativă de contra revoluțiune se făcu.

Șeful milițiilor (ministrul de resbel) colonelul regimentului al 3-lea, era în capul mișcãrei. El comandă soldaților săi să tragă asupra poporului și se aresteze, pe toți membrii guvernului provisoriu.

Poporul era fără arme, guvernul

ținea consiliu fără sfială, în mijlocul tumultului.

☞ Câte-va focuri se traseră și 7 oameni cădură. Acesta fu prima vătărare de sânge care a pătat revoluțiunea noastră și va fi cea din urmă. Auzind sgomotul detunăturilor și al corpurilor fraților lor care cădea, soldații un moment rătăciți de vocea șefului lor se deșteptară ca dintr'un vis, luară stégul lor, alergară la palatul guvernului unde reînnoiră jurământul de credință Constituțiunei, pe când autorii acestui atentat odios, arestați îndată, fură puși la dispozițiunea autorităților.

Uă comisiune s'a numit spre a-i judeca. Pedepsa cu mórtea fiind ștersă din codul nostru, ei vor scăpa de supliciul pe care l'aũ meritat; remușcarea lor va răsuna Patria. Acesta este, domnilor, relatarea exactă a faptelor petrecute până ađi.

Guvernul provisoriu a încercat să aibă raporturi cu statele cari 'l înconjură și așteptând ca existența politică a Valahiei să fie recunoscută, după cum este dreptul său, de către cabinetele europene, el ia

tóte măsurile necesare spre a asigura liniscea în țéră și spre a o arma în cas de a avea un resbel în afară. Din nenorocire administrația precedentă mai dispusă a se supune poruncilor Rusiî, de cât se ia măsurî pentru trebuințele și apărarea țerei, a lăsat'o într'ua stare de desorganizare complectă, fără soldați, aprópe fără banî, despoiată, desarmată în fața unei navaliri streine, fără altă putere de cât acea pe care ar putea să i-o dea desperarea sea.

Până acum Rusia s'a mărginit a ne amenința, dér cea ce o reține nu este nicî respectul dreptului nostru, pe care l'a călcat tot dé-una în picióre; nicî respectul tratatelor pe care caută să le tălmăcescă în favórea ei: cum face cu articolul 5 al tratatului de la Adrianopoli, și cu tratatele din 1393 și din 1460 care garantédă Principatului dreptul de a se governa prin propriile séle legî; nu o reține nicî aceea pretinsă amiciție pentru poporul român, lucru care am dori să 'l vedem mai puțin în vorbele séle și mai mult în faptele ei. Nu este trebuință să cunoscî mult Rusia ca

să scii că ea va interveni îndată ce va crede că va putea să facă acésta fără a fi împedicată.

Care vor fi consecințele probabile ale acestei intervenții? În cât privește Valachia, lăsată în voia întâmplării, ea va peri ca popor, căci nici un român nu va voi să supra-viețuésce robirei țerei séle, dér va rămâne ca pământ și va mări imensele domenii ale Țarului. Moldova va avea aceeași sórtă; căci destinul ambelor provincii sunt de acum înainte nedespărțite și Rusia va fi făcut un pas mai mult spre Constantinopol.

N'avem trebuință să atragem atențiunea vóstră, d-lor, asupra gravității unor asemenea eventualități, decă, din nenorocire, ele s'ar realiza. Nu numai calea către Constantinopol ar fi deschisă Rusiei, dér uă dată stabilită în Principate, de unde ar întinde mâna populațiilor slave care ne înconjură, ea ar apăsa cu mai mare greutate asupra afacerilor Europei, care ar întâlni-o pretundenți ca un obstacol pentru planurile séle; și cine scie ce ar deveni Po-

lonia, Ungaria și toate acele popoare care se ridică din toate părțile pentru drepturile și pentru libertatea lor ?

Când destinul țerei noastre va fi hotărît pe câmpul de rebel, nu numai țera noastră va fi în primejdie, ci Europa întregă, opera de regenerare politică la care Franția a legat numele său.

Ecă titlurile ce avem pentru a cere sprijinul ei.

De sigur că Franția va fi destul de tare spre a scăpa, pe sine și libertatea ei. Dér și noi suntem uă partinică a marelui familii, partinică nenorocită, poate prea mult timp uitată ; de ce ore Franția ne ar lăsa să perim, când un singur cuvânt al ei ne poate scăpa ?

Spună deci acel cuvânt :

«În numele Europei și al umanității, Poporul Frances ia sub scutul său pe Poporul Român. Acesta va fi de ajuns pentru ca Rusia să retragă pe soldații săi, pentru ca Pórta să recunoscă independența noastră.»

Independență în administrațiunea internă, ecă ceea ce ne garantează tratatele și nu cerem nimic alta.

Plătim un tribut Porței, vom urma să-l plătim la epocile ficsate, chiar înainte de termen, după cum am făcut pentru ultimul trimestru. Celelalte obligațiuni le vom îndeplini asemenea. Ce ni se poate cere mai mult ?

Am respins tot-d'a-una protecțiunea Rusiei ; cerem sprijinul Franciei, și vom fi mândri d'al primi.

Intindă-ne mâna nouă, cari ne-am ridicat la vocea ei, ajută-ne spre a ne ridica. Mai târziu când vom fi trecut primele dificultăți, vom umbla singuri pe calea noastră. Nu îi cerem nici un sacrificiū, nici de ómenī, nici bănesc, e destul să vorbescă Europei pentru noi și să se declare gata a respinge prin arme, orī-ce intervențiune armată. Acéstă declarațiune va fi de ajuns, spre a asigura recunóscerea și menținerea drepturilor noastre. *Ostendat bellum pacem habebimus.*

VII

SCRISOAREA

LUI

LAMARTINE

A fără de scrisoarea precedentă, pe care guvernul vremelnicesc din 1848 o trimise Puterei executive din Francia, el mai trimise uă scrisoară particulară către Lamartine, carele era atunci membru al puterei executive din Francia și ministru de esterne.

La acea adresă Lamartine respunse prin următoarea scrisoară datată din Paris, 1848, aprópe uă lună după ce el se retrăsese din guvernul provisoriiu :

*Domnilor membrii ai guvernului
provisoriiu al României, la Bucuresci.*

Domnilor,

Epistola d-vóstă mergea către unul din șefii guvernului interimar al Re-

publicei, și a găsit numai pe un simplu cetățean, carele nu are altă putere de cât votul și cuvântul său de reprezentant al poporului.

Acésta, domnilor, vă dice îndestul că schimbarea poziției, a trebuit să modifice și caracterul răspunsului meu.

Acum uă lună de zile ași fi putut să vă dau, decât nu angagiamente cel puțin presimțimintele politice ale Franței privitoare la naționalitatea a cărei reconstrucțiune a'ți întreprins'o cu atâta curagiu și patriotism.

Astă-dî ênsă nu vă mai pot adresa de cât urări și speranțe.

Mi-a fost dat să vorbesc pentru întâiași dată Europei în numele Republicei, printr'un manifest care a dirigiat cele d'ânteiu acte și a ținut cea d'ânteiu atitudine a politicei străine. Acest manifest mi-a fost ore-cum dictat de glasul unanim al opiniei publice. El este, cutez a o dice, promulgarea oficială a simțimintelor de pace, de prudență, de moderație, ênsă este simpatia frățescă pentru tôte drepturile și tôte desrobirile legitime ce însuflețesc

voința și inima Franciei. Cu acest titlu cred că vă pot făgădui că linia politicei democratice trasă de dânsul nu se va schimba în mânele nuoului guvern, și că limbajul ce mi l'a însuflat gândirea cea liberală, și generoasă a țerei mele, nu va fi denegat de succesorii mei.

Cât despre mine, domnilor, cunoșteți câtă simpatie am pentru cauza ce apărați, și a vă reînvi es-presiunea ei, este a vă asigura câtă fericire ași avea dacă ași putea să o slujesc.

Primiți, d-lor, asigurarea celei mai mari considerațiuni.

Lamartine.

VIII

VINTERHALDER

LOCUIŢA SEA

ovarăş a murit!

Cel pe care din copilărie me deprinsesem a'l numi *tovarăş*, s'a stins la Krintzendorf lângă Viena, la 14 (26) Maiu 1889 în al 82-lea an al etăţii sêle.

Tovarăş al lui C. A. Rosetti a fost el în tinereţea sea, *tovarăş* îl a fost ca librar, *tovarăş* ca tipograf, *tovarăş* ca redactor al *Prunculul Român*, *tovarăş* la *Românulă*, *tovarăşi* în conspiraţiuni şi în esiliu, *tovarăş* de durere şi de fericire.

Tovarăş a fost pentru soţia lui Rosetti, *tovarăş* a rămas pêne la mórte pentru noi toţi.

Când resimțeam uă durere seū uă ferire, gândul îndată ni se îndrepta către *Tovarăș*, și el la rëndul seū, când uă nenorocire ne isbea, prima gândire ce avea era acea d'a ne trimite uă mângâere spre a alina durerea nóstră.

Tovarăș pentru noi, *Enric Winterhalder* pentru cei-l-alți, *Contimporanul* pentru cititorii *Românului*, el a remas un amic devotat, un bun român, un colaborator credincios.

„Lacrămile mă inecă, 'mi scria el aflând mórtea lui C. A. Rosetti, nu mai pot continua. Crede-mé ênsé, iubite Vintilă, că câte țile voiū măi avea nu voiū înceta d'a te iubi». Și s'a ținut de vorbă, ne a iubit pe toți, a iubit *Românulū*.

Rolul care l'a jucat Winterhalder în literatura și în afacerile nóstre naționale, ne] face a consacra ua pagina din aceste *amintiri* acestui amic, acestui Român.

L'am revêdut pentru ultima óră în 1887 când mé dusei la Viena.

El locuia atunci la Kritzendorf, de unde supt pseudonimul *Contimporanul* trimetea *Românului* corespondințe, traduceri, cronice, din care unele apêrură supt pseudonimul *Winterhalder* a măi scris în *Ro-*

mânulii sup pseudonimul *Iernescu* și a publicat alte multe scrieri fără nici uă semnătură.

Voiu reaminti ađi următorele rënduri, ce scrisel atunci, privitoare la vizita ce îl făcu :

„Îndată ce sosii la Viena însciințai pe vechiul prieten al *Românului* despre sositrea mea și esprimai dorința de a l' vedea.

«Mă pregăteam sê plec la gară spre a mă îndrepta către Kritzensdorf, când primii următorea telegramă.

Kritzensdorf 25 August.

Măine, Vineri, după 9 ore, voi veni sê te väd la hotel aducând tabloul

Vinterhalder.

«Vineri, la 9 ore diminéta, ni se deschise ușa și *Contimporanul* având un tablou supt brat intra în odaia mea. Tabloul era lucrat de Rosenthal, acel martir al revoluțiunei române, care a fost ucis în chinuri pentru ea, de către Austriacii.

«El a fost lucrat pe la 1850. Rosenthal îmbrăcat într'ua blusă verde stă în fund fumând uă lulea; la drépta stă pe un scaun roșiü C. A. Rosetti, avënd în brațe pe fetița sea în vêrstă de 2 ani, ear la stânga dómna Rosetti ținând în brațe pe fiul ei Mircea, care abea avea câteva luni; d'a-

supra lor este tabloul libertății cel legat prin testament de Rosetti, Museului Național. Rosetti de și foarte tânăr sémănă mult cu fotografiile din timpul din urmă, și ori cine 'l pôte recunósce.

«Dupě ce vorbirăm mult de trecut și de present o pornirăm împreună spre Kritzen-dorf.

«Drumul este dintre cele mai frumoșe și pozițiunile foarte pitoresci. Luând calea ferată la Frantz-Ioseph-Bahn ne oprirăm după 10 minute la Nussdorf și d'acolo ne urcarăm pe calea ferată sistem Righi, pe muntele Kalemberg, unde prândirăm.

«Călătoria este dintre cele mai plăcute și interesante. Drumul de fier urcă pe un drum șerpuit, străbate uă frumósă pădure, în mare parte de stejar și după înălțime zăresci Viena și Dunărea care se depăr-téză din ce în ce mai mult.

„La 3 ore scoborând din înălțime, éráși cu trenul sistem Righi, în vale relu-
răm trenul ordinar care ne lăsă la 4 ore la Kritzen-dorf. În față de gară se află uă porțiță roșie, la pólele unui deal; sus se află uă căsuță care pare a fi atârnată d'asupra capului nostru. Acolo șéde *Contimporanul*.

«Ne îndrumarăm pe uă potecuță care

serpuind te duce sus. La dreapta și la stânga un zid de verdéță o încingea.

«Dómna Kerber, nepóta care găsduesce pe Winterhalder ne eși înainte și ni se făcu uă primire, care ar putea lesne face sé'si piardă renumele vechia ospitalitate románescă.

«Ședurám cât-va pe uă terată de unde ni se infățisea cea mai frumósă prive-
liște In fața grădiniței, d'asupra cător-va frumoși brađi vedea Dunărea in splendó-
rea ei și un ostrov care o desparte în doué brațe. Ne urcaram într'un chioșc de verdéță sádit pe uă cóstă din cele mai repede, unde priveలిștea era și mai fru-
mósă.

«Nerebdător cerui a visita interiorul casei :

«Doué odáițe și uă intrare.

«La dreapta sta d. și d-na Kerber, la stânga era odáița lui Winterhalder :

«Un mic pal de fier, doué mese de lemn, câte-va scaune și uă canapea.

«Pe mescióra pusă între doué ferestre sunt câte-va cărți, diare și hârtie fórté subțire, doué cálimare, unul de sticlă și altul de porțolană albastră.

«Aci și pe acea hârtie subțire scria *Con-
timporanul* corespondințele séle».

În acea căsuță s'a stins amicul pe care îl plângem, prețiosul colaborator al *Românului*, tovarășul lui C. A. Rosetti.

ÎMPĂMÊNTEAREA SEA

Winterhalder, de și strein prin naștere, servi în armata română pe când C. A. Rosetti era iuncăr și mai în urmă luă uă parte activă la mișcarea de regenerare a României din 1848.

El remase nedeslipit de amicii săi Rosetti, Golescii și Brătianii espunându-se la toate primejdiile.

Iubind România, prima sea grijă fu, când izbucni revoluționea, să cêră a fi recunoscut ca cetățen român.

În această privință gasim următoarele două decrete ale guvernului din acea epocă :

În numele poporului român

DREPTATE ȘI FRĂȚIE

Guvernul provisoriu

D-nii Enric Winterhalder și C. Rosenthal ¹⁾ aũ cerut de la subț iscă-

¹⁾ Rosenthal din cauza iubirei ce avea pentru C. A. Rosetti, cerând a deveni român, luă numele amicului său, Constantin, lepădându-se de al său Daniel.

liții a fi primiți între cetățeni și a li se acorda indigenatul, a căroră cerere supuindu-se aceluși guvern, este rugat a chipzui și a da subț iscălitului poruncă de urmare.

Salutare și frăție

Ministrul din năuntru, N. Goleșcu.

Seful secției, *Steriadi*.

No. 22.

1848 Iunie 18.

DREPTATE, FRĂȚIE

In numele poporului român

Guvernul provisoriu

Domnule Ministru,

Fiind că d. Enric Winterhalder locuiește de nouă-spre-zece ani pământul Românesc,

Fiind-că prin conduita sea în acest lung termen a știut să câștige stima și iubirea tuturilor Românilor, fiind-că prin cunoștințele ce are de limbă românească, prin poeziile sêle, pline de dulcêță și de un adevărat amor pentru România, prin puternicele aju-

tóre și jertfe chiar, ce a făcut pentru România, și pentru isbutirea revoluției noastre, a dovedit că este unul din cei mai călduroși și adevărați fii ai României,

Declarăm :

Domnul Enric Winterhalder, *a bine meritat de la patrie.*

Privind iarăși interesele României, și cererea ce ne-a făcut'o, primim naturalizarea sea, dându-i tóte drepturile de Român.

Domnul ministru din năuntru este rugat a îngriji de esecutarea acestui decret.

Salutare și frăție.

Membrii guvernului :

Neofit Mitropolit al Ungro-Vlachiei, **C. A. Rosetti**, **St. Goleacu**, **A. G. Goleacu**, **I. C. Brătianu**.

No. 102.

1842, Iunie 25.

SCRIERILE SÉLE

Ua parte fórté activá a luat Winterhalder și la lucrările literare din epoca sea.

Un ce de puțin cunoscut, este acela că Winterhalder a întrodus în România ste-

nografia. El o învătă și de te lectiuni primilor noștri stenografi, făcând cursuri gratuite. A fost unul din principalii colaboratori ai *Pruncului Român* și al *Românului*.

Poet din fire, el scrise mai multe poezii și ajută pe cei cari voiau să creeze teatrul național.

Primul său volum de poezie, *Flori de scăeți* pe care 'l publică pe la ani: 1845-său 46, obținu un mare succes.

Poesiile sële erau pline de dulcēta, și de sentiment; spunea lucrurile în mod simplu și natural și de acea multe rămaseră populare.

Care din noi n'a auđit :

Rîndunică mititică
De ce fugi din țera mea

său :

Dîmboviță apă dulce
Cine bea nu se mai duce

fără a sci că ele sunt datorite penei lui Winterhalder ?

Una din primele opere române, prima după cât cred, a fost scrisă în versuri de Winterhalder și pusă în musică de capelmaestrul Engel, cu câți va ani înainte de revoluțiunea din 1848.

Posed uă parte din acel manuscris, scris de însuși mîna lui Winterhalder. Spre a

se vedea cum făcea versuri și de ce sentimente era însuflețit ; reproduc ađi următoarele 5 prime scene :

BĂTĂLIA DE LA CĂLUGĂRENI

OPERĂ EROICĂ IN 3 ACTE

Musica de capelmaistrul Engel, cuvintele de Winterhalder.

ACTUL I

Satul Măgurele, piață. Maria, săteni, sătence.

Cor.

Totă țera românească
Pe Mihaiū ni l'a ales ;
Domnul nostru se trăiască,
Se trăiască cel ales !

De păgâni acum scăpare
Țera noastră va afla,
Pentru a vetri apărare
Toți viața ne vom da.

Michail cu vitejie
Patria va mîntui ;
Aideți dăr cu bărbăție
Căci subt el vom birui.

Buna țără românească
 Mintuirea 'și a 'nțeleș;
 Domnul nostru să trăiască,
 Să trăiască cel ales!

SCENA 2-a

Cei de mai nainte, Farcaș și fiica sa Anie

Farcaș.

Așa băeți, așa flăcăi voinici!
 Voioși și veseli vă gălesc aici.

Un sătean.

Da, Domnule, așa e, să trăiești,
 Ne bucurăm și veseli ne găsești;
 Căci Dumneșeu în bunătatea sa
 Prin noul Domn pe țără va scăpa.

Farcaș.

Mihaiu voște mintuirea țerii,
 O va scăpa d'un jug apăsător,
 Der totă țera trebuie să voiască,
 Și totă țera să 'i dea ajutor.

Arie.

Turci încă n'au uifat
 Biruința glorioasă
 Care noi am câștigat,
 Ș' uă oștire numeroasă
 Ei acum au adunat.

De Sinan e comandată,
 Care jură c'astă dată
 Țera o va cotropi;
 Fără milă și cruțare,
 Nimului va da scăpare,
 Mic și mare vor peri!
 Amerințată
 E țera tótă
 De a peri;
 Impotrivire
 La năvălire
 De nu va fi.

Cor.

Țera scăpată
 Si apărată
 Prin noi va fi

— **Farcaș.**

Cu voinicie
 Cu bărbăție
 Vă înarmați;
 Spre apărare
 Si mic și mare,
 Toți sunt chemați!

Col.

Spre apărare
 Și mic și mare

Vom alerga;
 Cu bărbăție
 Și voinicie
 Ne vom lupta!

Farcas și sătenii ies, Anica și Maria care în scena precedentă s'au îmbrăcișat și au vorbit într'ună parte, rămân singure

SCENA 3 a

Anica, Maria, pe urmă Vestierul.

Dan, Maria.

Vestierul Dan? un om trecut în vîrstă?

Anica.

Un intrigant, ce nu 'l pot suferi.

Maria

Și te-a cerut el în căsătorie?

Anica

Așa; dar eă mai bine aș peri.
 Vedeënd că alt-fel n' o s'e isbutescă,
 Căci eă i-am spus curat că nu' l iu-
 [besc,

El lângă tată meă făcu cercare,
 Cerendu-meă. Acum il și uresc.

Maria

Dar tată-teă? Anico dragă spune,
 El ore a primit?

Anica

A refusat.

Și acum acest viclean perđarea nóstră
Și eternă rěsbunare ne-a jurat.

Maria

Sunt vorbe astea, ție'n supărare;
Ce póte să vă facă el? nimic!
Dar inima'ți, n'a început să simță?
Ce? nu iubești? nu ai vre-un amic?

Anica

Iubita mea, nimic nu 'ți pot as-
[cunde:
Pe tēnerul Buzescu îl iubesc,
Și în iubirea lui uă mulțumire
Nespusă, fericirea mea găsesc.

Arie

Nu pot să'ți spui ce am simțit
[atuncea,
Când l'am văđut pe nobilul bărbat;
Uă temere și o mare bucurie
În inima'mi d'o dată s'aũ vėrsat;
Obrajii mei cop însu-s'aũ d'o roșețã
Când m'a privit,
Mi s'a părut uă dulce armonie
Când 'mi-a vorbit;
Când caracterul lui, cel nobil, mare

Am cunoscut,
Atunci s'eu mai resist l'a lui iubire
Nu am putut.

Chipul lui m'ndru
Si b'arb'atesc,
Glasu'i cel dulce,
Cel angelesc,
Ochiul cel ager,
F'orte frumos,
Si umbletu'i nobil
Si maiestos,
T'ot'ă sim'țirea
M'i-a'ũ deșteptat;
Inima'mi bate
Ne'ncelat.

Maria

De el iubit'ă
A te sim'ți,
C'at de fericite
Trebue s'eu fi!

Anica

Da, fericit'ă,
Vesel'ă sunt,
C'at nu po'i spune,
Nu am cuv'ent!

Am'andou'ë

Numai 'n iubire
U'ă fericire

Adevărată
 Póte a fi;
 Asta uă jună
 Inimă bună
 Simplă, curată
 Póte simți.

Pe la mijlocul scenei vistierul Dan s'a arătat în fundul teatrului, a făcut semn la doi ómeni și a vorbit cu dênșii în taină; după aceea s'a retras; pe la sfârșitul scenei iară i, face semn tovarășilor săi, și câte-si trei se rep-d asupra fete or. După uă scurtă luptă fe ele sunt răpite de dênșii.

Anica (luptându-se)

Vestierul Dan! vênđare!
 VaI mie! ce trădare!
 Săriți!—Viclene fugi! vaI mie, mor!

Amêndouă (fînd luate cu sila)

Săriți! sariți! veniți în ajutor!

SCENA 4-a

Bucuresci, Palatul domnesc.

Michaiŭ (singur)

Șade eulcat pe uu divan și dórme.

Cortina din fund se ardică și arată următórea visiune: Un țeran bătrân, uă femee ténără și duoí copii în lanțuri șed în genuchi lângă uă cruce resturnată, toți ardică mâinile către cer. Un angel cu un paloș în mână se arétă, el face semn lui Michaiŭ, îi arată pe țerani în lanțuri și crucea resturnată, pe urmă pune mâna pe inimă

și apoi o ardică către cer dicându-î prin pantomimă să aibe credință în Dumnezeu ; după aceasta îi arată paloșul, îl învârtește ca spre apărarea țeranilor, lanțurile acestora cad, ei se ridică în picioare și se îmbrățișează. Sus în aer se vede uă cruce luminosă, înconjurată de o gloriei de rațe strelicitoare. Musica exprimă toate acestea, și trece într'un marș triumfal care sfârșesce cu note tari.

Michaiū (deșteptându-se)

Dă'mî paloșul, să scap pe țera mea !
 Să birue sânta cruce semi-luna,
 Să înceteze pentru tot-dé-una
 Răpirele și apăsarea grea !—
 Dér unde sunt ?—a fost o amețire ?
 A fost un vis ? o sântă povestire ?—
 Da, cerul m'a ales ! prin mâna mea
 Va mântui popórele creștine.
 O'naltă hotărîre simț în mine,
 Prevêđ o luptă sângerósă, grea ;
 Dér sufletu cu'ncredințare 'mî spune,
 Că Domnul m'a ales ; de ar trebui
 Să sêvêrșescă cerul o minune,
 Va sêvêrși-o și voiū birui !—

(strigă în culisă)

Calomfirescu ! sfatul sê s'adune,
 Boeriî, căpitanii mei, aci
 Sê vie toți.—A țeriî mele sórtă
 E dată'n mâna mea ; voiū isbuti
 S'o scap de jugul greū, sêū voiū peri !

Arie

Puî credința mea în tine,
Domnul, Dumneșeul meu ;
Căci puterea'ți simț în mine
Și alesul tău sunt eu !
Nu împins de vr'uă mândrie,
D'un renume pămêntesc,—
Pentru țera mea'n robie
Biruința o doresc.
Patria sânt' adorată,
Patria care iubesc,
Ție viața mea tótă,
Sufletu'mî ție jefesc !
Statele cele vecine
Tóte pe noi ne privesc ;
Tóte, ca noi, sunt creștine,
Tóte ne compățimesc.
Patria în subjugare
Nu mai voesc a vedea,
Țera mea de apăsare
Prin mâna mea va scăpa !
Puî credința mea în tine,
Domnul Dumneșeul meu,
Căci puterea'ți simț în mine
Și alesul tău sunt eu !

SCENA 5-a

Michaiū, Buzescu, Calomfirescu, Farcașu, Dan
vestierul, Boerī și căpitanī intră.

Michaiū

Voī stilpiī țerei, căpitanii mei,
V'am adunat s'auđ părerea vóstră,
Cu'nțelepciune sē ne chipsuim,
Căci în pericol este țera nóstră.—
Sinan, vestit l Pașă, la Rusciuc
O numerósă armie adună;
Stindardul verde al lui Mahomet
E'n tabără, din minarete sună
In depărtare glasul lui Imam,
Chemēnd pe musulmanī la apărare;
Cu Otuz-bir, vestitul batalion,
Toți Ieniceri vin în număr mare;
Cu sutele de miī sosesc
Tătari, Arabi și Beduinī,
Și'n tabără se grămădesc.—
Dér scopul lor? e lesne a'l ghici:
Nu este numai țera Românescă,
Europa tótă vor sē stăpînescă,
Dér mai ântēiū pe noi vor năvăli.—
La Bathori trimis-am pe Buzescu:
El ađi s'a întors și vom afla
Ce ajutor de la aliatul nostru,
De Ungurul, putem a aștepta.

Buzescu

Al unguirilor rege te salută
 Cu onóre și mărire ; simților
 L'a a ta chemare, se găsește îndată
 A da de grab' cerutul ajutor ;
 O numărósă armie adună,
 Și acum, aflându-se nepregătit,
 Un corp de două mił cu 6 tunuri
 Sub Albert Kirali a și pornit.

Michaiŭ

Prea bine, ênsê acum e întrebare :
 Putem o bătălie sê riscăm ?
 Putem, retrași la munți, pe țera nóstră
 În prada turcilor sê o lăsăm ?

Dan

A resista imi pare nebunie,
 Suntem prea slabı, lipsiți de ajutor ;
 Sê ne supunem dér în voia sórtei.

Farcas

Acêsta'ı sfatul unuı trădător !

Calomfirescu

Sê n'așteptăm mai mult, cu'ntîrziere,
 Cu îndoieli nimic vom câștiga.

Buzescu

Orı-ce român jefesce cu plăcere
 Avera, viața pentru țera sea.

Farcaș

De cât o vieță tristă în robie,
Mai bine pentru țeră vom muri ;
E dulce acéstă mórte gloriósă ;
Eú unul altă sórtă n'ași dori.

Michaiú

Părerea mea se unește cu a vóstră,
Așa, cu Dumneđeú, s'a hotărit.

UN EPISOD DN 1848

Marți la 15 Iuniú 1848, guvernul provisoríú, ministrii, clerul garnisóna capitalei, garda națională, tóte corporațiunile se adunară la Câmpul Libertății spre a se face sfințirea steagurilor.

După ce se rosti un discurs de către d. Voinescu, toți prestară jurământul că vor sacrifica viața lor pentru apătarea țerei.

Winterhalder, care avea un temperament fórte entusiast luă un teasc de tipografie, îl puse pe un car tras de patru cai împodobiți cu panglice albastre, galbene și roșil. Pe car se urcă el, ca proprietar de tipografie și cu d. Copainic, alt pro-

prietar de tipografie. Amândou stău în-
nate teascului ținând în mână steagul Na-
țional.

Impregiurul teascului se află lucrătorii
tipografi în cap cu d. Om, și ast-fel por-
niră spre Cămpul Libertății.

În tot timpul drumului se tipărea în
teasc uă poezie, care se împărțea publi-
cului.

Poesia făcută de C. A. Rosetti, după cât
credem, era următoarea :

Ce glas măreț resună ?
Ved poporul s'adună,
Prin sfânta libertate
Se simte fericit,
Și toți se strâng în brațe,
Căci toți s'aũ înfrățit.

Cu limba-î de aramă,
Frați, clopotul ne chiamă,
Stindardul libertății
Ađi se va consacra;
Unire și frăție
Cu toți vom proclama.

Censura se gonesce,
Tiparul dobândesce
Dorit'aî Libertate

Ce e viața sea :
Cu ea numai trăesce
Cu ea va prospera.

D'acuma Libertatea
D'acum Fraternitatea
Prin tótă România
Eterne vor dormi
Tiparul este liber,
El le va sprijini.

După 1848, Winterhalder fu însărcinat să conducă librăria lui C. A. Rosetti, care era esilat. Dér mai în urmă fu și el gonit din țără.

Se reîntorse după 1857 și după ce ocupă câte-va funcțiuni se retrase la Viena unde trăia iarna, iar vara se ducea la Kritzendorf unde muri.

El n'a lasat nici uă avere.

A murit sărac, ca și amicii săi, dând ast-fel uă desmințire celor cari'l calomniase.

IX

PROGRAMELE

carei au fost semnate de șefii partidei
liberale de la 1848 până astăzi

CONSTITUȚIUNEA DIN 1848

Următoarele 21 puncte, estrase din primul manifest a revoluționarilor români, din 1848, pot fi considerate ca constituțiunea aceluși an. De aceea cred că e bine să fie puse în fruntea programelor partidei liberale :

I

Independința administrativă și legislativă a țerei pe temeiul tractatelor lui Mircea și Vlad V, și neamestec al nici unei puteri din afară în cele din întru ale sele.

II

Egalitatea drepturilor politice și civile.

III

Contribuțiunea generală, după veni'ul fie-căruia.

IV

Adunarea generală compusă d'in reprezentanții tuturor stărilor sociale.

V

Domnul responsabil ales pe câte 5 ani și căutat în toate stările societății.

VI

Impuținarea listei civile ; ridicarea ori căruia mijloc de corumpere.

VII

Responsabilitatea ministrilor și a tuturor funcționarilor în funcțiunea ce ocupă.

VIII

Libertatea absolută a tiparului și întrunirilor.

IX

Ori-ce recompensă se vie de la Patrie prin represintanții săi, ér nu de la domn.

X

Dreptul fie-cărui județ d'a-și alege dre-gătorii săi, drept care purcede din dreptul Poporului întreg d'ași alege domnul.

XI

Garda națională.

XII

Emanciparea monastirilor închinat.

XIII

Emanciparea clăcașilor ce se fac proprietari prin despăgubire.

XIV

Desrobirea țiganilor prin despăgubire.

XV

Representant al țerei la Constantinopol

XVI

Instrucțiune egală și întrégă pentru tot românul de amândouă secele.

XVII

Desființarea rangurilor titularie fără funcțiune.

XVIII

Desființarea pedepsei degradătoare ca hătaia.

XIX

Desființarea atât în fapt cât și în vorbă a pedepsei cu mörte.

XX

Aședămintele penitenciare unde se se spele

celi criminali de păcatele lor și să iasă în-
bunătași.

XXI

Emanciparea Israelitilor și drepturi poli-
tice pentru ori ce compatriot de altă cre-
dință.

PROGRAMA DIN 1850

După revoluțiunea din 1848, pro-
grama democrațiilor români făcu un
pas către iredentism și mai în urmă
către republică.

Din scrierile publicate în ziarele
franceze, în broșuri, și supt formă
de *Apel către Români*, de către fra-
ții Golesci, frații Brătienii, frații Băl-
cesci, C. A. Rosetti, G. Magheru,
Voinescu, etc., se vede, din ce în ce,
uă tendință pentru ideile umanitare
și pentru liberarea românilor de supt
dominațiunea streină. Muscalul și cio-
coiul sunt principalele ținte către cari
se îndreptă atacurile esilațiilor.

Ei însă devin mai prudenți și pro-
pagă liniște și răbdare, până va sosi
ora revendicărilor.

Intr'unul din primele apeluri către Români, publicat în fruntea *Românii Viitoare*, doi ani după revoluțiunea din 1848, ei esplică de ce au păstrat tăcerea pînă atunci, zăcînd pe pămîntul strein, pe pămîntul esilului.

Au făcut acésta pentru că «defăimătorii mișcării patriotice, Muscalii și ciocoi, aprigi dușmanii ai Românilor, îi învinovăteaă nu numai ca uneltitori ai Revoluției, ci încă ca uă stavilă a fericirii poporului».

«Pe când ne aruncaă în temnițe, spun esilații, ne băgaă în lanțuri, ne goneaă după pămîntul părinților noștri, Muscalii și ciocoi diceaă că o fac cu un scop filantropic ca să scape țera de lucrările prin care noi o ducem pe calea peirei, și se chezeșuiaă că ei și numai ei vor întemeia fericirea poporului».

Au asceptat deci, dér vedînd că nimic nu se face s'au adresat către apăsătorii țerei și le au spus: «ați făgăduit că îndată ce noi nu vom fi în capul treburilor, îndată ce ne vom despărți, îndată ce veți restatornici

aceea ce voi numita ordine legală veți împlini toate dorințele poporului. Etă noi suntem proscrisi; țera e liniștită; faceți.

«Dér în zadar, starea de mai înainte nu luă nici uă prefacere: uciderele, jaful și asupririle trecură orice margine».

De aceia ei se hotărîră în 1850 se înceapă lupta fătiș și se adresară către națiune, prin acel apel, care se termină ast-fel:

«Fraților, v'o mai dicem încă uă da a, nu dați creșmânt vorbelor apăsătorilor țere), nu vè lăsați sè vè amăgèsca nici făgăduelile, nici invitarile Ciocoiului și a Muslalilor, ca printr'ua mișcare fără vreme sè provaliți țera în prăpastie. Așteptați în răbdare și resignație diua preursită. Sentinele ale poporului deslipite de trupul lui și răs-pândite de vijelie pe fața lumii, noi privighiăm cu luare aminte și pipăim lucrarea surdă ce se face în inima populilor frați, și nu vom lipsi a vè prevesti în césul deș-tepterei generale, aceia ce aveți a face. Fapta vóstră atunci va fi mare și gloriósă, caci misi'a Romanului ce a luat de devisă: *dreptate, frăție*, este aceia de a se afla el

mai ntîu în câmpul de bătăie, în avangarda luptelor democrației în contra tiraniei!»

Paris, 20 Septembre, 1850.

C. Balcescu, N. Balcescu, D. Brătianu, C. G. Florescu, S. Golescu, N. Golescu, G. Magheru, B. Mălinescu, A. Paleologu, C. A. Rosetti, I. Voinescu.

Unirea tuturor Românilor și independența țerei era ideia care preocupa mai cu sémă pe esilații în anul 1850 și de aceia în fruntea tuturor revendicărilor, ei înscriau acel principiu.

Tot în *România viitoare* d. N. Balcescu ne esplică cauza acestui lucru spuindu-ne că «libertatea din lăuntru nu se pôte dobândi fără libertatea din afară» și că de aceia ei nu se pot mărgini a voi ca Români să fie liberi, egali, proprietari de pămênt și de capital și frați asociați la fapta unui progres comun:

Acéstă evoluțiune a partidei liberale o esplică d. N. Balcescu 1) făcênd istoricul diverselor mișcări din România.

1) *România viitoare* No. 1 1850.

«Deschizând istoria Țării d-șea, vorbind în numele esilațiilor vom vedea că de 18 veacuri nația română n'a vegetat, n'a stat pe loc, ci a mers înainte transformându-se, și luptând neîncetat, atât în sinul său cât și în omenire p ntru triumful dreptății și a frăției....

«Domniul însă, reprezentanți ai principiului autorității, apuc cu încetul puterea absolută, fac principiul monarhic predominant, personifică statul într'ensul, mântuie țera de anarhie și dușmanii din afara...., dăr apasă cu totul libertatea din lăuntru. Capul poporului, Boierul, în numele libertății, princip contradicțor al autorității, încep atunci uă luptă îndelungată în po-triva domnilor și isbutesc a le surpa autoritatea.... dăr această clasă caută a păstra pe sémăi numai libertățile, rodul biruinței cnștigate de toți și se forméză în castă privilegiată, întemeindu-și domnia pe robirea poporului Cărmirea unei clase substituită cărmuirii un-ului individ era un progres....

«Sosesc în urmă fanarioții și un veac de apărare și jefnire, de corupție și degradare, începe pentru români.

«Constituția lui Mavrocordat sfărâmă libertățile boierilor și concentrează puterea

în mânele Fanariotilor cari sdrobesc în puțină vreme vechea aristocrație feodală și militară.... Uă clasă de biurocrați, numiți de *popor ciocoți*, corupți și degradați se ridică pe lângă Fanariotii...

„Când réul ajunge la culme, Poporul se scólă mare, puternic, îngrozitor și mătură țera de fanarioti.

«Regulamentul de la 1831, desființază Reforma lui Mavrocordat și țera se robesce ciocoilor, și ciocoit Muscalilor...

«Regulamentul cu toate relele sële se făcu un instrument de progres. El recunósce în drept principiul libertății comerciale, despărțirea puterilor judecătorești, administrative și Legiuitoare și întroduse regimul parlamentar»...

«Pe la 1830 uă jună partidă națională se întocmi cu misia d'a continua programa Revoluției din 1821 și d'a realiza toate dorințele și trebuințele poporului, surpând Ciocoismul și Fanariotismul și înălțind românismul la putere.

«Ca la 1821, partidă națională voese să mîntue poporul prin popor, adică este uă part dă revoluționară.

«La 1840 ea se ispitesce a preluda la uă mișcare dér nu isbuti de cât se înscrie câteva nume mai mult în șirul martirilor libertății române.

«La 1848 nu era de ajuns a voi numai ca statul să se facă românesc ; trebuia încă a deslega problemul săracii poporului, a da uă altă organizare proprietății, basa societății, a bogății și fericirei publice. Sdrobind regulamentul care monopolisase statul, proprietatea pământului și capitalul în mâinile Ciocoiului, era neapărat a proclama :

«Democratisarea Statului prin egalitatea drepturilor, a pământului prin împrăștierea sătenilor, și a capitalului prin instituțiunile de credit organizate de stat. D'aci nevoia d'a opera uă revoluțiune democratică și socială.»

Din acéstă ochire asupra trecutului esilații români trăgeau următoarea conclusiune pe care o supunea judecării poporului :

«In șirul veacurilor națiunea română a fost dusă din prefaceri în prefaceri, in calea acelei legi universale desvoltării istorice a națiunelor : *înălțarea plebeianului la putere, său după cum o formulăm noi, întregirea românului, vecinul, servul vécului de mijloc, în drepturile sèle de om, de cetățen și de nație.*

«Statul din *domnesc* său absolut s'a făcut *boeresc* său aristocratic, apoi *fanariot*

séu oraşenesc (burges), apoi *ciocoiesc* séu biurocrat, şi acum este pe cale a se face *românesc* séu democratic 1).

«Asemenea poporul din *rob* se preface *serf*, apoi *proletar*, apoi *posesor*, şi acum asvêrlă cea din urma esplotaţie şi este a se face *proprietar*.

.

«Copleşiţi şi ameninţaţi astăzi de Pan-slavism, mâne pôte de Pangermanism, noi nu ne putem mântui fără numai spunându-le Panromanismul. Pe lângă el vor a-lerga firesce a se alia Maghiarismul, Mahometanismul, elemente eterogene din Europa orientală, care spre a se păstra şi mântui au nevoie de dênsul, Panromânismul trebuie deci sé fie astăzi ţinta noastră comună de activitate. Prinr'ênsul se completă sintesa noastră revoluţionară.»

1) Sunt unii moderaţi, spune d. Bălcescu, cari propun ca nă transacţie ca sé se întindă drepturile politice la starea de mijloc la negustorime numai, adică a se întocmi un stat negustoresc séu oraşenesc, fără a se gândi că acesta ar fi a reîncepe epoca fanariotilor, căci acum ca şi în acea vreme starea de mijloc la noi e străină. Numai întocmind statul românesc séu democratic putem absorbe clasele corupte de sus în popor, şi a întineri şi înputeru'ci Statul.

Programa din 1850 se p \acute{o} te deci resuma astfel:

I

Democratizarea statului prin egalitatea drepturilor.

II

A l \acute{a} m \acute{e} ntului prin impropri \acute{e} t \acute{a} rirea t \acute{e} ranilor.

III

A capitalului prin institu \acute{t} innile de credit organizate de Stat.

IV

Panromanismul opus Panslavismului \acute{s} i Pangermanismului.

V

Lupta pentru revolu \acute{t} ia viitoare, pentru ca Rom \acute{a} ni \acute{l} s \acute{a} fie liberi, egali, proprietari, de p \acute{a} m \acute{e} nt \acute{s} i de capital \acute{s} i fra \acute{t} i asocia \acute{t} i \acute{i} n fapta unui progres comun.

Revolu \acute{t} ia viitoare nu se va m \acute{a} rgini a cere libertatea din l \acute{a} untru ci va cere unitatea \acute{s} i libertatea na \acute{t} ional \acute{a} .

Devisa ei va fi: *Dreptate, Fr \acute{a} \acute{t} ie, Unitate*. Ea va fi u \acute{a} revolu \acute{t} ie na \acute{t} ional \acute{a} .

Esila \acute{t} i rom \acute{a} ni \acute{i} n 1850, declara \acute{u} c \acute{a} insurec \acute{t} iunea este un drept legitim al pop \acute{o} relor chinuite \acute{s} i c \acute{a} vor

uă revoluție democratică și socială, arborând și principiul iredentismului.

PROGRAMA DIN REPUBLICA ROMÂNĂ

În *Republica română*, publicată la 1851 (Paris și 1853 Bruxelles), găsim scrieri d'ale d-lor I. C. Brătianu, Dim. Brătianu, Cesar Boliac și C. A. Rosetti, din care vedem din ce în ce mai mult manifestându-se credința lui C. A. Rosetti și a d-nului Dim. Brătianu, în confederațiunea popórelor de la Dunăre, în triumful democrației și neîncrederea lor în spiritul mărginit al liberalilor, ear d-nul I. C. Brătianu se declara de la început că este demagog, susține sufragiul universal și insistă mai cu sémă asupra faptului, că toți ómenii aũ dreptul la moștenirea ce o găsesc respândită pe pământ, numind trântorii omenesci pe cei cari se hrănesc din sudórea muncitorului.

D-nul I. Brătianu 'și începe programa prin următoarele declarațiuni :

Când un om singur, séu ma: mulți im-

preună au seméta pretențiune d'a se pune în fața unui popor ca Demagogii séu slătuitorii lui, datoria lor cea mai slântă este d'a spune îndată și deslușit, care le este credința, unde voiesc sé'l duca și pentru care cuvânt.

Și acele credințe se pôte vedea cari erau din următoarele estrase din *Republica română* :

Fericirea omului depinde de la buna organizare a societății, ale cărut elemente naturale sunt : individul, familia, patria și omenirea.

În ori ce societate s'a întredus uă altă clasificăție ca nobleța, teocrația etc., acea societate a fost uă monstruositate.

Omul este uă ființă perfectibilă fara sfârșit. El ca sé pôtă trăi de uă viață intelectuală și morala, trebuie mai întâi să truiască de viața fizică, materială, d'acea Damneđeū a pus la dispozițiunea fie-caruia, fără osebire de persónă (căci a făcut pe toți omenii d'uă potrivă) bogățiile firesci lae pământului (pag. 11).

Dicem că toți sunt d'ună potrivă fiind că toți au aceleași trebuințe, aceleași căderi și misiți echivalente, de și felurite și neasemănate, și prin urmare afirmăm că toți au drepturi d'ună potrivă la moștenirea obștească ce o găsim respândită pe pământ cu imbelșugare.

Din aceste avuturi obștesci, unele se schimbă în proprietate personală, după ce omul le făptuesce ca să fie proprii întrebuințării sale, după ce le pecetluesce cu munca sa și le da personalitatea sa; și stau în această categorie pe cât ele mai păstrează dovedile de sudorea omului și razele inteligenței lui (pag. 12).

Libertatea individuală a făcut nemuirea Atenienilor ș'a Republicelor Italiene; familia și libertatea pe a Românilor; unitatea națională și un instinct de solidaritate cu cei-l alți populi pe a Francesilor. Ce mi nuni putem dăr ascepta de la acea societate ale cărei base ar fi împreună; libertatea individului, legătura și moralitatea familiei, unitatea națională, legătura intimă cu națiile d'aceiași semetie și solidaritatea cu toți populi, adică unitatea omenirii (pag. 14).

Legislațiunile sunt de trei feluri : arbitrarie sêu impuse prin putere ; convenționale sêu primite prin învoirea tuturor mădularilor societății ; și naturale, adică acelea ce mintea omului le primesce și se conformă lor de bună voie, cu plăcere și cu folos, ca la ori-ce adevăr.

Când societatea este supusă celor d'ântiū, are nu numai dreptul, ci datoria chiar sê le lepede.

Când este cârmuită de cele d'al doilea atunci societatea aceea este liberă și suverană ..

Dacă *unu măcar* din cetățenii vêrsnici ar fi împedat sêu oprit în exercitarea suveranității sêle, *în totă întinderea ei*, atunci societatea aceea cade în rândul celei d'ântiă, fiind ca din punctul de vedere al dreptăței numărul nu face nimic ; unu va năpăstui uă mie, sêu uă mie pe unu, fapta este tot aceea, uă năpăstuire.

Al treilea mod de societate va fi când omenirea va veni în punctul acela de civilizațiune, de progres, unde tôte raporturile și legile vor fi descoperite și principiile de moral desfăcute de tot ce aū ați de convențional, capricios și arbitrarîu.

Acest mod de societate este modelul desêvêșirei spre care tindem neîncetat și

spre care din ți în ți ne apropiăm mai mult (pag. 16).

Ast-fel d'ér voim ca Românul să se restabileze în ênsuși ochii săi ca om, și să întroneze în toate drepturile săle, ca să p'otă trăi după legile naturei săle, desvolându-se, perfecționându-se, și împlinindu-și misiunea sa în societate, cu totă gloria și virtutea de care este capabil (pagina 17).

Voim să aihă uă patrie independentă și liberă; uă patrie cu zece milioane de români, cari să aihă toți aceleași drepturi și aceleași datorii.

Uă parte întregă și d'ua potrivă la suveranitatea națională.

Uă familie de vor merita-o prin iubirea și moralitatea lor.

Uă propri tate de vor vor să muncescă.

Voim ca fie-care să fie stăpân pe r'odele muncii săle, fără a putea să ia un paiu măcar trimtorii omenești.

Voim ca România să trăiască în frăție strânsă cu toate națiile d'această seminție cu

dânsa, adecă cu Italia, cu Franca, cu Spania și cu Portugalia. ca ast-fel sem'n-
ția latină, ce înfățișeză mai mult de cat
cele-l'alte civilisația modernă, fiind intru
întregirea ei, s'e'si p'ota implini cu depli-
nătate, misia în omenire.

Voim ca România s'e fie în solidaritate
cu cei-l'alți populi ce vor tinde cel puțin
spre dreptate, solidaritate și frăție (p 18).

Paris 1851.

In numele redacțiunii

I. C. Brătianu

Terminând d. I. C. Brătianu se
adreseză către tinerii Români spu-
indu-le că în 1848 n'ar fi fost în-
vinși decă în loc d'ași perde tim-
pul în diplomații și a striga în Mun-
tenia «Trăiască Sultanul» și în Tran-
silvania «Trăiască împăratul», decă
n'ar fi uitat stindardul *Republicei Ro-
mâne* una și ne despărțită, și s'ar fi
sculat într'ună singură și 10 milioane
de glasuri strigând «uniți și liberi
s'e morți».

Tot din acel număr al *Republicei
Romane* estragem următoarele decla-
rațiuni ale lui C. A. Rosetti :

«In 50 de ani lumea va fi republicană
său Cosaca» a zis Napoleon.

Libertate său robie, republică său mo-
narchie, muncă său esplotare,  ta tóta
lupta de astăzi.

Ca să lămurim desbaterea, s  incepem
inaintea revolu ii din 1848.

Societatea se afla atunci in  artita in
p rti. In guvern, s u partea conservatoare ;
in opozi ie, s u partea liberala ; in repu-
blicani democra i, s u partea liberta ii ab-
solute a omului  i a cet ţenului ;  i in
popor.

Guvernul, ori care ii va fi numele, este
silit,  rin natura lui, a se opune la ori ce
tendin a de desrobire.

Guvernul, din ziua c adirei lui  i p na
astăzi, n'a sciut  i n'a putut face alt, de
c t a stăvili  i a sugruma.

Guvernul nu vcesce  i nu p te voi alt
de c t a strivi,  i a suga sucu supu ilor
săi ;  i d'acea el fu totdeauna combătut de
 i tot de u  dată, dorit, de to i aceia ce
voiau să spl tece, la r ndul lor, pe seme-
nii lor.

Guvernul d r, silit a să men ine prin
silă, a trebuit să fie totdeauna  i pretutin-
dent, părăsit  i corump tor,  i să se si-

lăscă, prin ori ce mijloc, a menține poporul în robie, în nesciință și desunire.

Partidul liberală se compune tot-dé-una și pretutident, de toți aceia cari au fost în guvern său de aceia cari n'au altă țintă de cât a ajunge la guvern. Eșii dintr'ua clasă privilegiată crescuți și trăiți într'un fel de eclecticism, cu mintea egoistă și leneșă, familie, religie, virtute, dreptate, egalitate, filosofie, democrație, socialism, artă, știință și chiar morală, toate pentru dênșii sunt nisce simple obiceiuri, uă distracție și uă mantie de lucș și de paradă, sub care ascundând materialismul și goliciunea lor, voesc a s'arêta în ochii poporului, mai buni, mai progresiști, și mai știuți de cât partidă guvernamentală (conservatôre), ca să pôta prin popor s'o restôrne și să se puie în locul ei.

Partida republicană deși organul cel adevêrat al pōporului, n'avea încă (în 1848) bine formulată știința cea nouă, ne având mijloc d'a scrie spre respândi în mulțime ideile ei, fiind tēnără încă și prin urmare foarte puțin cunoscută, ne având nici influența nici autoritatea trebuinciosă în asemenea lapte și ea nu voia să s'abată

din calea virtuții, cum putea să s'abată partida liberala, care pe lângă influența poziției, avea și armele ipocrisiei s'ale diplomației.

În Franța, în Italia, în Germania, în Austria ca și în România, Revoluția cădu în mâinile liberalilor, cari nu voiau și nu puteau voi alt, de cât a face câte-va prefaceri superficiale, a schimba ómenii numai și numele guvernului și a merge iarăși în fagașele monarchice și constituționale ale legiuirilor celor vechi.

Liberalii, prin educațiunea și știința lor de lucș și de paradă, nu cunosceau și nu înțelegeau de cât legile monarchice și constituționale. Cu legile și obiceiurile monarchiei, cu regimul proprietății celei vechi, cu domnia cea absolută a capitalului asupra neaverii, cu filosofia eclectică și macșima ei «fie care la dēnsul, fie care pentru dēnsul,» este învederat că Revoluția nu putea face un pas înainte.

Este învederat că Democratia și Republica, 'și au știința, legile și calea lor, și care sunt cu totul contrarie d'ale Monarchiei.

N'am tăgăduit că poporul le simțea prea bine, der ținut până aci în subjugare nu scia să le formuleze. Poporul bun și drept în credința lui, nu putea să-și inchipuiască că ómenii aceia curți de 20 de ani atacară neincetat despotismul, și arătau óre-care iubire pentru drepturile și libertatea sea, erau numai nisce ambițioși sėu nisce simplii amatori ai libertății, cari nu sciau nic chiar alfabetul republican, și nu voiam de cât uă prefăcere de ómeni și óre care ușurare a lanțurilor robiei monarchice.

Democrația ne sciind să pue în lucrare propriile ei principii n'a fost și n'a putut fi de cât despotismul învelit într'ua manta albă sėu roșie.

Paris, 1851.

C. A. Rosetti.

Tot în 1851 în numele comitetului revoluționar și național român, d. Dumitru Brătianu trămise din Brighton un manifest, către membrii comitetului central Democratic European.

În acel manifest, publicat în *Republica Română*, d-sea spunea :

Sunt 18 secolți de când suferim, lucrăm,

combatem în tăcere fără a fi perdut nici una dată din vedere că suntem chemați a înfațișa în sênul Europei orientale gândirea libertății individuale, și a progresului colectiv ce ne a sacrit, pe noi Europenii, apostoli ai-umanității, că suntem avangarda gîntei greco-latine și că trebuie să fim una din verigile de unire destinată a își împreuna activitatea ei cu aceea a gîntilor slave și maghiare.

Aveti credință, fraților, astă dată vom fi uniți, vom merge împreună: Unguri, Slavi, Greci, toți vor combate cu noi în sfânta croașadă a democrației! caei ne vom lupta nu numai pentru noi ci pentru dreptul tuturor.

Voim libertate, egalitate, dreptate pentru toți; voim ca fie-care populație, ca și fie-care individ, să-și aleagă cetatea sa, întru tóta întregimea libertății sêle, și dăca hătăririle sêle vor deschide sfadă, d'am fi de 10 ori mai mulți de cât cele l-alte parti interesate, nu este sabia, puterea care trebuie să hotărască, ci dreptul, și viitorul congres al democrației Europene.

Confederațiunea cea mare a Dunărei, ne diceți voi, va fi un fapt al epocii nóstre.

Aşa este, fiind că libertatea popórelor Dunării va fi un fapt al epocii nóstre. Trebuinţa conservării lor şi a dezvoltării binelui, face din asociaţie uă lege trebuinciosă pentru tóte fiinţele insufleţite.

Confederaţiunea Danubiană, séu de voiţi mai bine, strânsa alianţă a popórelor de la Dunăre, nu va fi uă societate universală, uă societate de tóte averile. In asociaţiunea nóstră fie-care soţ se va bucura cu deplinătate de bunurile séle; se va angagia numai pentru cea ce va depune. Va păstra fie-care propria sea individualitate şi acţie.

Brighton, 14 Sept. 1851.

D. Brătianu.

PROGRAMA DIN 1857

In 1857 lupta partidului naţional se mărgini, aprópe cu desăvêrsire, în propoganda pentru unirea Moldovei cu Muntenia. La 7/14 Martie 1857, comitetul central naţional din Bucuresci, publică în diarul séu manifestul aceluï comitet, din care estraagem urmétóarele puncte:

Resumăm ast-fel dorințele noastre :

I

Chezășuirea autonomiei și a drepturilor noastre internaționale, după cum sunt hotărâte amândouă prin capitulațiile din 1393, 1460, și 1513, încheiate între țerile române cu Inalta Pörtă Suzerană ; precum și neutralitatea teritoriului român.

II

Unirea țerilor România și Moldova într'un singur stat și supt un singur guvern.

III

Principe străin cu moștenirea tronului, ales din tr'uă dinastie domnitóre d'ale Europei, al căruia moștenitor, născuți în țeră, am dori să fie crescuți în religia țerei.

IV

Guvern constituțional represintativ și, după datinele cele vechi ale țerei, uă singură adunare obștésă, care va fi întocmită pe bază electorală largă, în cât se repesinte interesele generale ale populații Românil.

Reformele interne se vor face de adunarea generală, declarăm însă că profesia noastră de credință se resumă în :

Respect dreptului de proprietate de ori-cenatură ar fi.

Egalitatea tuturor românilor înaintea legilor.

Libertatea individuală și libertatea muncii pentru satean.

București 3 (15) August 1857.

(SS.)

Membrii comitetului :

Președinți : C. Crețulescu, L. Calenderoglu.

Vice-președinți : A. Goleșcu, C. Bosianu, N. Christu.

Membri : P. Poenaru, I. I. Filipescu, E. Predescu, G. Ioranu, P. I. Cernătescu, I. Penescu, N. Nenovici, C. Racoviță, A. Orăscu, Costaforu, Kirilov, Kuloglu, A. Petrescu, G. Romanov, Polichroniade.

Trei zile în urmă la $10/32$ Martie partidul din Moldova publică și el manifestul său care conținea următoarele puncte :

I

Unirea principatelor într'un singur Stat respectând drepturile înaltei Porți, dobândite prin vechiile noastre capitulațiuni.

II

Neutralitatea teritoriului Principatelor.

III

Respectarea drepturilor Principatelor și autonomii lor, conform cu vechiile capitulațiuni,

IV

Principe ereditare.

V

Puterea legislativă încredințată unei singure adunări generale, care se reprezintă interesele întregii națiuni.

VI

Supunerea străinilor cari locuiesc în Principate, la toate legile țerei.

VII

Recunoșterea dreptului Principatelor să facă tratate comerciale, după interesele lor.

VIII

Toate acestea sunt garanția colectivă a puterilor, care au semnat tratatul de la Paris.

IX

Partida Unirei este tot de o dată, și partida progresului. Dect dorim ca și în țera noastră să se introducă toate reformele care sunt menite să civiliseze societatea noastră și să întărească țera; reforme pe prin-

cipiul dreptăței, egalității înaintea legilor și al respectului proprietăței

Iași, 10 (22) Marte, 1857.

(Semnat),

Membrii comitetului electoral al Unirei pentru orașul și districtul Iași :

Ștefan Catargiu, Petre Marojeni, Costache Rola, Anastase Panu, Vasile Marinescu, George Sturza, Dumitru Ralet, Costache Hurmuzachi, Dumitru Cozadini.

În August, reîntrară esilații în țară și *Concordia*, organul partidei naționale, trecu de supt direcțiunea d-lui Crețulescu, supt a lui C. A. Rosetti, care schimbă numele de *Concordia* în *Românul*.

De atunci, *Românul* fu organul partidei naționale și într'ênsul se înserară toate revindicările democraților.

Românul susținu cele 4 puncte din programa unionistă, puncte care fură votate de Divanul ad-hoc, dér în acelaș timp reproduse articolele d-lui Ion Brătianu, din «Republica Română», și, cu tótă asprimea censurei, propagă ideile séle democratice, tinđând sé dea un caracter mai înaintat programelor partidei.

DORINȚELE ADUNĂREI DIN IAȘI

La 18 Octombrie 1857, adunarea din Iași a numit 2 comisiuni spre a formula dorințele ei. Acele dorinți au fost formulate ast-fel :

I

Adunarea *ad-hoc* din Moldova exprimă dorința ca puterile garante să recunoască vechiul și netăgăduitul drept al principatelor, să reguleze ele însuși hotărele lor.

II

Dreptul principatelor să încheie convențiuni comerciale.

III

Streinit cari locuiesc în principate să fie supuși legilor țerei.

IV

Organizarea armatei naționale să se facă în vederea apărării comune a principatelor-unite.

Dreptul d'a face fortificațiuni defensive să fie recunoscut Principatelor.

V

Religia domnitore în România este religia ortodoxă a Orientului ; esercițiul cultu-

lui pentru cele-l'alte religii recunoscute va fi libere, cu restricțiunea făcută în capitulațiunile cu Turcia.

VI

Recunóscerea formală a independenței bisericii ortodoxe.

Stabilirea unui sinod central pentru afacerile economice și disciplinare.

Membrii comisiunei :

Lascar Catargiu, Manolache Costache, Petre Mavrogheni, Anastase Panu, D. Rallet, V. Sturdza, C. Hurmuzachi.

VII

Egalitatea tuturor Românilor înaintea legilor.

Stabilirea dréptă și generală a impozitelor după facultățile și cererea fie căruia, fără distincțiuni.

Supunerea tuturor românilor la recrutarea pentru oștire.

Primirea tuturor românilor în toate funcțiile Statului.

VIII

Respectul domiciliului și al libertății individuale;

Supunerea tuturor numai judecătorilor instituiți de lege;

În nici un caz, nu se va putea stabili comisiuni și tribunale extraordinare.

IX

Toți românii, de ori ce religione creștină ar fi, se vor bucura de toate drepturile politice, ca și românii de religionea ortodoxă.

X

Pu'erea legislativă și eșecutivă vor urma să fie despărțite.

Puterea eșecutivă va fi încredințată capului statului, asistat de un consiliu d'administrațiune.

Puterea legislativă, cu totul independentă, va fi încredințată unei singure adunări generală, aleasă pe uă basă destul de largă spre a represinta toate interesele generale ale națiunei.

XI

Independința puterei judecătoreșci de puterea administrativă.

Inamovibilitatea judecătorilor, după uă lege votată de adunarea legislativă în prima sea sesiune.

XII

Reponsabilitatea ministerială. Membrii comisiunei :

M. Cogalniceanu, D. Cozadini, V. Mali-

nescu, D. Miculescu, C. Rolla, I. Fotea, I. Crişan.

Spre complectarea dorinţei privitoare la adunarea generală s'a presintat uă moţiune prin care se cerea :

1). Uă singură adunare legislativă a naţiunii, compusă după obiceiurile ţerei, pe base destul de gilari şi alésă ast-fel ca să represinte tôte interesele naţiunii

2) Escluderea desévêrşită din legislaţiunea româna a instituţiunei Senatului, sub ori ce formă séu denumire ar fi ;

3) Oprirea deputaţilor să primescă, în timpul mandatului lor, în post, rang, séu rêsplată de la guvern ; în cas când un deputat ar primi uă funcţie séu uă distincţiune în stat, să fiă chiar prin aceea considerat ca demisionat ;

4) Pecunóscerea domnitorului dreptul de a da aprobarea legilor votate séu de a le respinge, acele legi ar veni din nou înaintea adunării şi în cas când le ar refusa iarăşi, Domnitorul ar disolva adunarea şi ar convoca colegiele electorale.

Semnat M. Cogălniceanu

Ca susţinători ai moţiunii sunt semnaţi :

C. Iacovachi, D. Georgiadi, Episcopul

Ghenadie, archimandritu Neofit Scriban, archimandritul Melchisedec, V. Zaharia, I. Fotea, C. Morțun, M. Jora, dr. Varnav, D. Crasti, A. Cuza.

PROGRAMELE DIN 1860 ȘI 1861

În 1862 C. A. Roseti a publicat o uă dare de sémă către comitenții săi, în care reamintind cererile partidei liberale din 1848, 1857 și 1859; arată că adunarea din 1860 a votat mai în unanimitate unele principii ce fură tóte lămurit coprinse în adresa ei către Tron, principii asupra cărora ea fu disolvată.

Acele principii primite de întreaga partidă liberală erau următoarele :

1) Unitatea română și consolidarea Statului Român.

2) Traducerea în legi positive a salutarilor principii ale artic. 46 din Constituție; a asigura românilor tóte drepturile și libertățile ce le promite acest articol, a da tótă desvoltarea constituțiunelor municipale, a ât rurale cât și orășenesci.

3) Regularea cu justiție a legii privitoare

la raporturile dintre proprietari cu cultivatorii țeranți, conform spiritului Constituției care prevede îmbunătățirea stărei lor.

4) Reforma electorală, aprobând și primind toate îmbunătățirile reclamate de interesele generale ale țerei.

5) Urgința unei legi judiciare care să garanteze independența magistraturii și drepturile imprecinate și să perfecționeze regimul constituțional.

6) Complectarea organizării noastre politice și sociale, regularea intereselor țerei prin legi juste, asigurând pentru toți nepărtinitoarea și riguroasă aplicare a legilor.

7. — Organizarea educației și instrucției publice și întreprinderea culturii morale și intelectuale în diferitele stări ale societății, este una din trebuințele cele mai imperioase ale Românilor.

8. — Organizarea solidă a armatei de apărare, creațiunea adevăratei forte naționale, a devenit o necesitate iminentă, care nu mai suferă amânare.

9. — Urgința unei legi asupra necompatibilității între mandatul de deputat și funcțiunile dependente de guvern.

In timpul alegerilor din 1861 mem-

brii partidei liberale publicară un șir de epistole, prin cari făcură profesiunile lor de credință. În urmă semnării următorul mandat imperativ, obligându-se a refusa votarea bugetelor pînă nu vor dobândi reformele cerute.

Acel mandat imperativ semnat și de C. A. Rosetti și Ion C. Brătianu și reformele ce cereau, erau următoarele :

Indatoririle ce alegătorii impun mandatarilor lor.

Noi alegătorii sub-semnați ai colegiului (*cutare*) cerem de la d. (*cutare*), candidatul nostru de deputat la Adunarea electorală, că va susține cu stăruire în timpul în care va fi deputat și că va refusa votarea bugetelor, pînă ce vom dobândi :

1. — *Organisarea armatei după sistema elvețiană s'eu prusiană;*

2. — Garda cetățenească în toată țera.

3. — Intinderea legei electorale astfel în cât toate interesele s'eu fie într'adevăr reprezentate în adunarea națională.

4. — Representarea națiunii prin agenți oficiali în toate țerile unde vor fi pri-

miți și uă stăruință neconținută din partea guvernului spre a lega relațiunile comerciale și morale între staturile liberale și România; efectuarea unirei Principatelor votată în unanimitate de națiunea română.

5. — Constituțiunea făcută de comisiunea-centrală, să se ceară de la guvern și să se voteze, modificându-se într'un sens mai liberal, ast-fel în cât libertatea individuală să fie cu deplin chiezășuită, libertatea tiparului a adunărilor și a petițiună-el asigurate.

6 — Uă lege organizată care garantându-se independența magistraturei și drepturile imprecinațiilor să facă în realitate din puterea [judiciară una din cele trei mari puteri ale Statului.

7. — Uă lege pentru organizarea instituțiunelor municipale atât orășenesci cât și rurale și carora să li se dea desvoltările cele mai întinse.

8. — Punerea îndată în lucrare, a le-gei pentru organizarea camerilor de comerciū.

9. — Crearea unei bănci naționale.

10.—Ministerul lucrărilor publice să devie și ministerul agriculturii și al comer-ciului.

11.—Organizarea curței de compturi și

grabnica regulare a bugetelor ast-fel precum se fac în toate țările bine constituite. Bugetele să fie desbătute tot dé-una articol cu articol și votate cu patru cinciluni înaintea punerii lor în lucrare.

12.—Desființarea timbrului și altor asemenea impositiv indirecte și punerea unui singur impositiv ce-l are fie-care.

13.—Organizarea juraților pentru procesele corecționale și criminale.

14.—Regularea fără întârziere a mănăstirelor și sechestrului.

15.—Incompatibilitatea mandatului de deputat cu ocuparea unei funcțiuni publice.

16.—Adunarea să cêră de la guvern a funcționarilor neconținți până se vor vota aceste legiuni.

(Locul subscrierilor deputaților).

PROGRAMA DIN 1863

În fața atâtor lupte sterpe, atâtor felurite uneltiri și corupțiuni sistematice, ce toate împreună lântue societatea noastră și i mistue puterile, atât de neapărate pentru reedificarea statului român, în fața dăcem, unei asemenea situațiuni care pune în pe-

ricol chiar existența noastră politică, toți Români care n'ați pierdut nici-o dată din vedere drepturile țerei și destinațiile ei, cari au salutat cu fericire noua eră, ce ne a deschis tratatul din Paris, care a îmbrăciat ca o anexă de salvare, principiile liberale de la (19) August 1858 s'ați pătruns astăzi că este de cea mai urgentă necesitate, de a se grupa în jurul stindardului pe care este scris: *Naționalitate, Libertate și Moralitate* și domniți toți de aceleași simțiminte ați da mâna cu încredere și a se pune la lucru cu bărbăție.

Dacă această apropiere, această unire, această înfrățire chiar a tuturor Românilor, îngrijitorii de sorți țerei lor, a fost o necesitate pentru dânsii, cu atât ea se impune în un mod mai imperios, deputaților, cari au o acțiune mai directă și hotărâtoare în marea operă de reforme și de organizare ce România este chemată de a efectua.

În acest scop dar noi subscrișii deputați membri ai adunării electivă, venim prin această programă să formulăm înaintea națiunii principalele și dogmele politice în jurul cărora ne-am grupat și să-i arătăm căile pe cari voim să pășim pentru realizarea și aplicarea lor în legi pozitive.

Sperăm că atât principiile cât și fran-

cheța cu cari le espuneaū, vor asigura pe ori-cine de statornica hotărîre, ce avem, ca nici într'un mod sē nu ne depărtăm de la indeplinirea angajamentelor ce luăm înaintea națiunei; și acēstă asigurare suntem încredințați că ne va procura concursul tutor Românilor și vom putea ast-tel de acum chiar liniști spiritele și a asigura viitorul patriei nôstre.

Ca oameni politici și ca legiuitori, noi știm că nu se constituie nimic statornic de cât prin justiție; și pentru noi justiția este nu numai respectul drepturilor dobândite, dar și datoria de a concede și a recunósce pe cele ce trebuința timpului le cer imperios și cari singure pot pune pe România în starea celor-l'alte națiuni civilisate; într'un cuvânt noi înțelegând influența trecutului asupra prezentului nu putem pretinde a transforma radical și instantaneū starea socială a României, dar putem voi și voim cu statornicie progresul și tôte reformele ce ne pot înălța în civilisare și ajuta la consolidarea naționalității nôstre, treptat și fără zguduire.

Prin pozițiunea nôstră, noi suntem posesorii a căei celei mari de comunicare între occident și orient, căci dacă Bosfo-

rul este cea d'întîiîu pörtă, a doua este negresit gurile Dunărei.

Marele puteri europene, ale căror interese nu le mai ertaü a fi indiferente de libertatea acestui fluviu, înțeleseră această pozițiune a noastră și mișcate de vocea unu popul care de și isbit neconținut în cursul atător secole de furtunü în care cădură regaturi, imperii și numai el știa a'și păstra neconținut, de și sdruncinată, a sa individualitate; ele avizară de a asigura sörta României. Ast-fel ele prin tractatul de la Paris, prin convențiunea de la 1858 și prin recunöscerea deplinei uniri ne puseră sub dreptul ginților și ne deteră cele d'întăiü elemente ca sê putem constitui o putere, care sê fie în numele Europei, demna gardiană a acestui fluviu.

Pătrunși de aceste intențiuni ale puterilor garante și tari de cunoscința ce avem de elementele de viață ce conține în sânul sêü națiunea română, vom păși la reedificarea statului român cu curagiul acela ce nu esclude prudentă: cu statornicia aceia ce o dă consciința îndeplinirei unei mari misiuni. Vom pune tötă agerimea ca în timpul *cel mai scurt*, sê ajungem la uä organizare, care sê facă ca înăuntru justiția sê domnescă, dreptul fie-

căruia să fie asigurat și esercitarea activității cetățenilor să fie înlesnită, căci acestea sunt singurele condițiuni de prosperitate și de stabilitate ale unei societăți.

În afară să putem da probe că România nu mai poate deveni vatră de intrigi și de uneltiri amenințătoare pentru liniștea celorlalte state vecine, dar nici nu vom mai avea slăbiciunea să devie complexitățile cerințelor în parte folosite cutăreia sau cutăreia puterii; că va ști să-și menție rolul de stat neutru ast-fel cum l'a asigurat puterile garante; că în fine voim să ajungem la o uă organizare, care să ne pue în stare ca la ori-ce ce eventualitate să putem corespunde la așteptarea Europei și să ne asigurăm ast-fel cu concursul ei, nu numai presentele, dar și un viitor mai mareș.

În privința regulării intereselor noastre materiale în fața acelor interese ale puterilor europene nu putem fi mai bine sfătuiți de cât de oă dréptă reciprocitate, fără să uităm ceia ce am datori puterilor a căror solitudine nu ne-ar lipsi la dezvoltarea și întărirea naționalității noastre.

Printr'oă interpretare elastică a tratatelor încheiate între puterile creștine cu Turcia, se aplică în țara noastră juridiciunea

consulară, contradicțiune flagrantă cu recunoșcerea autonomiei noastre.

Noi avem încredere în dreptatea Europei civilizate și suntem convinși că acest neînțeles va înceta îndată ce vom ști să-l nimicim în ochii susținătorilor lui atunci când vom putea să ne organizăm după exemplul celor-l'alte popoare civilizate, al dăcă când dreptul fie-căruiz va fi îndestude închezășuit de justiția și administrațiunea locală.

Raporturile noastre cu imperiul Otoman, aflându-se bine precisate și bine definite, autonomia noastră astă-đi este ua realitate a careia conservare se află pentru viitor asigurată.

Intru cât privește treburile din lăuntru noi voim:

1) Regimul represintativ constituțional, în tot adevărul și în tótă sinceritatea sea.

2) Ponderarea puterilor statului, regimul parlamentar în înalta sea independență.

3) Puterea esecutivă limitată și circumscrisă în atribuțiunile sele constituționale, de unde se resulte singura garanție reală pentru libertatea tuturor. Uă constituțiune bine definită este singurul mijloc d'a ajunge la acel rezultat.

Intre reformele de cari suntem mai cu

osebire preocupați, sunt reforma legii rurale, cea d'întâiu și cea mai capitală; reforma electorală și reforma administrativă.

Reforma rurală

Bazele reformei rurale adoptate de noi sunt cele următoare :

a) Incetarea ori-cărei reglementări și ames'ec administrativ în relațiunile dintre proprietari și cultivatori.

b) Transformarea satelor în comune libere, prin rescumpărarea locurilor de casă și grădină ce au locuitorii în vatra satului.

c) Lasarea în posesiune locuitorilor a pogónelor legiuite de arături, de fânețe și de păsciune, cu dreptul d'a putea dispune de dênsele prin testament, séu prin contracte de ori ce natură, în folosul rudelor lor ș'a altor sătenti cultivatori, cu aceleași îndatoriri și condițiuni cu care le țin și dênșii de la proprietari.

d) Desființarea clăcei și a altor îndatoriri silite și transformarea lor în dare de bani dupe prețuri, tratările de comisiuni de arbitri și legiuite de Cameră, uă dată pentru tot-d'a-una; cu facultatea însă pentru ambele părți d'a putea preface acele dări prin contracte individuale, pe termen de

câte cinci ani, în produse s'eu chiar și în lucru de bună voe.

c) Facultatea acordată guvernului d'a vinde statornic și cu titlu de proprietate tuturilor sâtenilor plugari ce vor voi s'e cumpere locuri de hrană pe moșiile Statului, aședemintelor publice și monă tirescl.

Reforma electorală

După acésta se va procede la reforma electorală. Resultatul ce trebuie s'e căutăm în reforma electorală este d'a *apropia o-sebitele clase de alegători*, a șterge antagonismul și diviđiunea legală între dênsele, spre a face din colegiile electorale corpuri compacte, independente și solidare de interese, în cât s'e pótă lupta în avantagiul public în contra influențelor ilegale d'orice natură și din ori-ce parte ar veni.

Prin urmare suntem pentru contopirea colegiilor electorale basate p'un cens care s'e represinte, în contribuțiuni directe, estrema limită de venit din convențiune cu condițiune însă ca alegătorii s'e scie citi și scrie, ceia ce este uă garanție pentru sinoritatea voturilor.

Listele electorale s'e fie dresate de prefecti cu concursul unui comitet permament numit de consiliul general al districtului.

Numărul deputaților să fie fixat în proporțiune cu populațiunea, câte un deputat la 5000 familii.

Reforma administrativă

Reforma administrativă vine ca un corolar și ca uă garanție de vitalitate pentru reforma rurală și pentru reforma electorală.

Este încă basa instituțiunelor reprezentative constituționale și chiar un element de putere pentru administrațiunea generală a țerei.

Administrațiunea generală nu trebuie să fie izolată ci întemeiată pe uă administrațiune districtuală liberă.

Organizațiunea municipalităților este temelul *tuturilor instituțiunilor* și a unei administrațiuni liberale de ordinea constituțională.

Centrurile comunale trebuiesc constituite ca să pôtă da satisfacere celei mai mari părți a intereselor generale și particulare.

Legăturile între comune trebuiesc combinate cu instituirea de consilii districtorale, spre a da statului puterea de unitate de care are trebuință, în cât acesta să pôtă funcționa fără d'a micșora său a încurca acțiunea locală și spre a lumina ad-

ministrațiunea generală în tot ce interesă trebuințele obștești.

Sistema municipală este cel mai vital instrument al unui regim de libertate pentru dezvoltarea unui popor.

Suntem dăr pentru *cea mai deplină și puternică organizare a regimului municipal.*

Libertatea individuală

Libertatea omului fiind cel d'ânteu drept noi nu primim intervenirea autorităților în esercitarea acestui drept de cât pentru a'l protege și a'l garanta, ori când el n'are nimic incompatibil cu ordinea publică, cu garanția și cu dreptul altuia. În acest cas a interveni autoritățile conform prescripțiunelor legilor este tot a protege.

Funcțiunile administrative și Judecătorești

Funcțiunile administrative și judecătorești trebuiesc neapărat despărțite.

Administrația prin întrunirea unor atribuțiuni duble, ne compatibile, acelea de a da hotărâre în materii civile și d'a le esecuta, nu numai că usurpă dreptul tribunalelor, care sunt singure competente a pronunța asupra unor asemenea casuri,

dér încă face un act de putere esorbitant.

Este dér necesitate ca administrația să stea în marginile adevăratelor séle atribuțiuni și justiția să și esercite autoritatea sa legală, și prin agenții săi speciali să și pótă esecuta hotărârile. Justiția asemenea se fie ferită de spiritul favoritismului și al fluctuațiunelor politice cari lovesc integritatea și independința magistraturei întregi. Juriul va fi admis în materie penală.

Libertatea prescî

Presa nu trebuie să atârne de alt tribunal de cât d'acela al opiniunii publice, care în tóte casurile de presumpțiune de delict are juriul de interpret. Fie-care este liber se scrie cu riscul și cu pericolul considerațiunii sale personale. Legea nu póte de cât să regulede esercitarea în interesul moravurilor ș'al onórei cetățenilor.

Instrucțiunea publică

Instrucțiunea publică trebuie să fie în sarcina comunelor pentru cel d'ântéiú grad (instrucțiunea primară); cea secundară și superióră va fi în sarcina statului avénd el datorie a procura țerei ómenii speciali pentru serviciile publice a tuturor gradelor de învățatură. Uă organizațiunea sistema-

tică completă a instrucțiunii publice este una din necesitățile mai urgente, căci numai ast-fel se pôte aștepta adevărata luminare și moralizare a poporului Român.

Instrucțiuni pentru dezvoltarea agriculturii, pentru stabilirea creditului și înmulțirea de căi de comunicație, pentru înlesnirea transacțiunilor și a negoțului țerei, plutirea râurilor, urmază a fi preocuparea noastră constantă.

Armata

Armata română, după pozițiunea noastră geografică și în raport cu mijlocele noastre ne putând fi de cât uă armată defensivă trebuie organizată într'un mod așa în cât *toți tinerii se trecă succesiv supt steag*, spre a se deprinde cu mânuirea armelor și cu disciplina militară, ca s'avem în tot-dé-una co.atingenți și rezerve imponente pentru apărarea teritoriului. Aplicarea oștirii a construi căile strategice și porturi ar ușura bugetul lucrărilor publice și oștirea ar deveni indoit folositore pentru țeră.

Finanțele țerei

Cea d'entêiu lege de economie pentru un guvern este echilibrul rețetelor ș'al cheltuelilor. Décă proprietatea încarcată de ipotece este puțin despusă și în neputință.

d'a mai spori imposite, cultivatorului are mai mult a se tângui în contra bugetului.

Reducerea dér de cheltueli, covêșitóre și nefolositóre, economiia și ordinea în tôte operațiunile bugetare, stimularea desvoltărei producțiunei naționale, că ast-fel se creșcă rețetele, fără a se spori contribuțiunile, sunt mijlóce proprie d'a pune ordine în finanțele tere.

Moșiile monastirelor închinatè

În cât primesce cestiunea moșiilor monastirilor închinatè este uă cestiune tot d'ua dată națională și religiósă pentru români, și credem c'aceste averi trebuie sè între în rëndul moșiilor monastirilor ne închinatè fără a se lovi dispozițiunile testatorilor.

Acestea sunt vederile nóstre politice, guvernamentale, administrative și economice.

C. A. Rosetti, Gr. M. Sturza. Anastase Panu, G. B. Șirbel, Ștefan Golescu, A. G. Golescu, A. C. Golescu, C. N. Brăiloiu, I. C. Brătianu, G. Adrian, Ión Ghica, (nedescifrabil). Nicolae Golescu, G. Arghiropol, Anton I. Arion, A. S. Petrescu C. T. Grigorescu.

PROGRAMA DIN 1866

La 5 Octombrie 1866, *Românul* a publicat, supt formă de *propunerî colegiilor electorale*, principiile pe cari trebuie să le susție partida liberală.

Câte-va zile în urmă se făcu un comitet electoral, compus de mai multe nuanțe liberale, care publică programa sea în *Românul* de la 19 Octombrie 1866. Acea programă, care conținea marea parte a reformelor cerute de C. A. Rosetti, fu însă modificată în câte-va puncte, facându-se concesiî reciproce.

Ietă cum comitetul electoral formulă noua programă :

I. Intărîrea unității și autonomiei naționale, precum și integritatea teritoriului românesc prin rectificarea fruntariilor după tratatele și hotărniciiile cele vechi, cari au fost călcate de câți-va ani, de unele din puterile vecine.

II. Regim constituțional în tótă întinderea lui, supt domnia ereditară proclamată de națiune, în zilele de 8 (20) Aprile și 1 Maiu 1866.

III. Independența bisericii române și refor-

marea legilor injositoare pentru demnitatea ei, făcută de guvernul căzut la 11 Februarie.

IV. Garantarea și dezvoltarea în legi pozitive a libertăților cuprinse în Constituție, înlăturarea ori căror măsuri ce ar tinde a le nimici, a le restrânge, seă a le supune la buna voie a puterei.

Libertatea este un drept sfânt și realizabil, al tuturoră și al fie căruia în parte. Legea trebuie dăr se lovescă cu tărie pe ori cine ar cerca a o viola.

V. Egalitatea înaintea legilor, a dărilor, și a funcțiunelor.

Desființarea ori căruia privilegiu seă monopol.

Gratuitatea justiției și prin urmare desființarea tuturor taxelor seă dărilor ce ar stabili uă inegalitate între avut și sărac, în actul d'a reclama înaintea autorităților judiciare seă administrative. Restabilirea dreptului d'ași alege fie care om pe apărătorii intereselor seă, materiale și morale, ori unde va voi; prin urmare revisuirea legii care constituie corpul de avocați.

Legea admisibilității în funcțiunile publice, regulată așa în cât meritul, capacitatea, moralitatea seă fie însușirile ce se vor cere de la funcționari.

(Acest articol fusese ast-fel redactat de C. A. Rotti și amicii săi: Desființarea corpului privilegiat de avocați, care este un imposit oneros și în paguba săracului mai ales, pus asupra societății de un regim, care avea nevoie a constitui corpuri privilegiate, spre a se putea servi de dênsele în folosul despotismului. A lasa fie cărui român dreptul d'a se ajăra și d'ași alege apărători ori unde, fără a fi nevoit a recurge la un corp care, având monopolul, face condițiunile ce voesce).

VI. Echilibrarea bugetelor Statului prin reducerea cheltuelilor la suma efectivă a veniturilor, spre a pune ast-fel un capăt creșterii neconținute a datorii publice ce ne-a rămas moștenire de la regiunile trecute.

VII. Reforma sistemii de impozite, ast-fel în cât cetățeanul se nu mai fie impus după cap, ci după averea, după producerea sea, și fără ca reducerile se atingă scôlele.

(În *Propunerile colegiilor electorale*, publicate în *Românul*, câtă-va zile mai înainte, ac.st articol era ast-fel redactat: Reformarea sistemii de impozite, desființarea dărei personale și înlocuirea ei p intr'un imposit de repartiziune, ca e se ceară de la fiecare nă contribuțiune proporțională averei, căci este și drept și folositor ca cel ce are puțin, se dea puțin, și cel ce are mult să dea mai mult pentru asigurarea averii seile)

VIII. Inamovibilitatea proprietății de ori-

ce natură, fie națională, fie intelectuală, garantată prin legi pozitive, care se specifică casurile de espropriere prevădute de Constituțiune și să stabilească procedura ce să se urmeze jurații cari vor pronunța asupra utilității și condițiunei esproprierii.

(Acest articol a fost astfel redactat în proiectul democrațiilor de la *Românul* : Inviolabilitatea proprietății, a averii fie-cărnia este un principiu din cele mai sacre. Țăranul împropriețit pe pământul ce a câștigat prin dreptul de muncă, proprietarul pe partea de moșie ce îi a rămas și pe orice altă avere a sea, moșneanul pe moșia sea, stăpânul de case pe casa sea, negustorul pe marfă și orice altă avere a sea, meseriașul și lucrătorul pe munca sea, producătorul de tot felul, pe productul său moral său material, este și rămâne stăpân absolut).

IX. Responsabilitatea miniștrilor și a funcționarilor publici trebuie să devie o realitate, și legea ce o va regula trebuie să fie espusa și fără cruțare pentru toți; căci moralitatea, abuzurile, provocările de tot felul să fost și sunt consecințele toleranței, slăbiciunea ce a existat în legi ca și în moravuri.

Fie-care cetățean se cuvine apoi să aibă dreptul a urmări pe funcționarul ce l'a vătămat în drepturile și interesele sale.

Pe lângă acțiunea penală, intentată conform constituțiunei, cetățeanul are drep-

tul de acțiune civilă, de cerere de despăgubiri materiale, pentru ori-ce lovire făcută averei și libertății sêle. Ministrul ca și ori-care alt funcționar caută sê se supue acestei acțiuni.

X. Ridicarea comerțului și industriei naționale, prin creare de instituțiuni de credit, de căi de comunicare, șosele și drumuri de fier, cari sê lege diferitele localități între ele și țera întregă cu Europa civilisată...

XI. Descentralizare administrativă întinsă reforma legilor comunale și județene în așa mod în cât diferitelor localități sê se asigure uă viață proprie, uă putere de acțiune care sê le permită a se desvolta materialicește și moralicesce.

XII. Reorganizarea judecătorească așa în cât sê asigure uă bună distribuire a justiției care sê facă magistraților uă pozițiune mai puțin precarie, mai independentă și apărată de fluctuarile politice, de consecințele schimbărilor miniștrilor, și sê înlesnescă astfel guvernului calea d'a dobândi și desfintarea jurisdicțiunei consulare.

XIII. Instrucțiunea publică generală, gratuită și obligatorie sê devie un adevăr.

Înființarea de școle comunale în tótă

téra, înființarea de școle de meserii și de comerciū cât se va putea mai mult.

Reforma legii de instrucțiune așa în cât să răspundă la adevăratele trebuințe ale țerei și să asigure institutorilor primari și profesorilor uă pozițiune onorabilă și neatârnată.

XIV. Organizarea armatei după sistema care se facă din fie care român un oștian, se ne dea cu puține cheltueli uă armata numerósă și bine organizată.

(Acest articol și cel privitor la magistratură a fost dezvoltat, tot atunci, de C. A. Rosetti și amicii săi în modul următor : Reorganizarea judecătorească prin stabilirea elegibilității magistraților ce au a aplica legea, măsură care descarcă pe puterea centrală, d'ua sarcină și d'ua cauză de slăbiciune, căci, ori cât ar fi de bine dispusă, ea nu poate nici uă dată satisfac la tóte așteptările.

Eligibilitatea lăsând cetățenilor dreptul d'ași desemna magistrații, le lasă și răspunderea.

Condițiunile de elegibilitate se vor determina prin lege, ținându-se sémă de sciință și de serviciile deja făcute. Simplificarea sistemii actuale a organizării curțelor și tribunalelor.

Organizarea armatei după sistema Elvețiană și prusiană care împuținând cheltuelile, înmulțesc puterile apărătoare ale țerei, desființază inegalitatea înaintea legii, prin desființarea dreptului imoral de rescumpărare cu bani, stabilit de legea actuală, și face pentru tot românul uă datorie d'a fi oștean al patriei).

XV. Reformarea legii pensiunelor prin respectarea drepturilor câștigate și crearea unei case care ar capitalisa, ar trage din ele cel mai mare și mai drept folos și ar asigura pensionarilor o pensie proporțională depunerilor lor.

XVI. Legea justiției militare lovind pe oștean numai și anume pentru delictе comise în exercițiul funcțiunii lor; și punând-o în armonie, în ce privesce penalitățile, cu principiile stabilite în constituție și de celelalte legi ale țerei.

(Urmăză semnăturile membrilor comitetului).

PROGRAMA DIN 1867 ¹⁾

Când se închise sesiunea din Noiembrie 1866, în care liberalii fură aleși pe bazele programei precedente deputații diverselor grupuri adresară alegătorilor lor următorul manifest program, care fu votat în întrunirea centrului și a stânzei, la 21 Februarie 1867, câte-va zile mai înainte d'ă intra d. Ion Brătianu în minister:

1) Originalul acestei programe se află în mânele noastre.

Februarie, 1867.

După uă sesiune de 3 luni, subscrișii deputați represintănd deosebite grupe liberale din adunarea legislativă, socotind că este bine, că chiar necesitatea cauzei ce apăra reclamă ca ei să constate, că oricare a fost calea ce au urmat până aci, măsurile ce le-au întrebuintat, ei n'au avut și n'au urmărit, de cât unul și acelaș finit: fondarea în România a unui guvern stabil întemeiat pe instituțiuni egalitare și liberale, pe instituțiuni democratice.

Acest finit este astăzi dobândit. Prin realizarea marelui principiu proclamat de Adunările naționale din 1857, prin suirea pe Tronul României a Principelui Carol I și a dinastiei séle, țera a dobândit un guvern stabil, prin urmare mai presus de ambițiunile și de intrigile aspiranților la Domnie.

Prin Constituțiunea sancționată de Domn în 30 Iulie 1866, România posedă astăzi toate libertățile, toate garanțiile cetățenesci ce alte națiuni mai puternice, mai înaintate nu le au încă, séu nu le au dobândit de cât cu prețul unor stăruințe seculare și cu vărsare de torenți de sânge.

A menține și consolida regimul consti-

tuțional, acesta trebuie să fie, acesta este programa partidei liberale din Camera și din țară.

Aplicarea cu bună credință a Constituției, dezvoltarea și îmbunătățirea pe calea legală a principiilor egalitare și liberale ce ea le cuprinde, adoptarea unei întregi sisteme de reforme în toate ramurile administrațiunii publice și toate în spiritul regimului nostru constituțional sunt negreșit mijlocele cele mai nemerite spre a face ca națiunea să iubească și să bine-cuvinteze noua ordine de lucruri întemeiată în România prin plebiscitul de la 8 (20) Aprilie 1866 și prin Constituțiunea din 30 Iunie.

Spre a dovedi acesta, spre a asigura Româniilor calea de egalitate și de libertate în care a intrat, spre a liniști națiunea despre fricile ce încep a se simți că s'ar fi cugetând a o reînapoia în regimurile de predominare a unei singure clase și a unei singure de categorii de interese, spre a arăta tot d'ună dată miniștrilor cu ce condițiuni, cu păzirea căror principii, în urmarea a cărui drum politic ei pot dobândi, atât în adunare cât și în țară concursul leal și sincer al partidei liberale, venim aici a face profesiunea noastră de credință ce

nu este de cât însumarea principiilor egalitare și liberale care — de și prin osebit căi — pururea au însuflețit și au condus partida liberală din România, în curs d'aprobe două-deci de ani, cu începere de la 1848 și pêne astăzi.

Naționalitatea

I. Mai înainte de toate, cu or ce preț și în or ce împrejurare ținem la apărarea și dezvoltarea naționalității române.

Provedința și glorioșii noștri strămoși ne au dat uă misiune de civilizațiune la gurele Dunărei. Acésta sfântă misiune trebuie să ne o împlinim.

Respectând drepturile și interesele statelor vecine, trebuie să fim și noi pururea în pozițiune d'a face a se respecta și drepturile și interesele României de către țările streine.

Libertatea conștiinței

II. Ținem la libertatea conștiinței, la toleranța religioasă ca la uă sacră moștenire, ca la legea bătrână a României. Ținem cu atât mai mult la religiunea părinților noștri.

Religiunea ortodocsă a apărat și a păstrat secolii întregi naționalitatea română.

Voim d er s  dăm bisericei n stre tot prestigiul, t t  independința ca ast-fel ea să p ta cu succes s 'si îndeplinescă m n-tuit rea  i sufletesca sea chi mare. Vom căuta a  i asigura ac st  pozițiune prin legi intemeiate pe datinele n stre străbune ce sunt a i în intrunire cu spiritul civilisa- iunii moderne, ce pretutinent acum pro-clamă principiul: «Biserică liberă în stat liber».

Imbunătăţirea morală  i materială a cle-rului nostru nu de a i figur z  în pro-grama politic  a partidei liberale.

Voim d er ca ea să devia din ce în ce mai reală  i mai eficace

Instrucțiunea publică

III. Na iunea română a căruia ori-ce membru este un cetăţean chi mat a  ice-cuv ntul s u în afacerile Statului, jude u-lui,  i comunei, are mai mult de c t ori-care altă trebuin a d'ua largă  i  ndestu-l tore: instruc iune publică.

Libertatea  i garanțiile cet ţenesci nu-mai atunci se vor înrădăcina la noi într'un chip nestr mutabil când cei cari le posedă vor avea cunoscin a deplină  i luminată despre însemnătatea  i buna lor  ntrebu- n are.

Instrucțiunea primară este declarată obligatorie și gratuită.

Ea d'ér trebuie să devie și în fapt precum este în lege și în toate orașele și satele, și fără a cruța nici un sacrificiu, căci numai prin răspândirea unei instrucțiuni solide și morale vom putea asigura existența libertăților publice.

Instrucțiunea noastră secundară și superioară, reclamă încă multe îmbunătățiri; legile cari o privesc trebuie d'ér reformate, și acesta trebuie făcută cât mai curând pentru ca fiii români să p'otă găsi în patria lor toate mijlocele de luminare ce p'ene acum, din nenorocire, mai numai cei avuți le put'eu dobândi, în țeri departate.

Armata

IV. Națiunile cele mai puternice se ocupă mai mult de cât ori-când, de mijlocele lor de atac și de apărare, de forțele lor armate. România av'end numai a s'ap'ara nu simte nevoie d'ua numerosă armată permanentă.

Avem trebuința numai d'a putea ch'ama sub arme cu grăbire și cu mici cheltueli cel mai mare număr posibil de luptători. Cât mai curând d'ér cată ca instituțiunea milițiilor să devie uă realitate;

forțele noastre militare trebuie să fie încă organizate ast-fel în cât să găsească în țară toate mijloacele de echipare și de înarmare în modul cel mai puțin costisitor.

Finanțe, agricultură, industrie, comerțiu etc.

V. Criza noastră financiară în mare parte nu provine atât din lipsa resurselor cât din lipsa spiritului unei adevărate economii în bugetul cheltuelilor noastre, din reaua și nedrepta noastră sistemă de impozite, din legile vicioase de percepțiune, din neorganizarea institutelor de credit din care cauză comerțul și industria țerei sunt în decădere. România are mari bogății naționale necunoscute și nedestupate încă. Uă țară care din 150 milioane venituri, are 37 provenite din domenii, mine, păduri, pescării și alte ramuri proprii ale séle, numai săracă nu se poate dice.

Prin urmare îndreptarea financelor noastre stă în însuși putințele, în însuși mâinile noastre. Bugetele noastre le vom putea echilibra îndată ce ne vom ocupa serios cu reformarea sistemului nostru financiar, cu adoptarea unui mod mai bun și mai producător în administrarea proprietăților statului; îndată ce vom înzestra țera cu uă

mai economică organizare a serviciilor publice, cu modificarea impositului personal printr'un mod de repartitiune dréptă. Vom îmbunătăți finanțele nóstre mai cu deosebire îndată ce vom organiza creditul prin banci agricole și comerciale, care sê ridice comerciul, industria, agricultura; sê le dea viață prin stimularea și înlesnirea transacțiunelor private precum și a lucrărilor publice ale statului și ale județelor.

Fără un comerciũ, fără vã industrie prosperã, un stat nu pôte înainta; fără cai de comunicare, și institute de credit, acelea nu pot prospera.

A constitui dér creditul, a completa sistema nóstrã de șosele și a chema și ajutorul vapórei, spre a grãbi transporturile este mijlocul cel mai bun, de a înlesni producerea, de a eftene esportarea produselor nóstre. Cu acest mod vom da viață agriculturii și industriei nóstre, vom mări avuția particularã și prin acésta chiar vom înmulți și resursele tesaurului public. S'adãugãm la acésta mãsuri serióse spre a preserva și desbãra țera de vagabonđii strãini, cari sunt un rãu național, uã plagã și pentru comerciũ, și pentru industrie și pentru agriculturã chiar, prin modul de speculațiunile neertat de legi și de mo-

rală ce o întrebuițeză și cu atât mai vătămător, căci numărul lor este foarte mare, mai ales în partea de peste Miclov. Cu asemenea garanții vom merge pe calea prosperității, financiare și comerciale.

Administrațiunea

VI. Slăbiciunea administrațiunei noastre, dreptele nemulțumiri ce ea provăcă din toate părțile, nu provin atât, din defectuositatea instituțiunelor noastre cât din împrejurarea regretabilă, ca administrațiunea noastră în toate treptele seéle este încă povățuită tradițiunile vechiului regim regulamentar. Ea este departe de a fi însuflețită de principiile e de ideile și maximele liberale și egalitare, care sunt sufletul nuoilor noastre instituțiuni. Ea se servește de autoritatea ce-i este încredințată, nu spre așeđa interesele generale, în locul intereselor parțiale seú personale, nu spre a da dreptul seú fie căruia fără deosebire de opiniune și de partidă, nu spre a face pe populațiune a iubi și a bine cuvênta regimul nou și principiile democratice care îi sunt baza fundamentală. Cată dér seé cerem de la guvern ca atât el cât și agenți seé seé propage și seé practice cei di'ntâiu principiile

și maximele noului nostru regim constituțional, întrebuintând puterea și activitatea lor, numai spre a asigura și apăra interesele morale și materiale ale populațiilor în fruntea cărora se află.

În numirea funcționarilor reclamăm mai cu deosebire păzirea legilor de admisibilitate și înaintarea treptată. Noi nu suntem nici în contra numelor, nici în contra bogăției, nici în contra legiuitelor influențe și pozițiilor legitime, dăr partizanii ai unei stricte egalități, atât în privința îndatoririlor cât și a drepturilor, voim ca la numirile ce guvernul este în drept a face numai știința, meritul și moralitatea să fie titlurile de recomandare.

Responsabilitatea ministerială

VII.—Responsabilitatea ministerială este un principiu consacrat, prin constituția noastră; este uă condițiune *sine qua non* a regimului constituțional. Neapărat trebuie să dobândim uă lege care să facă din această responsabilitate un adevăr pozitiv.

Justiția

VIII. Organizațiunea noastră judecătorească reclamă încă multe îmbunătățiri. Cele mai de căpetenie sunt de a întemeia independen-

dența magistraturei, preservându-o de fluctuările politice prin modificarea actualilor sisteme și tot-d'o-data de a asigura justițiabililor uă bună și gratuită distribuire a justiției.

Descentralisarea administrativă

IX. Descentralisarea administrativă este ađi ua reforma la ordinea ăilei în tótă Europa. În România numai decentralisarea póte vedea abuzurile ce se comit pururea când se administréza de departe ; numai decentralisarea póte deștepta simțul populațiunelor pentru interesul public, póte da uă impulsione puternică îmbunătățirelor materiale din crașele și satele nóstre. În afacerile locale comuna și județul trebuie sé devie deplin autonome și statul nu se cuvine a interveni de cât spre a menține atributele guvernului central, spre a priveghea ca interesele generale sé nu fie jicnite prin dispozițiunile autorităților județiane și comunale. Numai prin decentralisare vom putea face ca inițiativa proprie și mântuitoăre a însuși poporațiunelor nóstre sé înlesnéscă inițiativa autorităților centrale și astfel cetățenii sé aștepte și sé dobêndéscă binele de la însăși activitatea și inteligența lor proprie.

Căi de comunicație

X. Aplicarea cu sinceritate a principiilor de descentralizare, mai sus espuse va vindeca de sigur uă mare parte din suferintele județelor în genere și în particular a județelor de peste Milcov. Pentru acéastă parte importantă a României, recunóscem că nu trebuie a se opri aci cugetările nóstre de îmbunătățire. Uă largă sistemă de căi de comunicare, realizarea navigabilităței Prutului și în deosebi cât mai curândă construire a căei ferate, care se lege Iași, Cernăuți-Bucuresci și porturile Dunărene, suntem siguri că va contribui a se da înflorierea acestor localități și în deosebi vechet capitale a Moldovei, a cărei bună stare și prosperitate trebuie pururea să ne fie scumpă.

Agricultura

XI. Agricultura este pênă astă-đi singurul și marele nostru isvor de avuție națională. Legea rurală a precurmat pentru tot dé-una în România cestiunea socială ; acum acârnă numai de uă bună administrațiune, de a asigura și'npăca interesele bine înțelese ale proprietarilor mari și ale proprietarilor mici.

Prin acésta chiar se va da un puternic

sbor activității agricole. Agricultură are mai presus de toate trebuința de ordine și stabilitate. Acesta în mare parte în nemeșita alegere a funcționarilor, chemați prin atribuțiunile lor a fi în contact nemișlocit cu populațiunile rurale. Uă condițiune neapărată a prosperității agriculturii stă și în esacta și la timp esecutare a tocmelilor agricole, care de îndată ce vor fi făcute cu bună credință trebuie să fie puse sub scutul legii.

Indeplinirea acestor angajamente va esercita uă înriurare priinșiosă și moralisătoare asupra populațiunilor rurale dându-le deprinderi de ordine, de esactitate și de prevedere.

Aceste sunt principiile cele mai esențiale ale partidei liberale din România. Ele formeză programa noastră politică și ministerul care și le va însuși, care le va aplica cu sinceritate și bună credință este sigur că va avea concursul deplin și leal al deputațiilor ce sunt adunați sub acest drapel.

Acest concurs sincer și neinteresat va avea mai ales acel minister, care pe lângă adoptarea programii noastre va înțelege că după lăngă și felurite lupte, cea d'ânteu

condițiune a consilierilor tronului, principelui Carol I, stă în precurmarea prigonirilor, în aliparea pasiunilor și în întemeierea păcei politice în societate.

Guvernul ce ne va da această pace va fi în drept de a conta de mai 'nainte și pe recunoscinta țerei și pe sprijinul tuturor bărbaților de bine și de inimă, fără deosebire de partida și pozițiune.

Preotul N. Ioachimescu. — Stefan Golescu. — P. Popazu. — C. A. Rosetti. — Trandafir Djuvara. — M. Kogălniceanu — Hasnaș. — Grigore Miculescu. — Ión Marghiloman. — Constantin Hristescu. — C. T. Grigorescu. — Voinea David. — P. Arbore. — Alecu C. Golescu. — D. Culo-glu. — Mehedințeanu. — Gr. Iorgulescu. — N. Constandache. — G. Teodoru — D-tru Brătianu. — Ión I. Filiu. — Gheorghe P. Mantu. — N. Hagi-Nicolai. — Ión C. Brătianu. — P. I. Cernătescu. — R. S. Câmpiniu. — G. Ghițescu. — Gr. G. Lahovary. — I. Agarici. — A. Vericeanu. — M. I. Vladimirescu. — M. Pleșescu. — G. Cnezeveciu. — P. Filibiliu. — N. Fleva și alți deputați din stânga și din centru.

PROGRAMA COALIȚIEI DIN 1875

În timpul din urmă al guvernului d-lui Lascar Catargiu, liberalii de diverse nuanțe se uniră cu domniul Manolache Costache Epureanu spre a resturna guvernul conservator.

Deputații și senatorii, aparținând acelor grupări, redactară o programă, care fu în urmă cunoscută sub denumirea de programă de la *Mazar-Pașa*. Acea programă a fost de atunci și până în prezente considerată ca crezul politic al partidei *național-liberale*.

Deci până ce partida liberală va redacta o nouă programă, suntem în drept să-i cerem respectarea ei, de și, după părerea noastră, ea n'ar trebui să fie privită de cât ca rezultatul unei coalițiuni, în vederea resturnării unui guvern, iar nu ca programă a unei partide care are pretențiunea de a fi și democratică.

Ori cum ar fi, o punem sub chiul publicului spre a o avea în vedere cei cari lucrează la noua gramă :

PROGRAMA

Țera întregă cunoșce că regimul constituțional-parlamentar, unul din cele patru puteri adoptate de adunările mame din 1857, ca baza viitoare organizațiunii a României, a devenit în ultimii ani uă simplă ficțiune. În fapt, guvernământul bunului plac a înlocuit instituțiunile noastre reprezentative.

Asta-đi națiunea nu mai esercită vre un control asupra afacerilor publice, asta-đi nu mai avem de cât cu numele echilibrul dintre puterile Statului, precum el este prevăđut de constituțiunea jurată de Domn.

În fapt, nu majoritățile legislative formésă ministerele, ci miniștrii 'și fac majoritatea, și mai că nu putem đice unanimitatea legislativă.

Cele petrecute supt ochii noștrii, cu ocasiunea ultimelor alegeri, nu mai permit națiunii d'a-și face ilusiuni asupra sórtel ce o așteptă. Suntem în drept d'a afirma că, în cea mai mare parte a țerei, *alegeri constituționale n'aũ esistat*; căci, profitând de imperfecțiunile legii electorale și de restălmacirile făcute acestei legi, am vedut agentii guvernamental', întrecându-se în zelul întru d'a-i falsifica esplicatiunea.

După nouă ani de la promulgarea Constituțiunei, ministerul actual, printr'ună monstruoasă interpretare a articolul 5 din legea electorală, a aruncat în colegiul III, ca alegători direcți, ruralii cari nu pot vota de cât prin delegațiune în colegiul IV. Ast-fel, cu rari excepțiuni, profesiunile liberale, comerțul, industria nu 'și mai au mandatarii în Camera actuală, ast-fel represințațiunea orașelor este acum ucisă, precum de mult este ucisă represințațiunea populațiunilor rurale.

În zilele destinate pentru alegeri, alegătorii nu s'au găsit față cu alegătorii; n'a existat dér între cetățeni acea luptă pacinică și legală, care este sufletul guvernământului constituțional.

Alegătorii—cari au avut curagiul d'a pune mai presus de interesele lor și chiar de siguranța personală, datoria lor de cetățeni—acești alegători s'au aflat, mai pretutindeni, în față numai cu mașina guvernamentală, care confecționând și listele alegătorilor și listele *chiămaților a fi represințații națiunei*,—spre a ne servi de ênsêși espresia Mesagiului—s'a fost transformat în mare și unic alegător al țerei.

În asemenea condițiuni, succesul ministerului era mai dinainte asigurat și chiar cunoscut.

Ast-fel din Constituțiunea noastră, nu mai avem decât denumirea ; érá garantiile constituționale nu mai există și guvernul bunului plac domnesce în România.

Și când s'a făcut acesta ? Intr'ua epocă normală, când marele cestiuni naționale și sociale sunt rezolvate și când țera, după multe suferințe, după îndelungate lupte și comotțiuni de sus și de jos, se credea ajunsă la acel liman, care face fericirea națiunilor în presente, și pregătesce mărire lor în viitor și care pörtă numele de : *domnirea legilor*.

Esperiența secolilor a dovedit că guvernul personal, sub masca regimului parlamentar, devine, în privința consecințelor asupra sórtei popórelor, mai desastros și mai corupator de cât chiar guvernele cele mai despotice. La noi, acest trist adevér, mai mult de cât în ori-ce altă țera, a dobândit ua teribilă consacrațiune. Resultatele cãrmuirii prin bunul plac ș'ale substituiri voinței miniștrilor, în locul voinței națiunii, au adus țera pe țermurile prăpastiei, și fiă-care, plin de grije, vede înaintea sea ruina materială și morală a României.

Adversarii noștri se nu se încerce a împodobi, cu numele de *ordine* și de *stabili-*

tate, uă situațiune care nu mai linisce și pace nu ne prevestesce !

Să nu pretindă că regimul constituționa¹, aplicat în adevărul său, nu este făcut pentru acésta țeră.

România este mândră d'a afirma, că vechile ei legi și tradițiuni, cu istoria sea în mână, ca controlul națiunei asupra aface-rilor publice a fost pururea legea țerei, și că, chiar în timpul cel mai nefaști, guvernul bunului plac n'a putut nici uă dată reuși a se substitui pe lung timp glasului națiunei și dreptului ei străvechiu d'a lua parte la luptele țerei.

După patru ani de funcționare, în cele din urmă regimul n'a mai păstrat din guvernul constituțional, de cât formele esteriore; acésta a deschis ochii tuturor, a convins pe toți ómenii cugetători, pentru cari binele public nu este un cuvânt deșert, că este mai mult de cât timp d'a ne deștepta, d'a ne pune la lucru și d'a face ca domnirea legilor să pună capăt arbitrarului și nesațiului guvernațiilor noastre.

Acésta domnire a legilor noi o cerem ca singură mântuitoare pentru toți. Ea este atât în interesul națiunei, cât și în interesul puterei esecutive. În adevăr, regimul,

reintorcându-se cu sinceritate în calea prescrisă de pactul nostru fundamental, ar da ună legitimă satisfacțiune drepturilor și elementelor vitale ale țerei, și cu acésta s'ar asigura și întări forța morală a puterii esecutive, de vreme ce numai așa s'ar înteneia uă salutară armonie—care astă-đi nu mai există—între acésta putere și între tóte clasele societăței române.

Dér acésta este numai uă speranță, și trista priveliște a presintelui tinde a ne o rida și pe acésta !

De aceia, în fața pericolelor care ne amenință și cari în parte au și lovit drepturile națiunei, câștigate prin bărbăția și sacrificiile a două generațiuni, consacrate prin pactul nostru fundamental, subscriși deputați ai opozițiunei ministeriale care datorim mandatul nostru numai virtuței civice și abnegațiunii alegătorilor noștri, am uitat desbinările din trecut, am lăsat d'uă parte desbinările nóstre asupra unor cesiuni de ordine secundară, și, neavând în vedere de cât suferințele țerei, ne am dat mâna spre a urmări cu stăruință reînvierea legilor, spre a redobândi independența individuală în fața cu a tot puternicia guvernamentală, spre a face ca Constituțiunea, în general, și legea electorală,

in deosebi, sã devie un adevãr respectat și practicat, atãt de cetãteni, cãt și de puterea executivã.

Acest rezultat mãntuitor obținut, activitatea nãstrã parlamentarã va urmãri cu energie realizarea urmãtãrorelor principii :

1.—Vom stãrua ca, in afacerile nãstre esteriãre, sã domnãscã uã politicã romãnescã, uã politicã de pace ; așã o voiesc vechile nãstre tractate, incheiate cu Inalta Pãrtã, așã o voeșce tratactul de Paris, așã o voeșce interesul bine înțeles al Romãniei. Suntem dãr deciși a combate ori-ce Politicã aventurã. Vom priveghia ca guvernul nostru sã observe cãtre Inalta Pãrtã și cãtre tãte puterile gerante uã atitudine nepartinitãre și amicalã, și, prin însesi a-cãsta, vom osãndi ori-ce preferințã exclusivã cãtre unele din Statele streine, preferințã care n'ar avea alt rezultat de cãt d'ane atrage dificultãți și gelozii din partea acelor State. In deosebi, in deslegarea ces-tiunilor economice, noi înțelegem a nu se ține sãmã de cãt de dreptul, binele și interesul națiunii.

2.—In tãte Statele europene, guvernele, ori care este natura lor, pun uã deosebitã îngrijire intru a ocroti bunul traiu, intru a desvolta buna stare a claselor munci-

tóre, întru a răspândi instrucțiunea în mijlocul lor. Ministerul actual cârmuește această țară de un timp mai îndelungat decât l'a avut toate cele-alte ministere, de la 1866 până la 1870. El însă n'a făcut nimic pentru aceste populațiuni, și mai cu deosebire pentru cele rurale. Săténul este astăzi adus la sapă de lemn. Zapciul, primarul, notarul, perceptorul, fiă-care îl asuprește și 'l jupóie fără frică de Dumnezeu și de lege, ca și ministrul de interne și cu prefectii săi, în loc d'a face administrațiune, fac politică și nu reclamă de la subalternii săi de cât politică. Legea tocmeilor agricole a pus la discrețiunea administrațiunei atât capitalurile proprietarilor ș'ale arendașilor, cât și bratele cultivatorilor. Școțele din ți în ți se impuținéză în comunele rurale, și cele ce au mai rămas în ființă, nu mai funcționéză decât cu numele. Insurației din 1864 au îmbătrânit așteptând pământurile date lor prin legea rurală și garantată lor prin Constituțiunea din 1866. Atât în privința acestora legea este suspendată precum este suspendată și legea din 1868, care prescrie ca mahalagiilor agricoli din orașele principale să li se vândă loturi de pământ din învecinatele moșii ale Statu-

lui. Guvernul, prin acésta, a violat în chip flagrant articolul 93 din Constituțiune, care rostescce că puterea esecutivă nu pôte suspenla aplicarea legilor.

Vom stărui dér cu tot dinadinsul ca aceste legi sé se aplice, ca sórta claselomuncitóre, de la prosperitatea cărora a'árnă prosperitatea națiunei întregi, sé se îmbunătățescă în mod pozitiv.

Vom reclama aplicarea legilor în privința invetământului gratuit și obligator în tótă țera.

Vom reclama imperios ca populațiunile rurale sé reintre în legea comună și sé ajungă a avea și ele ceia ce le lipsescce astă-đi cu totul *justiția populară*.

3. Indatoririle militare au devenit, mai ales pentru populațiunile rurale, uă sarcină din cele mai apăsátóre. Legea milițiilor, aplicată în mod reu-voitor și pártinitor în unele páři ale țerei, reclamă imperios uă interpretațiune legislativă în scop d'a ocroti pe cetățeni de prigoniri ce n'au intrat în vederile legislatorului. Posițiunea oficerilor are asemenea trebuința d'a fi asigurată în mod pozitiv în contra bunului Plac al conducătorilor afacerilor militare.

Vom stărui dér ca și armată sé aibă justiție.

financelor noastre, laude cari nu pot rezista la cea mai ușoră critică, este necontestabil, și chiar amicii guvernului o recunosc, că sarcinile fiscale ce apasă pe contribuabili au ajuns la nisce proporțiuni atât de zdrobitoare, în cât s'că totă avuția publică și privată. În nici uă țără aceste sarcini — în scurtul timp de patru ani — n'au ajuns la uă asemenea culme. Suntem în drept a afirma că, în acest mic interval, dările s'au urcat în total cu 32 la sută peste ce ele erau în 1869—1870. Și, pe lângă acestea, s'au contractat noi împrumuturi, reprezentând 64,524,162 lei, afară de împrumutul domonial făcut pentru stingeră vechei datorii flotante, și uă parte din bunurile Statului s'au vândut pentru a acoperi deficite bugetare. Reducerea cheltuelilor publice este d'ér de neapărată nevoie, în vedere mai ales d'a desărcina clasele muncitoare, cari, astă-đi, ingenuchiate sub povara dărilor, sunt osândite a le plăti nu din economiile lor, cari nu mai există, nici chiar din capitalul lor, care nu îl mai au, ci robindu'si munca, și nu numai pe cea presinte, d'ér și pe cea viitoare și pe mai mulți ani înainte.

5. Aceiași reducere în cheltueli, și p'un

picioar mai mare, trebuie efectuată în bugetele județene și comunale, cari, de și în mod indirect, nu sunt, în mare parte, de cât o continuare a bugetului Statului. În adevăr, resursele principale ale județelor și comunelor sunt astăzi absorbite prin cheltuieli ce nu sunt de loc pentru trebuințele lor proprii și, în definitiv, îndestulează tot cheltuieli aparținând guvernului central.

6. Legile județene și comunale, din nou reformate, în loc d'a da țerei o legislație mai dezvoltată de cât în trecut și așa precum o prescrie Constituțiunea și precum o reclamă necesitățile practice ale țerei, au întemeiat o centralizare nepomenită, care întrunește în mâinile puterii executive toate interesele județelor și comunelor.

Aceste două legi trebuiesc imperios reformate, în vedere de a da localităților o serioasă și eficace independență în conducerea afacerilor proprii.

7.—Magistratura, clerul, corpul profesoral sunt astăzi lipsite de ori-ce independență în îndeplinirea misiunii lor. Personalul lor lipsit de ori-ce garanție, este redus la rolul de simpli funcționari administrativi. În deosebi, justiția pusă în atâr-narea administrațiunii, a conținut d'a mai

fi a treia putere a Statului. Vom stărui dăr cu neadormire ca oă independență salutară sē fie asigurată clerului și profesoratului; érá justiția sē fiă rădicată la înălțimea misiunii sēle, la gradul de putere care este garantată de Constituțiune și cerută de interesul cetățenesc.

Centralisatiunea de mai sus a avut de efect faptul că astă-đi interesele economice, materiale și morale ale tuturor claselor societății sunt în atárnarea guvernului. Activitatea cetățenilor, forțele și inteligența țerei și chiar a individului sunt restrânse într'un cerc de fer, și puterea centrală tinde din ce în ce mai mult de a cugeta și a viețui singură pentru toți. Oă asemenea stare de lucruri prelungindu-se, va avea de efect a înjosori caracterele, a corumpe consciința umană, a înăbuși în tără ori-ce independență, ori-ce activitate, ori-ce vieță. Acésta ar fi ênsēși mórtea morală a natiunii.

Trebuesc dăr reformate cât mai curēnd legile administra'ive și chiar economice în vederea de a face neatárnate de a tot puternicia guvernamentală, inițiativa, activitatea și traiul cetățenilor, în vederea mai ales de a realța caracterul și independența individului față cu Statul.

Aceste sunt bazele principale ale programului nostru. Ele își au consacrațiunea lor în însăși pactul nostru fundamental. A lucra pentru realizarea lor, pentru sincera și leala lor dezvoltare și aplicare, noi credem că este a face act de bună cetățenie, de onestă mandatari ai națiunii. Mai presus de toate noi credem că numai aceste principii, strict respectate de către puterea executivă și cu energiă apărate de către cetățeni, pot feri țera și instituțiunile ei atât de escesele despotismului, cât și de comoșiunile violente ale resbunărilor populare.

Strâns uniți în mijlôce și în scop, noi pentru apărarea acestor principii și pentru ntroducerea lor în actele și deprinderile guvernului, nu vom cruța nici unul din mijlôcele legale pe cari ni le da Constituțiunea din 1866, nici unul din sacrificiile pe cari ni le impune datoria noastră de români.

M. Kostaki, I. C. Brătianu, M. Co-gălniceanu, A. G. Goleșcu, G. Vernescu Anastasiu, N. C. Fusșea, A. Candiano-Popescu, A. Stolojan, Gh. Kișu, C. G. Peșacov, N. C. Furculescu.

In timp de un an de zile și mai bine

au sosit adereri din capitala și din provincii.

În urma adesiunelor se făcu o întrunire de mai mulți cetățeni din partida național-liberală care alese un comitet pentru a sustine și realiza programa acestei partide care s'a subscris de către deputații opozițiunii.

Acest comitet era compus din 25 membri și anume de d-nii:

Arvanezu Vasile,—Berendeiū Dumitru,—Buescu Pană,—Brătianu Ioan,—Brătianu Dumitru,—Cariagdi Dumitru,—Calinderu Nae,—Câmpineann Ioan,—Ferichide Micail,—Eleva Nicolae,—Ghica Ioan.—Grădișteann Constantin,—Gianni Dumitru,—Golescu Al. G.—Kogălniceanu Mihail.—Costake Manolake,—Lupașcu Alexandru,—Nacu Constantin,—Opran Remus,—Protopopescu Pake,—Statescu Eugeniū,—Stolojan Anastase,—Sturdza Dumitru,—Rosetti C. A.—Vernescu George.

SOLUȚIUNILE

GRUPULUI DEMOCRAT-RADICAL

(1888)

FARTEA ECONOMICĂ

Soluțiunea agrară

1. Revizuirea legii de împroprietărire de la 1864 și 1882, a legii pentru vânzarea în loturi a bunurilor statului, precum și a legii tocmelelor agricole în următorul mod :

În cea ce privește modificarea celor d'ânteiu trei legi :

Darea de pământ arabil, pășunabil, etc. suficient, tuturor țăranilor, ajunși la majoritate, completarea porțiunii de pământ necesară tuturor împroprietărilor de la 1864 și a fiilor lor precum și a însurăteților. Această împroprietărire făcută de stat va fi continuă și permanentă, ér nu periodică, pênă ce moșiile statului se vor epuiza. După aceea, statul va cumpăra cu bună învoire stocuri de moșiș particulare, pentru ca să pôta satisface tuturor cererilor pentru mulți ani. Acesta în mod provisoriu, pênă când un alt sistem mai complet și

mai conform cu legile progresului va putea funcționa, în scop de a răspunde la necesitățile claselor rurale în viitor. Această împroprietărire continuă se va face în cele mai folositoare condiții pentru țărani.

2. Darea de instrumente agricole și tot ce este necesar pentru instalarea unei explorațiuni rurale țeranilor ce vor avea nevoie, sumele necesare vor face parte din aceleași anuități ca și cele privitoare la pământul cedat.

Acestea ca reforme fundamentale.

În cea ce privesce legea tocmelelor agricole :

3. Ficsarea macsimului prețului arendei unui pogon. Bani se nu se răspundă de țeran de cât uă lună după ridicarea recoltei de pe câmp. Acest macsimum se va stabili după tabele generale în cari vor fi consemnate prețurile de arendă din diferitele localități.

4. Determinarea macsimului dijmei pe pogon. Efectuarea dijmuirei de către comisiuni comunale la date potrivite. Determinarea macsimului de care e vorba, va varia în conformitate cu datele tabelor constatătoare de diferitele quantumuri din țera.

5. Obligația din partea proprietarilor și

a arendașilor de a da, din pământul arabil, numărul de pogone necesare tuturilor țeranilor cari nu au pământ său au pământ insuficient, în condițiunile de masus.

6. Indatorirea arendașilor și a proprietarilor de a reserva pentru islas un număr de pogone în proporție cu numărul vitelor din comună precum și ficsarea unei întinderi de pășune pentru fie-care vită. Ficsarea de asemenea și a prețului pogonului de islaz.

7. Suprimarea tuturilor angaralelor agricole, precum: transport cu carul, țile de prestație în natură, resfeturi, obiecte de hrană etc.

8. Ficsarea prețului minimal al țilei de muncă agricolă cu brațele, cu carul, etc. Ficsarea prețului minimal pentru munca cu bucată.

9. Ficsarea macsimului orelor de lucru dintr'ua țil pentru tot felul de muncă la câmp, la pădure, în sat, etc.

10. Să se dea țeranilor dreptul de a lua din pădurile statului lemnele pentru trebuințele casnice și de a pescui.

11. Să se desființeze pe unde ecsistă taxele de podarit și de adăpat vitele.

12. Revizuirea de către comisiuni anu-

me întocmite, a tuturilor datoriiilor contractate de țărani până astăzi, darea de răgaz pentru achitarea acelor ce se vor constata că sunt întemeiate și drepte. Punerea de stavilă a dobânzilor în natură.

13. Obligarea arendașilor și a proprietarilor de a ține registre comerciale și a înainta judecătorilor de ocóle în fiecare an, copie legalizate după contractele agricole respective. Publicarea tuturilor acelor contracte.

14. Până la împărțirea moșiilor la țărani, cât timp statul va trebui să arendeze acele moși, să fie obligat ca în contractele cu arendașii să prevadă, înainte de votarea legilor de mai sus, toate dispozițiile enumerate și numai cu aceste condiții să se facă arendarea.

Serviciul Sanitar.

1. Prevederea în budgetul statului a unui fond destinat pentru secarea apelor stătătoare din sate și din împrejurimile lor.

2. Interdicerea prin aspre pedepse a vânzării de porumb stricat și confiscarea lui ori unde s'ar găsi, după indicațiunea medicului plăsei.

3. Crearea de spitale rurale prevăzute cu farmacii cari să pótă în același timp

și vinde medicamente pentru bôlele ce bântue satele, după ordonanțele medicilor de plăși și cu prețul costului lor. Banii rezultați din acesta va constitui fondul din care aceste farmacii rurale se vor aproviziona continuu cu medicamentele arătate.

4. Obligațiunea pentru agenții administrativi de a executa prescripțiile medicilor de plăși.

5. Obligațiunea județelor de a prevedea în bugetele lor sumele necesare pentru plata unui medic de fie-care plasă și pentru instituirea unui laborator chimic județean, însărcinat cu analiza băuturilor spiritose din comerț.

6. Pedepsirea aspră a vîndătorilor de bături spiritose falsificate și confiscarea acestor bături, după cererea șefului laboratorului.

7. Mărirea salariului medicilor de plăși conform legii de gradație a corpului didactic.

8. Predarea unui studiu de igienă populară în școlile primare rurale și de medicină populară în școlile normale, de agricultură, de meserii etc.

Impozitele

Impozitul progresiv asupra capitalului.

Prin capital se înțelege imobilele agricole, uzini, fabrici, instrumente, mașini, obiecte mobile, minele, utilagiul, trăsurile, animalele, etc. Să esceptéză imobilele urbane destinate închirierii, comerțului și industriei, cari vor fi espuse la alt regim. Acest impozit va avea de bază valoarea venală a obiectelor.

3. Impozitul progresiv asupra venitului numai în caz când capitalul nu se pôte urmări de cât sub manifestarea de venit etc. și cu scutire a venitului realizând din muncă, pentru clasele sărace.

3. Impozitul fonciar progresiv. Acest impozit se va preleva asupra tuturor fondurilor pădurilor etc. exploatate séu nu. În ficsarea lui se va ține sémă de renta pământului produsă de conjecturile sociale, de mopolizarea unei prea mari părți de pământ în mâinele unei minorități și prin urmare de lipsa ce este simțită de cei ce nu aũ în deajuns.

4. Impozitul asupra succesiunilor de tóte felurile, ficsat cu un quantum ast-fel în cât el se póta aduce fondului social uã parte din averile acumulate de părinți, de rude etc.

5. Desființarea tuturor impozitelor indirecte cari lovesc hrana, îmbrăcăminte,

- 206- activitatea socială etc. precum impozitu asupra sărei, vin, alcool, tutun, asupra zahărului etc. etc. Printre impozitele indirecte de desființat va fi și tacsele vamale-fiscale etc.

Aceste impozite vor putea funcționa cu un quantum minim numai în caz când celelalte impozite, enumerate mai sus, nu vor produce suma trebuitoare statului.

Regimul vamal

Purcedând de la principiul că munca națională trebuie protegiată fără a lovi în interesele consumației și iară a crea privilegiu pentru unele clase, stabilim următorul regim vamal :

1. Desființarea tacselor vamale cu caracter fiscal, adevărat impozit indirect ce cade pe umerile claselor muncitoare servind de resursă bugetară.

2. Liber-schimb ilimitat pentru toate produsele naturale său fabricate, pe cari țera nu le posedă de loc.

3. Tacse seriose protecționiste, cu caracter proibicionist chiar, pentru toate produsele naturale său fabricate pe cari le avem său le fabricăm în cantitate prea de ajuns pentru cenusumațiune și în condițiuni de estinătate ast-fel în cât închiderea gra-

nițelor să nu lovască în interesul consumatorilor și în progresul agricol său industrial.

4. Prime de încurajare sub diferite forme. ajutoare, scutiri de impozit etc. pentru produsele de tot felul socotite ca folosite, care de și nu se fabrică la noi în cantități suficiente, de și condițiunile de producțiune nu sunt încă destul de bune totuși începuturile promet că într'un viitor mai mult său mai puțin apropiat acea producțiune se facă parte din munca generală a țerei.

Fondul primelor de încurajare se va forma prin stabilirea unui impozit direct anume creat.

5. Desființarea tuturor convențiunilor comerciale său stabilirea regimului conventional pe bazele de mai sus, față cu toate țările.

Partea industrială

Principiul care trebuie să domineze această materie este următorul: de a face pe capitaliști să participe la muncă, iar pe muncitori la capital.

Etă prin ce mijloce :

1. Ficsarea unui minimum de salarii pentru muncitorii de toate felurile de la fa-

brice, uzine, exploatari industriale, întreprinderi, societati etc.

Acest minimum se va fixa având în vedere deosebitele întrebuințări ale brațelor și ale inteligenței muncitorilor etc.

2. Pe lângă acest salariu minimum, participarea muncitorilor la beneficiul net al exploatărilor, în proporțiune cu munca și cu salariul lor.

3. Formarea de case pentru asigurarea lucrătorilor în cas de boala, de bătrânețe, de lipsă de lucru, de incapacitate de lucru etc. Pentru crearea unor astfel de fonduri patronii, întreprinzătorii etc. vor contribui cu două părți, muncitorii cu una din salariile lor, iar statul cu a patra parte.

4. Răspunderea patronilor în cas de accidente.

5. Formarea unui fond, prelevat asupra părții de beneficiu a lucrătorilor, în scop ca să potta cu timpul deveni pârtași și ei la proprietatea fabricilor, utilagiului etc. Participarea lucrătorilor în acest mod se fie obligatorie pentru patroni și capitaliști.

6. Interdicția de a se întrebuința în fabrici etc. copiii cari ar avea mai puțin de 12 ani. Combinarea orelor de lucru așa

ca copiii să aibă timpul liber pentru a frecuenta școlile.

7. Regulamentarea muncii femeilor și a adolescenților.

8. Ficsarea prin lege a unei zile normale pentru adulții de ambele sexe la 9 ore de lucru.

9. Dreptul lucrătorilor de a se amesteca în ficsarea regulamentelor interioare ale atelierurilor. Amendările și reținerile din salariile lucrătorilor vor fi cu totul oprite.

10. Crearea de sindicate profesionale de lucrători.

11. Preferirea grupurilor de lucrători la antreprizele statului.

12. Până la aplicarea acestor măsuri în general, statul să fie obligat a le prevedea în atelierile și fabricile sale.

PARTEA POLITICA

Grupul democratic-radical va persista în urmărirea unui număr de reforme pe tărâmul politic, pe acela al instrucției, al armatei, justiției etc. din care cele mai însemnate sunt următoarele :

In materie constituțională

1. Desființarea colegiilor actuale electo-

rale și introducerea sufragiului universal, așa cum există el în Franța, Germania etc.

2. Ingradirea și restrângerea prerogativelor și atribuțiilor regelui, precum desființarea puterii de a sancționa legile și de a fi șeful armatei etc. etc.

3. Stabilirea din nou a jurisdicției juraților în toate delictul de presă de orice natură ar fi ele.

4. Tote libertățile proclamate în Constituție serios lăsate în deplinul exercițiu și lărgite, precum, dreptul cetățenilor de a se întruni în mod pacinic chiar și sub ceru liber, iar nu numai sub acoperământul unei clădiri.

5. Dreptul de rezistență la măsurile ilegale luate de autorități și judecarea diferendelor de această natură de juriu.

6. Intrarea Dobrogei sub regimul constituțional.

7. Garantarea poziției funcționarilor publici. Înaintarea în funcțiuni pe baza concursului.

Desființarea taxei de 5 la sută pusă pe salariul funcționarilor.

Să se recunoască funcționarilor destituiți fără nici un motiv dreptul de a apela la justiție.

In ceea ce privește armata

1. Reducerea serviciului militar în armata activă de la 3 ani la 1 an—și mărirea efectivului până la garantarea siguranței statului.

2. Reducerea serviciului militar de la 5 la 2 ani în armata teritorială.

3. Luarea de la juriurile și tribunalele militare a tuturor infracțiunilor de drept comun precum: omor, furt, delapidare eschrocherie etc., etc. și darea tuturor crimelor și delictelor în competența justiției civile ordinare.

4. Păstrarea tribunalelor militare numai pentru judecarea și pedepsirea infracțiunilor disciplinare.

In ceea ce privește instrucția

1. Instrucția gratuită, obligatorie și *integrală a tuturor copiilor* din orașe și de la țera; întreținerea celor lipsiți de mijloace de către stat, comună, etc. cu hrană, îmbrăcăminte etc. Complectarea acestei instrucții prin cursuri de adulți.

2. Inamovibilitatea învățătorilor și învățătoarelor rurali ca și a celor-alți membri ai corpului didactic.

3. Statul să vie în ajutorul comunelor rurale care nu au fonduri indostulătoare

pentru a putea construi localuri școlare.

4. Să se modifice legea care pune pe învățătorii rurali sub controlul direct al autorităților administrative, rămânând ca ei să fie dependenți numai de ministerul instrucțiunii publice ca și întreg corpul didactic urban.

5. Să se egalizeze și să se sporască salariile învățătorilor rurali, suprimându-se deosebiri ce actualmente se fac între ei prin împărțirea în mai multe grade.

6. Desbracarea învățământului secundar de caracterul clasic și îndreptarea lui spre predarea cunoștințelor cu caracter modern.

7. Crearea de internate gratuite pentru elevii săraci de la sate și orașe cari alminterea ar fi în imposibilitate de a continua studiile mai departe etc. etc.

8. Crearea de școli profesionale care să ia locul ucenicului în ateliere. Aceste școli îmbrățișând studiul tuturor meseriilor, vor fi puse sub privigherea sindicatelor profesionale de lucrători.

9. Inființarea de școli agricole regionale.

In ceea ce privește justiția

1. Stabilirea concursului pentru numirea personalului judiciar și luarea de dispoziții serioase pentru ca atât înaintările cât și

destituirele să fie în afară de bunul plac al ministrului, atârând de la corpul magistraților însesi.

2. Justiția gratuită : Desființarea tuturor taxelor care împovăreză pe justițiabili și seracșii pe clasele muncitoare.

3. Revizuirea în sens egalitar și democratic a întregii legislații a noastre, precum bunióră articolii din codul civil privitor la situația inferióră ăa muncitorilor față eu patronii, femeii, lacunele în privința copiilor naturali, etc. etc.

Politica externă

1. Unitatea naționa'ă și confederația statelor balcanice.

PROGRAMA SOCIALIȘTILOR

Partea politică.

1. Votul universal (ori-ce cetățen, ori-ce cetățenă ajungând la 20 de ani să aibă dreptul de vot).

2. Desființarea armatei permanente și înarmarea poporului.

3. Autonomia comunală. Comuna stăpână absolută pe toate treburile ei.

4. Libertatea desăvârșită : pentru presă, întrunirea, asociațiuni.

Inviolabilitatea domiciliului, *habeas corpus*

5. Desființarea bugetului cultelor.

6. Invățământul liber și fără plată. Lângă toate școlile să se întemeieze instituții în care copiii săraci, în tot timpul învățaturii, să primească mâncare, haine, cărți.

7. Alegerea magistratilor de către popor.

Justiția fără plată la toate instanțele și în toate privințele-

8. Inlocuirea penitenciarelor prin case de corecție.

9. Egalitatea femeii.

Partea economica

1. Trecerea proprietăților statului în stăpânirea comunelor.

2. Rescumpărarea treptată a proprietăților noi și trecerea lor la comună.

3. Desființarea tuturor dărilor indirecte și inlocuirea lor printr'un impozit progresiv, (cetățenii al căror venit nu va trece peste 2000 lei pe an să fie scutiți de ori-ce impozit.)

4. Moștenirile care trec peste 10,000 lei să fie supuse la următoarele taxe :

Cele colaterale la 50%, cele în linie dreaptă la 30%, decât dacă o moștenire ar fi mai mare de 100,000 lei, tot cât trece peste această sumă să rămâie în folosul națiunii.

5. Deschidere de credit tuturor societăților de lucrători care s'ar forma pentru întreprinderi industriale.

6. Deschidere de credit comunelor rurale pentru ași cumpăra unelte perfecționale de muncă, semênțe bune etc.

7. Tóte lucrările statului să fie date la grupurile de muncitori, când ar fi constituite.

8. Comunele rurale și cele urbane să ia asuprașe pregătirea ori aducerea lucrărilor numai de cât trebuitoare cum este: pânea, carnea, apa și luminatul, cu scop de a înlătura specula și scumpeția.

9. Comunele se rescumpere casele de închiriat și sê le închirieze cu prețuri cari sê nu trecă peste cheltuelile de ținere în bună stare și zidire din nou.

CONCLUSIUNE

PROGRAMA DIN 1889

Am publicat cele mai însemnate programe, ale diverselor grupuri politice și, în dorința d'a ajunge la uă înțelegere între tóte nuanțele demrosratice, am arătat prin *Românulŭ*, pe ce base cred că s'ar putea stabili acea unire a liberalilor.

Spre a complecta deci seria programelor, prin care încheiŭ acest prim volum de *Amintiri*, pun ca conclusiune urmétóarele dorinți, care pot fi considerate ca programa de conciliațiune, a acelora grupați în jurul *Românului* în 1889 :

Ne voind să înăsprim luptele nós-tre, amintind trecutul, ne vom abține astăđi de la orŭ-ce apreciațiunŭ, privítóre la causele care aŭ dat nascere

desbinărilor între liberali și nu vom cerceta din ce parte este vina. Un fapt însă este netăgăduit: *Partida liberală e desbinată, drapelul ei a fost sdrențuit.*

Când această tristă constatare a fost făcută din unul din șefii partidei liberale, el cu lacrimi în ochi a zis: «Vechiul drapel al libertății și al moralității va fi sdrențuit astăzi cu totul.

«Nu ne mai rămâne de cât să adunăm acele sdrențe ca niște mōște și să le încredințăm nuoilor generațiuni, pentru ca cu dēnsul în mână, să lupte la rindul lor, cu credință și cu liniște și răbdare, pentru reînvierea sfintelui drapel, cu care după uă lupt de 50 de ani, plecând de la robie ajunserăm unde suntem.»(1)

Astăzi simțind mai mult ca orî când acel dureros adevăr; împinși numai de iubirea țerei și a democrației, cre-

(1) Cuvinte rostite de C. A. Rosetti, la 2 Aprilie 1884, când se despărți de d. Ion Brătianu.

dem că datoria noastră este, să nu rémintim desbinările trecute, ci să luptăm cu credință, linisce și răbdare, pentru reînvierea sfintelui drapel ale căror sdrențe ne a fost încredințate.

In acel scop credem că unirea celor cari aũ același aspirațiunı, trebuie să se facă și că prin concisiunı reciproce, luând în desbatere următoarele reforme vom putea să cadem de acord, spre reînvierea drapelului democrațiı.

Inspirândune de spiritul constituțiunei noastre, cred că una din reformele cele mai urgente este punerea legilor noastre în raport cu prescripțiunile pactului nostru fundamental. Vom cere deci ca să se garanteze, prin legi speciale, libertatea conșcinței, libertatea învățământului, libertatea preseı și libertatea întrunirilor.

Să se ia dispozițiunı ca de fapt să nu existe în Stat nici uã deosebire de clase, toți românii să fie puși în posibilitatea de a fi egali, înaintea legeı,

și dările și sarcinile publice se fiă în realitate egale, ținându-se sémă de a-
verea și de trebuințele fie-căruia, și
se se facă de urgență legi cari se de-
termină condițiunile de admisibilitate
și înaintare în toate funcțiunile statu-
lui.

Vom cere ca să se pună capăt privi-
legilor, scutirilor și monopolurilor de
clasă ce aũ mai rămas în ființă, în
contra prescripțiunelor constituțiunei,
și chiar streinii aflători pe pământul
nostru, să se bucure de protecțiu-
nea acordată lor.

Vom mai cere uă lege pentru ga-
rantarea libertăței individuale, care
astă-đi este lăsată la bunul plac al
cârmuirei, vom pretinde ca să nu se
aplice nici uă pedépsă neprevăđută
de legi, să se înființeze școli în toate
comunele, să nu se plătescă nimic,
supt orî-ce formă ar fi, în șcólele
statului, delictele de presă să fie jus-
tițiabile numai de jurați, să se spe-
cifice că întrunirile publice pot să se

ție, fle chiar în loc deschis, când nu împedică circulațiunea, și să se respecte toate asociațiunile.

Tote puterile statului trebuind să emane de la națiune, vom susține legile care se vor face în acel scop.

Vom cere uă lege care să determine bine incompatibilitățile mandatului de deputat, cu alte funcțiuni și uă lege contra cumulului; vom cere într'un cuvânt, descentralisarea cea mai complectă comunală și județiană.

Ne voind să se calce prescripțiunile constituțiunei și ca legile cerute de ea să se facă, cred că datoria noastră e să cerem imediat desființarea tacselor ilegale, puse pentru esamenul de admitere în școlele statului, să se redea juraților dreptul să judece toate procesele de presă, drept care li s'a ridicat în 1884, să fie libere întru nirate în curți, grădini, câmpii, piețe chiar, să se specifice în ce cas anume libertatea învățământului pôte atinge bunele moravuri și *ordinea pu-*

blică, spre a nu se lăsa acésta la aprecierea guvernului, să se revóce legea espulsiunelor, să nu se mai tolereze bătaia în armată, școli, poliție etc., toate acestea spre respectarea și garantarea libertăților date de constituțiunea noastră și spre facerea legilor cerute de ea.

Intr'un cuvânt deci, articolul I al noiei programe ar putea fi redactat ast-fel :

I.

Abrogarea legilor contrare articolelor 5, 10, 11, 12, 13, 16, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 31, 37, 42, 107, 132, din constituțiunea din 1866, facerea legilor cerute de ele și a aceloramenite se garantezează cele libertăți.

Indată ce vom fi declarat că voim să garantăm libertățile date prin constituțiune, grija noastră de căpetenie va trebui să fie legea electorală, basa regimului constituțional, și asigurarea independinței magistraturei, teme-

lia pe care se r ed am a onórea  i averea n ostr .

T te partidele, t te guvernele cari s'au succedat au recunoscut insemn tatea acestor doi factori, to i au sim it trebuin a d'a a e a sufragiul cetătenilor pe base drepte  i d'a da magistraturei stabilitatea de care at rn  in mare parte, independența ei.

Pu ini au cutezat  ns  să propue solu iunea cea dréptă, voind să menajeze interesele unora,  i guvernele tem ndu-se să nu fie resturnate, de nuoile pături sociale, cărora li se dă dreptul de vot.

Rom nul , când amicii săi erau la putere, denun  r ul, prin pana directorului s u, ar t nd că vechia lege electorală, ca  i cea actuală, con ine la basa sea corupțiunea  i imoralitatea,  i că magistratura, astfel cum este organizată, este un instrument dat in m inele unei clase de privilegia i, că este pentru unii mumă  i pentru alii ciumă.

De aceea susținurăm două mari principii: *Colegiul unic*, pe baza cea mai largă, și *electivitatea magistraturei*.

Uă furtună se ridică printre liberali și scisiunea se începu, spre a fi pe deplin săvârșită, când se luă unele din atribuțiunile juraților, spre a încredința tribunalelor ordinare, unele procese de presă.

Plaga însă a fost desvelită și toți sunt nevoiți se recunoscă ađi, că nedreptă și imorală este legea noastră electorală, că nesigură și parțială este justiția dată de numiții guvernului.

Noi, ori cât de mari ar fi protestațiunile ce s'ar ridica, mărturim că nu putem înțelege uă lege electorală în care s'ar ridica dreptul unui singur membru al societății d'ași exprima dorința, d'ași depune votul în urnă.

Părtași ai sufragiului universal și al drepturilor femeii, ne pare un ce monstruos ca dreptul ce se acordă

avutului să se refuze muncitorului, ca dreptul ce se acordă celui care are un venit de 2,000 lei, fie acesta chiar lipsit de instrucțiune și mărginit în inteligență, să se refuze unor femei instruite și inteligente.

Părtași ai electivității magistraturii, nu putem admite ca un om să desemne pe cei cari au să judece pe toți.

Ținta noastră fiind ca magistratul să fie un delegat al societății, am dori ca puterile săle să'i fie îndreptate de întregul popor.

Ne voind însă, pentru că nu putem adî să dobîndim idealul nostru, să punem piedici celor cari vor să facă un pas înainte în organizarea noastră politică, admitem, pentru moment, colegiul unic, fie chiar cu óre cari restricțiuni, și ori ce reformă electorală ne ar apropia de idealul nostru.

Primim, spre a dobîndi ceva, ca alegerea magistraților să se facă de

un colegiū luminat, fie el cât de restrâns, dér sē nu se lase la singura apreciere a unui ministru, sōrta magistratului sē nu depindă de bunul plac al unui om.

Scim că punctele cele mai grele, spre a cădea de acord cu cei-alți liberali, sunt acestea, dér tocmai de acea am început cu ele spre a discuta dificultatea cea mare a unirei, neperdēnd nădejdea că prin concesiuni reciproce vom putea sē ajungem la uă bună înțelegere.

Pânē atuncī supun desbaterei amicilor noștrii următóarele două puncte asupra cărora va trebui sē adoptăm uă formulă pentru noua programă.

II

Reforma legei electorale, contopindu-se tóte colegiile într'unul singur, dându-se dreptul de vot tutor persónelor majóre, care sciū scrie și citi și plătesc uă dare orī cât de mică către stat.

III

Alegerea magistrailor se va face de către un colegiū, a cărui compunere se va determina printr'ună lege specială.

Ast-fel principiul electivității, cerut de constituțiune, va fi respectat.

Décă și acésta pare mult, găsescă-se uă formulă care să nu lověscă în principiul electivității și să scótă pe magistrat de sub directa dependență a ministrului.

Vom primi-o ca un pas făcut către țința noastră, ca un progres săvêrșit.

Aceste două puncte, basa neînțelegerilor noastre, resolvându-se uă dată, cred că dificultăți mari nu vor mai întâmpina cele-l-alte cereri ale noastre.

Orī-care ar fi soluțiunea ce s'ar da cestiunei privitoare la magistratură, cred că sunt unele garanții ce tre-

bue neapărat să luăm, pentru ca presa să fie cu desăvârșire ocrotită de resbunările administrațiunei, pentru ca toți să pótă face apel la justiție când vor fi neîndreptățiți.

De acea unul din principiile, care se impune, este acel al gratuității justiței și al lărgirei atribuțiunilor Curților cu jurați :

Din parte-mi, ași vedea, deci, cu plăcere complectându-se paragraful privitor la organisarea magistraturei printr'un articol care ar fi redactat în acest sens :

IV

Justiția gratuită, desfințându-se toate tacsele care impovărădă pe justițiabili.

Revisuirea în sens egalitar a legislațiunei noastre, precum articolele din codul civil privitoare la situațiunea inferióră a muncitorilor față cu patronii, a femeii, a copiilor naturali.

Lărgirea atribuțiunilor Curților cu jurați și a dreptului de a face parte din juriu.

Dispozițiunea articolului 381 din procedura criminală se nu se p^otă aplica delictelor de presă, în ce privește condamnarea unei persoane la daune interese, în urma unui verdict de neculpabilitate dat de Curtea cu jurați.

Admițând principiul că cetățeanul are dreptul să alégă pe reprezentanții săi și să ia garanții ca independința magistraturei să fie asigurată, una din principalele n^ostre griji trebuie să fie acea d'a avea cetățenii luminați, cetățenii instruiți, pentru ca alegerea lor să presinte mai multe garanții.

În acest scop trebuie să nu ne dăm în lături, orî cât de mari ar fi sacrificiile, spre a înmulți numărul sc^olelor n^ostre și spre a face ca tot Românul să fie pus în pozițiune să urmeze cursurile ce se vor preda.

Prima condițiune cerută, spre a ajunge la acest sfârșit, ne este dată de Constituțiunea n^ostră, care prescrie că instrucțiunea va fi gratuită și obligatorie.

Nu putem însă admite distincțiunile pe care vor uniî se le facă între copiii orășenilor și între copiii sătenilor.

Toți trebuie să pótă să aibă uă instrucțiune complectă, și tuturor e necesar să li se dea miqlóce d'a studia.

De acea cred că e nemerită părerea aceloră cari susțin, ca copiii lipsiți de miqlóce să fie întreținuți de stat, comună seú județ; să li se dea hrană, îmbrăcăminte, cărți etc.

Independința învățatorului, ca și a magistratului, trebuind garantată, el nu trebuie să depindă de autoritățile administrative și retribuțiunea sea să fie mărită, ast-fel ca să pótă trăi din munca sea. Suprimându-se categoriile ce există astă-đi, toți învățătorii vor avea drept la același salariu.

Inmulțirea scólelor de meserii ar avea drept rezultat să sustragă pe

ucenicii de la exploatarea patronilor și prin acel fapt chiar, s'ar îmbunătăți traiul lucrătorului, el ne mai având concurența neleală și sêlbatică, pe care îi o fac patronii, cari ruineză sănătatea copiilor, încredințați lor de către familiile sărace.

În țera noastră, care este emina-mente agricolă, mai nu avem școle de agricultură, pe când dăm, din ți în ți, mai mare întindere studiilor clasice, cari sunt de folos numai pentru uă clasă.

Datoria democrațiilor este, după cât credem, să dea învățământului secundar un caracter mai modern și să îmulțescă școlele de agricultură și de meserii.

Ne putând admite, ca nefasta influență a Statului să se întindă pretutindenii, ca el să aibă monopolul direcțiunei învățământului, formând capetele copiilor, ast-fel ca ei să devii cetățenii servilii, după chipul și

asemănarea cârmuirei, trebuie să favorisăm învățământul privat și liber, lăsând ca inteligența fie-cărui copil să ia direcțiunea ce 'i convine, să nu distrugem individualitatea sa, ca să pótă fi un cetățean, cu ideile și aspirațiunile sële, condițiune indispensabilă, pentru a putea fi folositor societăței.

Principiul decî al libertăței învățămîntului, ne putînd fi respins de vre un democrat trebuie, ținînd sêmă de necesitățile espuse mai sus, să proclamăm :

V

Invățămîntul gratuit și liber. Statul sêu comuna să dea celor lipsiți de miđlóce, hrană, îmbrăcăminte și cărți, în tot timpul învățătorei.

Influența ce are guvernul asupra cetățenilor, prin educațiunea ce dă în școli, are consecințe și mai grave prin educațiunea din casarmă.

Creerul copilului, strivit prin educațiunea îngustă ce primesce în școlă, este adesea cu totul turtit, prin pretinsa disciplină din casarmă.

Consecințele acestui fapt se manifestă prin scăderea nivelului intelectual, prin disparițiunea mai desăvârșită a *caracterelor*.

Căutând a da uă educațiune mai liberă, mai independentă tinerilor noștri, trebuie să încercăm, cât va fi cu putință, să-I sustragem de supt primejdiósele influențe ale unei îndelungate șederi supt drapel.

Neputând cere desarmarea generală, când întréga Europă inarméđă, trebuie să ne mărginim a cere organizarea sistemei de apărare, în scop d'a face ca fie-care cetățean să fie esercitat cu mânuirea armelor, stând cât se va putea mai puțin în casarmă.

De aceea măsura cea mai nemerită —acum mai cu sémă că s'a vėđut că dorobanțul se luptă tot atât de bine

ca și soldatul permanent—măsura cea mai bună este să dăm cea mai serioasă organizare instituțiunei dorobanților, transformând'o într'ua adevărată armată națională.

Am putea deci îndată, și fără sfială, să propunem:

VI

Sistema de apărare a teritoriului nostru va avea drept basă organizarea instituțiunei dorobanților, cu schimbul, reformată în sens mai democratic.

Voluntariatul de 6 luni se va desființa și tribunalele militare vor judeca numai infracțiunile disciplinare.

Tôte infracțiunile de drept comun, precum omor, furt, delapidare, escrocherie etc. se vor judeca de tribunalele ordinare.

Astfel statul va face uă mare economie și toți Româniî vor d'a d'ua potrivă tributul sângelui, fără a fi, în timp de pace, luați cu desevârșire de la ocupațiunile lor.

Monstruoșitățile ce există încă în moravurile și legile societății noastre, nu pot lăsa nepăsători pe democrații români.

Câte-va din ele, venindu-ne ađi în minte, suntem datorii să le semnalăm, înainte d'a espune reformele economice ce am dori să vedem făcându-se spre binele întregii populațiuni și în special al celei rurale.

Ast-fel vedem că în cele mai multe ramuri ale administratiunei noastre totul este centralizat în mânele guvernului central, ast-fel că cele mai mici îmbunătățiri de interes local depind, în multe casuri de bunul plac al unui om.

Nu înțeleg cum se pôte refusa dreptul unui consiliu comunal, să facă pavagiile cum voesce, să alinieze stradele, să 'și echilibreze budgetul, după interesele séle, drept, ce îi se refusa ađi, până ce nu are aprobarea ministrului.

Ne putând acésta să intre în spi-

ritul Constituțiunei, cred că datorie democrațiilor este să facă legi pentru ca autonomia comunei să devie un fapt, ear nu numai uă vorbă.

Un fapt care ne surprinde încă este acea contradicere ce esistă între constituțiunea noastră și hotăririle Curței de casațiune, care recunosce legalitatea a unor acte numai ale stărei civile, pe când Constituțiunea noastră prescrie și obligativitatea ceremoniei religiose pentru acele acte.

Astăzi, când prin luarea Dobrogei avem cetățenii români, de religione Mahometană, astăzi când legalitatea actelor stărei civile este recunoscută de înalta Curte de casațiune, când libertatea consciinței este proclamată, trebuie să punem Constituțiunea noastră în armonie cu hotăririle justiței și cu trebuințele timpului, lăsând fie căruia deplină libertate, în săvârșirea séu nesăvârșirea unor ceremonii la care densusul nu ține. Numai astfel principiul libertății consciinței va putea să fie pe deplin asigurat.

De aceea cred, că trebuie să facem de urgență uă lege, în acel sens, și se desființăm jurământul pentru toate funcțiunile electivă, și pe cel religios, pentru cele-l-alte.

Aceiași măsură trebuie să o luăm în toate casurile în care s'ar putea aduce uă lovitură libertății conștiinței.

Tot în acel rând de idei trebuie pus și principiul, recunoscut de vechii liberali: «biserică liberă în stat liber».

Cum libertatea nu poate să existe, când ea atârână de guvern, trebuie să proclamăm autonomia bisericeii, scuturând jugul Statului care apasă asupra ei.

Deci se simte trebuință d'a asigura acea independență, lăsând ca afacerile bisericesci să se administreze de credincioșii, cari mai bine de cât Statul, de cât un ministru, une ori ne credincios, vor scie care sunt nevoile, și aspirațiunile lor.

Administrațiunea decî a averilor bisericelor și al celor-l-alte fonduri ce s'ar aduna de la particulari s'eu de la comune, s'ar încredința unui comitet ales de enoriași care fiind cu totul independent, ar putea să creeze aziluri pentru preoții infirmi, să dea celor bătrâni pensuni și să ia alte măsuri pentru îmbunătățirea traiului lor.

Dacă fondurile n'ar fi suficiente, comuna ar fi liberă să vie în ajutorul acelei instituțiuni, care s'ar transforma într'ua adevărată asistență, publică pentru toți enoriașii lipsiți de mijloce.

Am avea decî pe lângă biserică, în fie care comună, și asiluri pentru bătrâni și infirmi, precum și un biuro al asistenței publice.

Cred, că adevărata misiune a preotului trebuie ast-fel înțelėsă, chiar și de credincioșii cei mai infocați.

Un drept, care ne-a fost mult timp tăgăduit și care nu este garantat prin

nicî una din legile nîstre, este dreptul ce 'l are fie care cetățean sî reziste la mîsurile ilegale luate de autoritășî. Neputînd fi nicî uî siguranșă fîră acel drept, suntem de pîrere ca el sî figurede printre revendicîrile nîstre, specificînd cî diferendele de acîstă natură sî fie judecate de jurașî.

Neputînd admite ca uî parte a Romîniei sî fie supt dominașîiunea unui regim excepșîional, vom cere ca Dobrogea sî aibă aceiașî administrașîiune, aceleașî drepturî ca șî restul Romîniei ; voind ca funcșîionarul sî șî aibă pozișîiunea asigurată, neîntelegînd utilitatea unei a doua Camere, astădî mai cu sîmă, cînd prin noua lege electorală, origina ei este mai aceeașî ca a Adunărei deputașîilor ; cređînd cî nu este bine ca monastirele sî fie numai un asil pentru cei ce nu produc nimic societășîii, fiind de pîrere cî prin pedepsirea osîndișîilor societatea

nu trebuie să aibă în vedere răsunarea ci îndreptarea celor rătași, fiind revoltați de nedreptatea ce se face celor cari au fost victime ale greșelii justiției, și ne putând admite legea centralizătoare comunală care e în ființă, vom cere să se ia grabnice măsuri de îndreptare.

În acel scop deci propunem a se încheia seria revendicărilor noastre politice prin următoarea declarațiune:

VII

Suntem pentru descentralizarea administrativă, voim să se dea comunei cea mai desăvârșită autonomie, lăsând-o stăpână pe toate treburile ei. Vom căuta în același timp a da deslegările cele mai drepte chestiunilor espuse mai sus, pentru ca:

a). Toate actele stării civile să fie valabile, chiar decât ceremonia religioasă nu s'ar fi săvârșit în urmă.

b) Biserica să fie emancipată de supt dependența statului și să se înființeze administrațiuni, alese de enoriași, care să

gereze averile bisericelor și care se devie în același timp, uă adevărată asistență publică în toate comunele.

c) Jurământul se se supprime pentru sarcinile ce se obțin de la corpurile electivă, și cel religios pentru celelalte funcțiuni precum și înaintea instanțelor judecătorești.

d) Dreptul de rezistență la măsurile ilegale luate de autorități și judecarea diferendelor de această natură, de către juriu.

e) Intrarea Dobrogiei sub regimul constituțional.

f) Garantarea poziției funcționarilor publici. Înaintarea în funcții pe baza concursului.

g) Desființarea Senatului.

h) Desființarea sectei monahice și transformarea monastirelor în asiluri pentru infirmi și în spitale rurale.

i) Înlocuirea penitenciarelor prin case de corecție.

j) Reabilitarea osândiților, când nevinovăția lor se va constata, astfel că se li se acorde despăgubiri pentru daunele ce li s'a pricinuit.

k) Facerea unei noi legi comunale, etc. etc.

Cestiunea cea mai însemnată, cea mai grea de deslegat, este, fără îndoială, soluțiunea agrară.

Tóte partidele aũ fost ocupate de acéstă cestiune ; toți aũ făcut ce aũ putut séũ ce aũ cređut mai bine.

Din parte-mi cred că tóte partidele, care aũ guvernát, aũ mers pe uã cale greșitã.

Prin improprietãrirea sãtenilor, prin vëndarea moșiilor în loturi s'a gãsit un *paliativ*, nu uã *soluțiune* a cestiunei agrare.

Fãcând pe țeran proprietar, alinã durerea lui pentru un moment, poți chiar sã alinã durerile unei séũ chiar a douã generațiuni, dér numai printr'uã operațiune radicalã poți scãpa viața, nu numai a generațiunei prezente, dér și chiar a viitórelor generațiuni.

A vinde moșiile Statului, a lua chiar pãmânt de la proprietari cei mari, spre a 'l da celor cari n'aũ nimic, spre a face proprietari mici, însemnãzã a îmbunãțai traiul multor sãteni, dér nu a asigura viitorul sãtenimei.

Când împărțirea pământurilor Statului se va isprăvi, vor mai fi încă săteni.

Aceia considerând ca un drept, cea ce s'a făcut pentru părinții lor, vor reclama necurmat, și vădând că petițiunile lor staă în arhivele Camerei, se vor rescula, precum s'aă mai resculat, spre a dobândi, cea ce de ei va fi privit ca un drept.

Răsvrătirea, de care s'a temut generația de ađi, se va ridica pe capul generațiunei de mâne.

Paliativul e bun, spre a ușura uă durere, operațiunea însă e indispensabilă spre a o vindeca.

Spre a înlătura deci răul, spre a scăpa de miserie pe săteni și a înlătura viitorea năvălire a țeranilor, asupra moșiilor proprietarilor, eă nu ved de cât uă soluțiune :

«Trecerea proprietăților Statului în stăpênirea comunelor».

Sciă că pêne se se pôtă ajunge

la acel leac, va trebui să nu lăsăm pe cel suferind, în prada durerilor sale.

De aceea primesc împrumutarea, ca un *paliativ* numai, și, pînă vom putea să obținem modificarea legilor de împrumutarea, vom urma a cere :

VIII

Aplicarea legilor existente privitoare la vîndarea bunurilor Statului la săteni.

Acastă vîndare se va face însă în mod continuu și permanent.

Spre garantarea bunului traiu al săteanului se va face :

a) *Măximumul prețului arendei unui pogon, al dijmei, a prețului de islaz, îndatorindu-se arendașul și proprietarul să reserve pentru islaz un număr de pogone, în proporție cu numărul vitelor din comună.*

b) *Măximumul orelor de lucru pentru tot felul de muncă.*

c) *Prețul minimum al dîlei de*

muncă cu brațe, cu care, cu bucata etc.

Se va da săteanului dreptul de a lua din pădurile statului lemne pentru trebuințele casnice și de pescuit.

Se va fi ce credit comunelor rurale pentru unelte de muncă etc.

Va trebui să mai căutăm mișlocele d'a asigura aplicarea legilor la sate, d'a se distribui uă justiție care să nu fie numai în folosul unora și în paguba altora, d'a se revisui de către comisiuni anume întocmite, toate datoriile contractate de țeranii pêne astă-dî, a li se da un răgaz pentru achitarea celor drepte și a se pune uă stavilă dobândilor în natură.

Arendașii și proprietarii vor trebui să ție registre comerciale pe care le vor înainta tribunalelor, în fie care an, precum și copii legalisate dupe contractele agricole.

Spre a scăpa pe sătean în parte, și pe tot românul în genere, de greutatețile *birului*, trebuie să mai cuge-

tăm la uă seriósă reformă a imposi-
telor nóstre,

Ele sunt ađi aședate pe nisce base
cu totul vătămătóre intereselor celor
lipsiți de mijlóce, cari, în raport cu
averea lor, plătesc mult mai mult
de cât cei cari aũ averi mari.

Pe când unele capitaluri mari rămân
ne impuse, séũ fórte puțin, altele mici
supórtă sarcinele cele mai grele.

Imposiitele indirecte, care lovesc
hrana și îmbrăcăminteá, sunt mai cu
sémă în sarcina celor cari aũ mijlóce
restrânse și, deci, ele trebuiesc mai
ânteiũ desființate.

Baza cea mai dréptă, ar fi impu-
nerea avereí, capital séũ venit, pás-
trându-se uă dréptă proporțiune, între
diferitel^e stări.

De aceea vom cere:

IX

*Desființarea dărilor indirecte și în-
locuirea tutor dărilor printr'un imposit
progresiv.*

Cei cari au un venit cu totul mic sã fie scutiți de ori-ce dare.

Moștenirile sã fie impuse, cele directe mai puțin, cele indirecte mai mult.

Ținta noastră fiind interesul, bine înțeles, al majorității națiunii, fără a se jigni interesul minorității, trebuie să fim mai cu seamă preocupați de îmbunătățirea traiului mulțimei, adică al sătenilor și al lucrătorilor din orașe.

Pentru țeranii prima condițiune este să aibă pământ, instrumente de muncă, sămânțe bune și uă locuință confortabilă și igienică.

Să i se pue la dispozițiune capitalul necesar pentru cultivarea pământului și prin ajutorul ce îi se dă, să pótă trimite copii la școlă, unde să li se dea uă educațiune și ua instrucțiune în raport cu trebuințele sële.

De aceea am cerut ca în școlile sătescî să se predea noțiunii de agricultură, și

X

Vom mai cere să se facă și un curs practic de igienă, și să se înlesnescă, de comună, construirea caselor, în condițiunile cele mai bune.

Pentru lucrătorii, de toate ramurile, prima condițiune este să pótă avea mașinele și instrumentele necesare, spre a face munca sea producătoare.

Ținta noastră trebuie decī să fie ca, cu timpul, lucrătorul să pótă deveni părtaș la proprietatea fabricelor, mașinelor, sculelor etc.

Până atunci, vom cere ca pozițiunea sea să fie asigurată, punându-l la adăpostul exploatărei proprietarilor de mașini, scule etc.

In acel scop cred că trebuie îndată să cerem :

XI

a) *Ficsarea unui minimum de sala-*

rie pentru muncitorii de tôte ramurile, și participarea lor la beneficiul net al exploatărilor, în proporțiune cu munca și salariul lor ;

b) înfiintarea de case pentru asigurarea lucrătorilor în cas de bôlă séu de accident, la care se contribuie și patronii, cu uă parte din beneficiul lor ;

c) respunderea patronilor, în cas de accidente, provenite din imprudența lor,

d) interdicerea d'a se întrebuița în ateliere, fabrici etc., copii prea tineri;

e) regulamentarea muncii femeilor și adolescenților,

f) crearea de syndicate profesionale de lucrători;

g) preferirea grupurilor de lucrători la antreprisele Statului;

h) deschidere de credit asociațiunelor de lucrători, ca și comunelor rurale, pentru instrumente de muncă, întreprinderi industriale, etc.

Spre a încheia cu acéstă espunere

sumară a dorințelor noastre, trebuie să amintesc că ea nu poate fi privită ca un ce complet, ca un ce definitiv ci mai mult ca bazele aruncate, pe cari ași dori să se începă discuțiunea spre a ajunge la uă înțelegere cu democrații cei sinceri, cei desinteresați.

Bine înțeles, că multe alte cestiuni vor trebui să mai fie discutate, precum :

XII

Luarea de măsuri sanitare, secarea apelor stătătoare, interdicerea vândărei porumbului stricat, înființare de spitale și farmacii rurale, organizarea serviciului medical pe plăși, măsuri contra băuturilor falsificate etc.

XIII

Inmulțirea instituțiunelor de credit particulare și luarea celor existente de supt dependența Statului.

XIV

Ridicarea industriei și comerțului național, înmulțindu-se căile de comunicațiune, făcându-se râurile navigabile și în special Prutul.

XV

Reforma legii pensiunelor spre a asigura fie-căruia uă pensiune proporțională cu depunerile séle.

XVI

Reducerea cheltuelilor statului la suma efectivă a veniturilor, spre a se pune capăt creșterii neconținute a datoriei publice.

Și în fine trebuie să luăm și uă decisiune în privința politicei esteriore ce vom urma, care trebuie se aibă drept țintă

XVII

Unitatea națională și confederațiunea popórelor Balcanice.

Supunând aceste credințe amici-

lor noștri, aștept cu nerăbdare soluțiunea ce le va da, ca să putem începe lupta, «cu credință, linisce și răbdare, pentru reînvierea sfântului drapel al căror sdrențe a fost încredințate noiei generațiuni».

Vintilă C. A. Rosetti.

FINE

VERIFICAT
1987

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
Precuvântare	5
I. De la Paris la Stambul, călătoria făcută de C. A. Rosetti, Golescii și D. Brătianu in 1853	9
II. Reintrarea exilaților în România (2 scrisori ale d-nei Maria Rosetti din anul 1857)	37
Scrisórea I către C. A. Rosetti .	38
Scrisórea II către d-na X . . .	50
III. Uă scrisóre a lui C. A. Rosetti către d. Ion Ghica (1854) . . .	57
IV. Adresa școlarilor din București către C. A. Rosetti, când reintră din exiliu (Iulie 1857)	63
V. Uă pagină din istoria indepen- denței nóstre. Scrisórea lui C. A. Rosetti către regele Umberto, al Italiai (1879) spre a cere recunós- cerea independenței nóstre . . .	65

Facsimilul după iscălitura lui C. A. Rosetti	77
VI. Uă adresă oficială. Scrisórea membrilor guvernului provisoriiu din România (1848) către putarea esecutivă din Francia	79
VII. Scrisórea lui Lamartine (1848) către guvernul provisoriu din România	89
VIII. Winterhalder. Locuința sea	93
„ Impămêntenirea sea	93
„ 2 decrete ale guvernului provisoriu din 1848	99
„ Scrierile lui Winterhalder	100
„ Bătălia de la Călugăreni.	102
„ Un episod din 1848	113
IX. Programele cari aũ fost semnate de șefii partidei liberale de la 1848 până astă-đi	117
Constituțiunea din 1848	117
Programa din 1850	120
„ din „Republica Română“	129
„ din 1857	140
Dorințele adunărei din Iași (1857)	145
Programa din 1860	149

	<u>Pagina</u>
Programa din 1861	151
„ din 1863	153
„ din 1866	165
„ din 1867	172
„ din 1875	186
Soluțiunile grupului democrat-radical (1888)	200
Programa socialiștilor	213
X. Conclușiune.—Programa de conciliațiune din 1889	216

